

PRZEJŚCIOWY STANDARD ODPOWIEDZIALNEJ GOSPODARKI LEŚNEJ FSC DLA POLSKI

FSC-STD-POL-02-2024

FSC FORESTS FOR ALL FOREVER™

Zdjęcie:

Starodrzew w Polsce © Michał Kotarski, FSC Polska

UWAGA DOTYCZĄCA NINIEJSZEGO TŁUMACZENIA:

Wersja angielska, opublikowana na connect.fsc.org jest oficjalną wersją Przejściowego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej FSC dla Polski, zatwierdzoną przez FSC International. Niniejsze tłumaczenie na język polski pełni funkcję pomocniczą. W przypadku jakichkolwiek niejasności lub niespójności wersja angielska jest nadrzędna.

® 2024 Forest Stewardship Council, A.C. All Rights Reserved
FSC® F000100

Zabrania się rozpowszechniania, modyfikowania, przesyłania, kopiowania, ponownego publikowania lub wykorzystywania materiałów chronionych prawem autorskim z tego dokumentu do celów publicznych lub komercyjnych bez wyraźnej pisemnej zgody wydawcy. Niniejszym upoważnia się użytkownika do przeglądania, pobierania, drukowania i rozpowszechniania poszczególnych stron niniejszego dokumentu wyłącznie w celach informacyjnych.

Tytuł:	Przejściowy Standard Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej FSC dla Polski
Numer referencyjny dokumentu:	FSC-STD-POL-02-2024
Status:	Zatwierdzony
Zakres:	Wszystkie typy lasów (Szczegóły w sekcji “B2. Zakres” niniejszego Standardu)
Organ zatwierdzający:	Komitet ds. Polityk i Standardów
Daty:	**Data zatwierdzenia:** 26 czerwca 2024 r. **Data publikacji:** 2 lipca 2024 r. **Data wejścia w życie:** 1 października 2024 r.
Ramy czasowe:	**Okres przejściowy[1]:** 12 miesięcy od daty wejścia w życie **Okres ważności:** Do czasu rewizji, zastąpienia lub wycofania
Standard opracowany przez:	1. Bureau Veritas Polska Sp. z o.o., certyfikacja@bureauveritas.com 2. Preffered by Nature (NEPCon) NEPCon Sp. z o.o., poland@preferredbynature.org 3. SGS Polska Sp. z o.o., pl.certyfikacja@sgs.com
Kontakt:	FSC International – Performance and Standards Unit Adenauerallee 134 53113 Bonn Germany **Tel.:** +49 -(0)228 -36766 -0 **Fax:** +49 -(0)228 -36766 -65 **Email**: psu@fsc.org

Wersje

Wersja	Opis	Data
V1-0	Pierwsza wersja, FSC-STD-POL-01-2013 Standard odpowiedzialnej gospodarki leśnej FSC dla Polski, zatwierdzony przez PSC na 13. posiedzeniu	01/08/2013

[1] Okres przejściowy to okres, w którym wprowadzana jest nowa wersa standardu i równolegle wycofywana jest stara wersja. Sześć (6) miesięcy po zakończeniu okresu przejściowego certyfikaty wydane w oparciu o starą wersję są uznawane za nieważne.

V1-2	Pierwsza wersja ze zmianami redakcyjnymi, FSC-STD-POL-01.2-2013 Standard odpowiedzialnej gospodarki leśnej FSC dla Polski. W dniu 6 października 2020 r. wprowadzono zmianę redakcyjną mającą na celu ujednolicenie treści wskaźnika 6.3.11 i jego interpretacji.	01/08/2013
V2-0	Druga wersja, FSC-STD-POL-02-2024, Przejściowy standard odpowiedzialnej gospodarki leśnej FSC dla Polski, zatwierdzony przez PSC na 58. posiedzeniu	26/06/2024

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI		**4**
A	**Przedmowa**	**6**
A.1	Forest Stewardship Council (FSC)	6
A.2	Zasady i Kryteria FSC	6
B	**Preambuła**	**7**
B.1	Cel	7
B.2	Zakres	7
B.3	Odpowiedzialność za zgodność	7
B.4	Uwaga dotycząca stosowania elementów normatywnych i nienormatywnych w Standardzie	8
B.5	Interpretacje i spory	10
C	**Kontekst**	**11**
C.1	Ogólny opis sektora leśnego	11
C.2	Podstawowe informacje dotyczące opracowywania Standardu	12
D	**Odniesienia do innych dokumentów**	**14**
E	***Zasady*, kryteria*** **i** ***wskaźniki****	**15**
*ZASADA** 1: ZGODNOŚĆ Z PRAWEM		15
*ZASADA** 2: PRAWA *PRACOWNIKÓW** I WARUNKI ZATRUDNIENIA		18
*ZASADA** 3: PRAWA *LUDNOŚCI RDZENNEJ**		22
*ZASADA** 4: WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZNOŚCIAMI		25
*ZASADA** 5: KORZYŚCI PŁYNĄCE Z *LASU**		28
*ZASADA** 6: *WARTOŚCI PRZYRODNICZE** I WPŁYW NA ŚRODOWISKO		30
*ZASADA** 7: PLANOWANIE GOSPODAROWANIA		38
*ZASADA** 8: *MONITOROWANIE* I OCENA		40
*ZASADA** 9: *SZCZEGÓLNE WARTOŚCI OCHRONNE**		42
*ZASADA** 10: WDRAŻANIE DZIAŁAŃ GOSPODARCZYCH		45
F	**Załączniki**	**49**
Załącznik A Minimalna lista *mających zastosowanie przepisów** regulacji i *ratyfikowanych** na szczeblu krajowym, traktatów międzynarodowych, konwencji i porozumień. (*Zasada** 1)		49
Załącznik B Wymagane szkolenia dla *pracowników** (*Zasada** 2)		55
Załącznik C Diagram koncepcyjny *Sieci Obszarów Ochronnych** (*Zasada** 6)		56
Załącznik D Listy określające *gatunki rzadkie** i ***zagrożone**** na terenie Polski (*Zasada** 6)		57
Załącznik E Elementy *planu gospodarowania** (*Zasada** 7)		60

Załącznik F Ramy koncepcyjne dla planowania i monitorowania (*Zasada** 7.) (Nie dotyczy Polski) 62

Załącznik G Wymagania dotyczące monitorowania (*Zasada** 8) 64

Załącznik H Ramowe sposoby *ochrony** grup gatunków 66

Załącznik I Krajowe Ramy *Szczególnych Wartości Ochronnych** dla Polski 67

Załącznik J Przykładowe źródła wiedzy dotyczące wskaźnika 6.3.8. 90

Załącznik K Słownik pojęć 91

A PRZEDMOWA

(Sekcja informacyjna)

A.1 Forest Stewardship Council (FSC)

Forest Stewardship Council A.C. (FSC) zostało utworzone w 1993 r. w następstwie Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Środowiska i Rozwoju (Szczyt Ziemi w Rio de Janeiro, 1992 r.) z misją promowania odpowiedniego dla środowiska, korzystnego społecznie i opłacalnego ekonomicznie zarządzania światowymi lasami.

FSC zapewnia system dobrowolnej akredytacji i niezależnej certyfikacji przez stronę trzecią. System ten umożliwia posiadaczom certyfikatów wprowadzanie na rynek swoich produktów i usług będących wynikiem przyjaznej dla środowiska, społecznie korzystnej i ekonomicznie opłacalnej gospodarki leśnej. FSC określa również standardy dotyczące opracowywania i zatwierdzania Standardów Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej, które są oparte na Zasadach i Kryteriach FSC. Ponadto FSC ustanawia standardy akredytacji jednostek oceniających zgodność (znanych również jako jednostki certyfikujące), które poświadczają zgodność ze standardami FSC.

Odpowiednia pod względem środowiskowym gospodarka leśna gwarantuje, że produkcja drewna, *niedrzewnych produktów leśnych** i *usług ekosystemowych** utrzymuje bioróżnorodność, produktywność i procesy ekologiczne lasu.

Społecznie korzystna gospodarka leśna pomaga zarówno miejscowej ludności, jak i całemu społeczeństwu czerpać długoterminowe korzyści, a także zapewnia miejscowej ludności silne zachęty do zachowania zasobów leśnych i przestrzegania długoterminowych *planów gospodarowania**.

Ekonomicznie opłacalna gospodarka leśna oznacza, że gospodarka leśna jest zorganizowana i zarządzana w taki sposób, aby była wystarczająco rentowna, bez generowania zysków finansowych kosztem zasobów leśnych, ekosystemu* lub dotkniętych społeczności. Napięcie między potrzebą generowania odpowiednich zysków finansowych a zasadami odpowiedzialnej gospodarki leśnej można zmniejszyć poprzez dążenie do wprowadzenia na rynek pełnego asortymentu produktów i usług leśnych w najlepszej cenie.

A.2 Zasady i Kryteria FSC

FSC po raz pierwszy opublikowało Zasady i Kryteria FSC w listopadzie 1994 r. jako ogólnoświatowy standard oparty na wynikach, zorientowany na wyniki. Zasady i Kryteria koncentrują się na wynikach gospodarki leśnej w terenie, a mniej na systemach zarządzania zapewniających wyniki w terenie.

Pomiędzy Zasadami ani pomiędzy Kryteriami nie wysępuje hierarchiczna zależność. Mają równy status i ważność oraz mają zastosowanie na poziomie poszczególnych Jednostek Gospodarowania.

Zasady i Kryteria FSC wraz z Ogólnymi Wskaźnikami Międzynarodowymi stanowią podstawę do opracowania lokalnie zaadaptowanych Standardów Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej (FSS, z ang. Forest Stewardship Standard).

B PREAMBUŁA

B.1 Cel

(Sekcja informacyjna)

Celem tego Standardu jest dostarczenie zestawu wymagań dla:

1. *Organizacji**, w celu wdrożenia odpowiedzialnej gospodarki leśnej w swoich odpowiednich jednostkach gospodarowania i w celu wykazania zgodności.
2. Akredytowanych przez FSC jednostek certyfikujących, w celu określenia zgodności z niniejszym standardem jako podstawy do przyznania, utrzymania lub wznowienia certyfikatu odpowiedzialnej gospodarki leśnej.

B.2 Zakres

(Sekcja normatywna)

Niniejszy standard stosuje się w następującym zakresie:

Region geograficzny	Rzeczpospolita Polska
Rodzaje lasów	Wszystkie rodzaje lasów
Rodzaje własności	Wszystkie rodzaje własności, w tym publiczne, prywatne i inne
Kategorie dot. skali i intensywności (zgodnie z sekcją 6 standardu FSC-STD-60-002)	Wszystkie kategorie Jednostek Gospodarowania, w tym zapisy dla lasów o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania (z ang. SLIMF)
Produkty leśne (zgodnie ze standardem FSC-STD-40-004a**)**	Drewno surowe; Zrębki

B.3 Odpowiedzialność za zgodność

(Sekcja normatywna)

Wymagania niniejszego standardu obejmują wszystkie działania zarządcze Organizacji, które są związane z Jednostką Gospodarowania, zarówno w ramach Jednostki Gospodarowania, jak i poza nią; niezależnie od tego, czy zostały podjęte bezpośrednio, czy zlecone na zewnątrz.

W kwestii przestrzeni geograficznej, wymagania zawarte w niniejszym Standardzie odnoszą się ogólnie do całej przestrzeni geograficznej wewnątrz granic Jednostki Gospodarowania, która jest przedkładana do (re)certyfikacji. Jednak niektóre Kryteria i wskaźniki mają zastosowanie poza granicami Jednostki Gospodarowania. Obejmuje to te obiekty infrastrukturalne, które są częścią Jednostki Gospodarowania, zgodnie z definicją zawartą w Zasadach i Kryteriach FSC.

Standardy krajowe należy stosować w połączeniu z międzynarodowymi, krajowymi i lokalnymi przepisami ustawowymi i wykonawczymi.

W przypadku wystąpienia sytuacji sprzecznych między wymaganiami niniejszego standardu a przepisami prawa, zastosowanie będą miały określone procedury FSC.

Odpowiedzialność za zapewnienie zgodności z wymaganiami niniejszej normy spoczywa na osobie(ach) lub podmiotach, które są wnioskodawcą lub posiadaczem certyfikatu. Dla celów certyfikacji FSC te osoby lub podmioty są określane jako *Organizacja**.

Organizacja jest odpowiedzialna za decyzje, polityki i działania zarządcze związane z Jednostką Gospodarowania.

Organizacja jest również odpowiedzialna za wykazanie, że inne osoby lub podmioty, które zostały upoważnione lub zakontraktowane przez *Organizację** do działania w Jednostce Gospodarowania lub na jej rzecz, spełniają wymagania niniejszego Standardu.

*Organizacja** jest zobowiązana do podjęcia działań korygujących w przypadku stwierdzenia niezgodności tych osób lub podmiotów z wymaganiami niniejszego Standardu.

B.4 Uwaga dotycząca stosowania elementów normatywnych i nienormatywnych w Standardzie

(Sekcja normatywna)

Elementy normatywne Standardu obejmują:

Zakres, data wejścia w życie, okres ważności, słownik pojęć, zasady, kryteria, wskaźniki, tabele i załączniki.

UWAGA: W odniesieniu do audytowania załączników, jeżeli wskaźnik odnosi się do załącznika, ocena zgodności obejmuje zarówno wskaźnik, jak i odpowiednie wymagania zawarte w załączniku, chyba że załącznik jest wyraźnie skategoryzowany jako „informacyjny".

Podwskaźniki wymienione w załączniku przyczyniają się do oceny zgodności na poziomie kryterium w taki sam sposób, jak podwskaźniki wymienione we wskaźniku w głównej części Standardu.

Elementy nienormatywne Standardu, które mogą być używane wyłącznie jako wskazówki, obejmują:

Uwagi i przykłady, które są dołączone do niektórych wskaźników (jak również inne wytyczne/noty dotyczące stosowania, które mogą być opracowane w związku z niniejszym Standardem).

W przypadku Przejsciowego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej FSC dla Polski, uwagi pod wskaźnikami zawierają ważne wymagania dla wdrożenia tego Standardu.

W stosownych przypadkach audytorzy mogą zastosować inne środki weryfikacji. Zarządzający lasami mogą również wykorzystywać weryfikatory jako wskazówki dotyczące tego, co może być wymagane do wykazania zgodności.

Elementy normatywne, które zostały wyszarzone, nie mają zastosowania w Polsce, ale są zachowane w Standardzie dla przejrzystości.

Dla każdego Kryterium wymienionych jest kilka wskaźników. Niektóre wskaźniki zostały opracowane z uwzględnieniem Skali, Intensywności i Ryzyka działalności, których zestawienie określa i różnicuje rodzaj działalności prowadzonej w kraju.

Organizacje zarządzające Jednostkami Gospodarowania kwalifikującymi się jako SLIMF (lasy o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania) muszą przestrzegać wszystkich wskaźników zawartych w Standardzie. Tam, gdzie istnieją określone wskaźniki SLIMF (oznaczone np. „SLIMF 1.6.1"), organizacje te powinny zamiast tego stosować się do nich. Wskaźniki, które dotyczą wszystkich kategorii jednostek gospodarowania, oznaczono wyłącznie cyframi.

W niektórych przypadkach określono dodatkowe wymagania, które mają zastosowanie tylko do zarządców Jednostek Gospodarowania o dużej i średniej skali. Wskaźniki mające zastosowanie w takich przypadkach są oznaczone liczbami i adnotacją „Non-SLIMF".

Krajowy próg dla podmiotów *Non-SLIMF**:

- Duża skala: Jednostki Gospodarowania o powierzchni powyżej 10 000 ha (własność pojedyncza lub współwłasność – wspólnota);
- Średnia skala: Jednostki Gospodarowania o powierzchni od 500 do 10 000 ha (własność pojedyncza lub współwłasność – wspólnota);

Kryteria kwalifikacji dla SLIMF	Próg krajowy
Małe Jednostki Gospodarowania	Do 500 ha
Jednostki Gospodarowania o niskiej intensywności	Wskaźnik pozyskania drewna jest mniejszy niż 20 % średniego rocznego przyrostu w ramach całkowitej powierzchni lasów jednostki, ORAZ: ALBO roczne pozyskanie drewna z całkowitej powierzchni lasów jest mniejsze niż 5000 m^3, ALBO średnie roczne pozyskanie z lasu jest mniejsze niż 5000 m3 / rok w okresie ważności certyfikatu, co zostało zweryfikowane na podstawie raportów pozyskania i audytów okresowych.

Z uwagi na fakt, że w obowiązującym polskim prawie cywilnym istnieje odniesienie do *wspólnot gruntowych**, czyli nieruchomości będących przedmiotem współwłasności o określonych cechach, TWG zdecydowała, że niektóre wybrane wskaźniki (4.2.4. i 4.2.5) będą miały zastosowanie wyłącznie do nich. Status *wspólnot gruntowych** reguluje specjalna ustawa (ustawa z dnia 29 czerwca 1963 r. o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych). Jest to forma własności z około 600-letnią tradycją.

Formy słowne wyrażania postanowień [Na podstawie dyrektyw ISO/IEC Część 2: Zasady dotyczące struktury i opracowywania standardów międzynarodowych]	
„musi” (shall)	: wskazuje wymagania, których należy obligatoryjnie ściśle przestrzegać, „nie może” oznacza zakaz.
„powinien” (should)	: oznacza, że spośród wielu możliwości jedna jest zalecana jako szczególnie odpowiednia, bez wspominania o innych lub wykluczania innych lub że określony sposób działania jest preferowany, ale niekoniecznie wymagany. Organizacja może spełnić te wymagania w równoważny sposób, pod warunkiem że można to wykazać i uzasadnić.
„może” (may)	: wskazuje na sposób działania dozwolony w granicach standardu; „nie musi” wskazuje, że określony sposób działania nie jest wymogiem.
“jest w stanie” (can)	: jest używana do stwierdzenia możliwości zarówno materialnych, fizycznych, jak i przyczynowych.

W tekście Zasad i Kryteriów oraz wskaźników terminy *ujęto kursywą i oznaczono gwiazdką**. Terminy te zdefiniowane są w Załączniku K („Słownik pojęć”) i obejmują lokalne i międzynarodowe definicje FSC.

Terminy w Załączniku K, które zostały wyszarzone, nie mają zastosowania w Polsce, ale dla przejrzystości zostały zachowane w tekście Standardu.

Niniejszy standard opiera się na dokumencie FSC-STD-01-001 (V5-2) Zasady i Kryteria FSC. Dokument podlega cyklowi przeglądu i rewizji zgodnie z opisem w *FSC-PRO-60-007 EN Struktura, Zawartość i Opracowanie Przejściowych Standardów Krajowych*.

B.5 Interpretacje i spory

(Sekcja normatywna)

Prośby o interpretację dotyczące Przejściowych Standardów Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej są składane bezpośrednio do FSC w celu ich przetworzenia i zatwierdzenia. Zatwierdzone interpretacje są publikowane na międzynarodowej stronie internetowej FSC (patrz: INT-STD-60-006_01).

Spory między interesariuszami dotyczące wymagań certyfikacyjnych są rozwiązywane zgodnie z procedurą rozpatrywania sporów FSC (patrz: *FSC-PRO-01-008 Procedura dotycząca procedowania sporów w systemie certyfikacji FSC*).

C KONTEKST

C.1 Ogólny opis sektora leśnego

(Sekcja informacyjna)

Obecnie powierzchnia lasów w Polsce wynosi 9265 tys. ha (według GUS – stan w dniu 31.12.2021 r.), co odpowiada lesistości 29,6%. W strukturze własnościowej lasów w Polsce dominują lasy publiczne – 80,7%. Lasy w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe to 76,9%.

W Polsce około 94,1% lasów prywatnych należy do osób fizycznych (około 0,9 mln właścicieli). Całkowita powierzchnia lasów prywatnych – według stanu na 1 stycznia 2022 r. – wynosiła 1,8 mln ha, a wielkość zasobów drewna – 468 mln m^3, przy średnim wieku drzewostanów wynoszącym około 54 lata. Średnia miąższość drewna na hektar wynosiła 262 m3. Dominującymi gatunkami o największym udziale w lasach prywatnych są: sosna (55,3%), brzoza (9,9%) i olcha (8,3%).[2]

W Polsce lasy występują przede wszystkim na terenach o najsłabszych glebach, co znajduje odzwierciedlenie w układzie typów siedliskowych lasu. W strukturze siedliskowej lasów nieznacznie przeważają siedliska lasowe, występujące na 50,3% powierzchni lasów, borowe zajmują 49,7%. W obu grupach siedliska wyżynne zajmują łącznie 6,7% powierzchni lasów, a górskie występują na 8,5% powierzchni.

Przestrzenna lokalizacja siedlisk w dużym stopniu wpływa na rozmieszczenie drzew gatunków panujących. Poza obszarami górskimi, gdzie w składzie gatunkowym obserwuje się większy udział świerka, jodły i buka, w większości kraju przeważają drzewostany z sosną jako gatunkiem panującym. Gatunki iglaste dominują na 68,6% powierzchni lasów Polski. Podstawowym źródłem informacji o miąższościowej strukturze zasobów drzewnych lasów w Polsce w ostatnich latach jest Wielkoobszarowa Inwentaryzacja Stanu Lasu pozwalająca na analizę wyników w układzie dowolnych okresów pięcioletnich. Według pomiarów przeprowadzonych w latach 2017–2021 i odniesionych do powierzchni lasów na koniec 2020 r., zasoby drzewne osiągnęły miąższość 2669 mln m^3 grubizny brutto, z czego na Lasy Państwowe przypada 2070 mln m^3, a na lasy prywatne – 468 mln m^3.

Lasy spełniają w sposób naturalny lub w wyniku działań człowieka różnorodne funkcje, z których najważniejsze to:

- funkcje przyrodnicze (ochronne), wyrażające się m.in. korzystnym wpływem lasów na klimat globalny i lokalny oraz regulację obiegu wody w przyrodzie, przeciwdziałaniem powodziom, lawinom i osuwiskom, ochroną gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowieniem, a także pochłanianiem CO2;
- funkcje społeczne, które polegają m.in. na kształtowaniu korzystnych warunków zdrowotnych i rekreacyjnych dla społeczeństwa; lasy stanowią miejsce pracy oraz edukacji ekologicznej społeczeństwa;
- funkcje produkcyjne (gospodarcze), polegające głównie na zdolności do produkcji odnawialnej biomasy, w tym przede wszystkim drewna i użytków ubocznych, a także na prowadzeniu gospodarki łowieckiej.

Ustawowym obowiązkiem właścicieli lasów jest prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej ukierunkowanej na zachowanie trwałości lasów, ciągłości ich wielostronnego użytkowania oraz powiększanie zasobów leśnych. W roku 2021 pozyskano w Polsce 42244 tys. m^3 surowca drzewnego, w tym 40692 tys. m^3 grubizny drewna netto (o 2623 tys. m^3 więcej niż w roku 2020) oraz 1552 tys. m^3

[2] Źródło: GUS Leśnictwo 2022, Wielkoobszarowa Inwentaryzacja Stanu Lasów – wyniki za lata 2018-2022

drobnicy. W lasach prywatnych pozyskano 1032 tys. m^3 grubizny netto (o 257 tys. m^3 więcej w porównaniu z 2020 r.), zaś w parkach narodowych – 161 tys. m^3.

Zagrożenie środowiska leśnego w Polsce należy do najwyższych w Europie. Wynika to przede wszystkim z położenia naszego kraju na granicy dwóch klimatów, kontynentalnego i morskiego, a w konsekwencji stałego i równoczesnego oddziaływania wielu czynników powodujących niekorzystne zjawiska i zmiany w stanie zdrowotnym lasów. Negatywnie oddziałujące czynniki, określane często jako stresowe, można skategoryzować z uwzględnieniem:

- pochodzenia – abiotyczne, biotyczne i antropogeniczne;
- charakteru oddziaływania – fizjologiczne, mechaniczne i chemiczne;
- długotrwałości oddziaływania – chroniczne i okresowe; roli, jaką odgrywają w procesie chorobowym – predyspozycyjne, inicjujące i współuczestniczące.[3]

C.2 Podstawowe informacje dotyczące opracowywania Standardu

(Sekcja informacyjna)

Ogólne wytyczne FSC dostosowywane są w poszczególnych krajach do warunków lokalnych tak, aby wymagania w Standardzie Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej uwzględniały aspekty prawne, przyrodnicze, społeczne i ekonomiczne gospodarki leśnej prowadzonej w danym kraju. W tym celu, tam gdzie to możliwe, powoływane są krajowe Grupy Opracowujące Standard (ang. SDG - Standard Development Group) składające się z niezależnych od FSC ekspertów, reprezentujących różne grupy interesów. W Polsce – od stycznia 2018 r. lokalnie adaptowany Standard Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej opracowywany był przez Grupę SDG. W skład Grupy wchodziło 10 osób reprezentujących różne organizacje, przypisanych do trzech izb: społeczej, przyrodniczej i ekonomicznej. W skład grupy wchodzili przedstawiciele Lasów Państwowych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców leśnych, przemysłu drzewnego.

W 2018 r. SDG opracowała pierwszy projekt lokalnie zaadaptowanego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej. Na początku 2019 r. Projekt nr 1 został poddany konsultacjom publicznym. W konsultacjach wzięło udział ponad 300 interesariuszy – nadesłali oni około 2000 unikalnych uwag. O dużym zainteresowaniu i zaangażowaniu interesariuszy w proces konsultacji świadczyć również może obecność ponad 60 osób na otwartym spotkaniu konsultacyjnym, które odbyło się w lutym 2019 r. w Warszawie. SDG przeanalizowała otrzymane uwagi, zainicjowała dalsze dyskusje na temat poszczególnych zapisów Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej i w okresie od marca 2019 r. do marca 2021 r. wypracowała konsensus. W toku prac, na wniosek SDG, czterech ekspertów podzieliło się swoją wiedzą podczas spotkań SDG. Od samego początku prac SDG FSC zaangażowało zewnętrznego moderatora, który pomagał Grupie SDG w dążeniu do konsensusu i w budowaniu platformy dialogu. FSC uzyskało ponadto pisemną opinię prawną, opinię językoznawcy i opinię Forum Konsultacyjnego oraz ekspertów technicznych. Ten wysiłek był niezbędny, aby Grupa SDG mogła rzetelnie przeanalizować wszystkie przekazane komentarze i propozycje zmian.

Grupa SDG uzgodniła w toku prac treść większości zapisów Projektu nr 2 lokalnie adaptowanego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej, jednakże nie udało jej się osiągnąć konsensusu co do treści kilku wymogów standardu. Kwestie te byly wielokrotnie dyskutowane przez SDG w okresie dwóch lat (marzec 2019 – marzec 2021), a zebranie opinii forum konsultacyjnego i ekspertów technicznych nie zaowocowało uzgodnieniem ww. zapisów Projektu nr 2 przez SDG. W rezultacie, zgodnie z punktem 10.3 FSC-STD-60-006 (V1-2) Wymogi dotyczące procesu opracowywania i utrzymania Krajowych Standardów Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej, FSC International, jako właściciel standardu i procesu

[3] Źródło: RAPORT O STANIE LASÓW W POLSCE 2021 (2022)

jego rewizji, wstrzymało tymczasowo prace Grupy i podjęło odpowiednie kroki, aby przejść do konsultacji publicznych i testów terenowych Projektu nr 2 lokalnie adaptowanego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej (szczegółowa informacja znajduje się na stronie www.fsc.pl). W terminie 1 lipca - 1 września 2021 Projekt nr 2 Standardu został poddany konsultacjom publicznym, równolegle poddany został testom terenowym w trzech różnych lokalizacjach – nadleśnictwie Wyszków, nadleśnictwie Ujsoły oraz Leśnym Zakładzie Doświadczalnym w Siemianicach. Testy przeprowadziły niezależnie trzy jednostki certyfikujące - każda w innej lokalizacji. W konsultacjach publicznych Projektu nr 2 wzięło udział 112 interesariuszy, którzy nadesłali ponad 900 unikalnych uwag.

W październiku 2021 r. Grupa SDG wznowiła prace nad Standardem Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej. Łącznie w ciągu czterech lat prac nad standardem, Grupa SDG odbyła 54 spotkania. Niestety Grupie SDG nie udało się osiągnąć porozumienia co do finalnej treści standardu, ani przedstawić FSC International propozycji dot. planu prac nad finalizacją wspomnianego dokumentu.

11 lutego 2022 r., z uwagi na brak porozumienia w ramach Grupy SDG co do finalnego projektu lokalnie adaptowanego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej i brak przedstawienia przez nią planu jego finalizacji, FSC International podjęło decyzję o rozwiązaniu Grupy SDG i ukończeniu rewizji w oparciu o alternatywne procedury rewizji standardu zatwierdzone przez Radę Dyrektorów FSC.

FSC International utworzyło w kwietniu 2022 r. Techniczną Grupę Roboczą (dalej: TWG – Technical Working Group). W jej skład weszli eksperci ze wszystkich trzech jednostek certyfikujących, prowadzących w Polsce certyfikację gospodarki leśnej (Bureau Veritas Polska, Preferred by Nature (NEPCon Polska) oraz SGS Polska).

W oparciu o Projekt nr 2 lokalnie adaptowanego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej oraz uwagi otrzymane z konsultacji, Grupa TWG sfinalizowała prace nad Projektem nr 3 Standardu (tzw. Przejściowy Standard Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej). W efekcie, Projekt nr 3 standardu został poddany konsultacjom publicznym (29 lipca – 8 września 2022) – wzięło w nich udział 117 interesariuszy. Członkowie TWG przeanalizowali uwagi nadesłane przez interesariuszy i zgodnie z procedurami wzięli je pod uwagę w finalnym projekcie Przejściowego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej dla Polski. Dodatkowo, w dniach 12 grudnia 2022 – 9 stycznia 2023, FSC przeprowadziło dodatkowe, ukierunkowane konsultacje wybranych 12 wskaźników projektowanego Standardu, które otrzymały w poprzednich konsultacjach najwięcej skrajnie odmiennych uwag. W ukierunkowanych konsultacjach wzięło udział 26 interesariuszy. Na podstawie uzyskanych uwag, TWG dokonała końcowych zmian w treści wybranych wskaźników.

Finalny projekt Przejściowego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej FSC dla Polski został sfinalizowany przez Techniczną Grupę Roboczą 4 marca 2023 r. i przekazany do recenzji przez PSU (z ang. Performance and Standards Unit).

D ODNIESIENIA DO INNYCH DOKUMENTÓW

(Sekcja informacyjna)

Następujące dokumenty są istotne dla stosowania niniejszego Standardu. W przypadku dokumentów bez numeru wersji zastosowanie ma najnowsze wydanie dokumentu (wraz ze wszelkimi poprawkami).

FSC-POL-20-003	*FSC Policy on the Excision of Areas from the Scope of Certification*
FSC-POL-30-001	*FSC Pesticides Policy*
FSC-POL-30-602	*FSC Interpretation on GMOs: Genetically Modified Organisms*
FSC-STD-20-007	*Forest Management Evaluations*
FSC-STD-30-005	*FSC Standard for Group Entities in Forest Management Groups*
FSC-PRO-01-008	*Processing Complaints in the FSC Certification Scheme*
FSC-PRO-30-006	*Ecosystem Services Procedure: Impact Demonstration and Market Tools*
FSC-DIR-20-007	*FSC Directive on FSC Forest Management Evaluations*
FSC-GUI-30-003	*FSC Guidelines for the implementation of the right to Free, Prior and Informed Consent (FPIC)*
FSC-GUI-60-005	*Promoting Gender Equality in National Forest Stewardship Standards*

UWAGA: Stosując niniejszy Standard, należy rozważyć odpowiednie interpretacje, zasięgając informacji u lokalnych przedstawicieli FSC (np. Biura lub przedstawiciele Krajowi lub FSC Performance and Standards Unit, o ile nie istnieje krajowy oddział FSC) lub w swojej jednostce certyfikującej. Międzynarodowe interpretacje są dostępne za pośrednictwem FSC Document Center. (https://fsc.org/en/document-centre).

E *ZASADY*, KRYTERIA* I WSKAŹNIKI**

(Sekcja normatywna)

*ZASADA** 1: ZGODNOŚĆ Z PRAWEM

Organizacja **musi przestrzegać wszystkich *obowiązujących przepisów**, regulacji i *ratyfikowanych** na szczeblu krajowym, międzynarodowych traktatów, konwencji i porozumień.**

1.1 *Organizacja* **musi być prawnie zdefiniowanym podmiotem o jasnej, udokumentowanej i niepodlegającej zaskarżeniu *rejestracji*** **wraz z pisemnym upoważnieniem *prawnie właściwego*** **organu do prowadzenia określonej działalności.**

1.1.1 *Organizacja** jest wpisana do Rejestru Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON) ze wskazaniem gospodarki leśnej jako rodzaju działalności lub udokumentowane jest prawo własności i/lub użytkowania lasu będącego przedmiotem certyfikacji.

1.1.2 [Wskaźnik IGI 1.1.2 zaadaptowany w 1.1.1.] *Legal registration** is granted by a *legally competent** authority according to legally prescribed processes.

1.2 *Organizacja* **musi przedstawić *status prawny* Jednostki Gospodarowania*, uwzględniając *prawo posiadania*, *prawa użytkowania*** **oraz granice prowadzonej działalności.**

1.2.1 *Prawo do posiadania**, zarządzania i korzystania z *zasobów leśnych** objętych certyfikowaną gospodarką leśną jest udokumentowane.

1.2.2 *Prawne** *prawo posiadania** zostało potwierdzone przez *prawnie właściwy** organ zgodnie z obowiązującymi procedurami.

1.2.3 Granice wszystkich *Jednostek Gospodarowania** objętych certyfikatem są udokumentowane i możliwe do identyfikacji w terenie.

1.3 *Organizacja* **musi posiadać prawa do prowadzenia działań w ramach *Jednostki Gospodarowania*, które odzwierciedlają *status prawny* Organizacji* i Jednostki Gospodarowania*, i są zgodne z powiązanymi wytycznymi *prawa krajowego* i praw lokalnych*, a także regulacji oraz wymogów administracyjnych. Prawa, o których mowa *muszą*** **zapewniać możliwość pozyskiwania produktów lub świadczenia *usług ekosystemowych*** **z danej *Jednostki Gospodarowania*. Organizacja*** **uiszcza prawnie zdefiniowane opłaty związane z tymi prawami i zobowiązaniami.**

1.3.1 Wszystkie działania w *Jednostce Gospodarowania** są przeprowadzone zgodnie z:

1) mającymi zastosowanie *prawami**, regulacjami i wymaganiami administracyjnymi,
2) *prawami** i *prawami zwyczajowymi**; oraz
3) *obowiązkowymi kodeksami postępowania**.

1.3.2 *Terminowo** uiszczone są wszystkie wymagane prawnie opłaty związane z gospodarką leśną.

1.3.3 Działania ujęte w *planie gospodarowania** są zaplanowane w taki sposób, aby były zgodne ze wszystkimi przepisami prawa i obowiązującymi wymogami administracyjnymi.

1.4 *Organizacja musi opracować i wdrożyć środki lub zaangażować w tym celu odpowiednie organy, by systematycznie chronić *Jednostkę Gospodarowania** przed nieupoważnionym i nielegalnym wykorzystaniem zasobów, osiedlaniem się lub innymi nielegalnymi działaniami.**

1.4.1 Opracowane i wdrożone są środki w celu zapewnienia systematycznej *ochrony** przed *bezprawnym pozyskiwaniem**, polowaniem, połowem ryb, zastawianiem pułapek, zbieractwem, osadnictwem i innymi nieuprawnionymi działaniami.

1.4.2 W sytuacjach, w których za *ochronę** *prawnie** odpowiedzialne są właściwe organy, wdrożony jest system współpracy z tymi organami w celu identyfikacji, raportowania, kontroli i zniechęcania do nieupoważnionej lub nielegalnej działalności.

1.4.3 Jeżeli wykryte są nielegalne lub nieupoważnione działania, wdrażane są odpowiednie środki w celu ich powstrzymania, a także w celu zapobiegania podobnym działaniom w przyszłości.

1.5 *Organizacja musi działać zgodnie z mającymi zastosowanie *przepisami krajowymi**, *przepisami lokalnymi**, *ratyfikowanymi** międzynarodowymi konwencjami i *obowiązkowymi kodeksami postępowania** odnoszącymi się do transportu i handlu wyrobami leśnymi w obrębie i z danej *Jednostki Gospodarowania** lub do punktu pierwszej sprzedaży.**

1.5.1 *Organizacja** jest świadoma obowiązujących przepisów związanych z handlem i transportem produktów leśnych do *punktu pierwszej sprzedaży** i stosuje się do nich. W przypadku powzięcia informacji o nieprzestrzeganiu tych przepisów przez nabywcę drewna na terenie *Jednostki Gospodarowania** *Organizacja** podejmuje wysiłki mające na celu zapobieganie tym naruszeniom.

1.5.2 *Organizacja** jest świadoma obowiązujących przepisów CITES i stosuje się do nich.

1.6 *Organizacja musi identyfikować, zapobiegać i rozwiązywać *spory** dotyczące prawa stanowionego lub *praw zwyczajowych**, które *w odpowiednim czasie** mogą być rozwiązywane na drodze pozasądowej, poprzez *zaangażowanie** stron, na które może mieć wpływ działalność Jednostki Gospodarowania**.**

Non-SLIMF 1.6.1 Istnieje *publicznie dostępny** mechanizm rozwiązywania *sporów** opracowany poprzez *zaangażowanie** interesariuszy, których mogą dotyczyć działania *Jednostki Gospodarowania**, której te *spory** dotyczą.

SLIMF 1.6.1 *Organizacja** posiada mechanizmy rozwiązywania sporów poprzez *zangażowanie** stron dotkniętych tymi sporami.

1.6.2 *Spory** związane z problemami wynikającymi z *mającego zastosowanie prawa** lub *prawa zwyczajowego**, które mogą być rozstrzygnięte pozasądowo są w *odpowiednim czasie** zgłaszane i zostają rozwiązane lub podlegają procesowi rozwiązywania *sporów**.

1.6.3 Istnieje aktualna dokumentacja wszystkich *sporów** związanych z obowiązującym *prawem** lub *prawem zwyczajowym**, zawierająca:

1) Czynności wykonane w celu rozwiązania *sporów* *;
2) Wyniki wszystkich procesów rozwiązywania *sporów*; i
3) *Spory** nierozwiązane, przyczyny ich nierozwiązania oraz jak będą rozwiązywane.

1.6.4 Wstrzymuje się sporne działanie na obszarze, gdzie istnieje *spór** o:

1) *znacznej wielkości**; lub
2) *znaczącym czasie trwania**; lub
3) *udziale znacznej liczby interesów**.

1.7 *Organizacja musi publicznie ogłosić swoje zobowiązanie do nieoferowania i nieprzyjmowania łapówek w postaci pieniędzy lub jakiejkolwiek innej formie korupcji, oraz przestrzegania przepisów antykorupcyjnych, jeśli istnieją. W przypadku braku przepisów antykorupcyjnych *Organizacja** wdroży inne środki antykorupcyjne odpowiadające *skali** *i intensywności** prowadzonych działań gospodarczych oraz *ryzyku** korupcji.**

Non-SLIMF 1.7.1 Wdrożone są udokumentowane zasady postępowania zawierające zobowiązanie do unikania zachowań korupcyjnych w jakiejkolwiek formie.

SLIMF 1.7.1 Wdrożone są zasady postępowania, które obejmują zobowiązanie do unikania zachowań korupcyjnych w jakiejkolwiek formie.

1.7.2 Zasady postępowania antykorupcyjnego dorównują lub przewyższają odpowiednie przepisy ogólne.

Non-SLIMF 1.7.3 Zasady postępowania antykorupcyjnego są bezpłatnie *dostępne publicznie**.

SLIMF 1.7.3 Zasady postępowania antykorupcyjnego są dostępne.

1.7.4 Łapówki, przymus i inne akty korupcji nie występują.

1.7.5 W razie wystąpienia korupcji wdrażane są środki naprawcze.

1.8 *Organizacja musi zademonstrować *długoterminowe** zobowiązanie do przestrzegania *Zasad** i *Kryteriów** FSC w obrębie *Jednostki Gospodarowania** i powiązanych Polityk i Standardów FSC. Oświadczenie odnośnie takiego zobowiązania musi być włączone w *publicznie dostępny** darmowy materiał.**

1.8.1 *Organizacja** demonstruje w formie pisemnej *długoterminowe** zobowiązanie do zarządzania lasami spójnie z *Zasadami** i *Kryteriami** FSC i powiązanymi Politykami i Standardami.

1.8.2 Zobowiązanie to jest bezpłatnie *dostępne publicznie**.

*ZASADA** 2: PRAWA *PRACOWNIKÓW** I WARUNKI ZATRUDNIENIA

Organizacja* **musi zapewnić utrzymanie lub zwiększenie dobrobytu socjalnego i ekonomicznego *pracowników*.***

Uwaga: Załącznik B, który zawiera wymagane szkolenia dla *pracowników** znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

2.1 *Organizacja** **musi *przestrzegać**** **zasad i praw w pracy określonych w *Deklaracji MOP dotyczącej Podstawowych Zasad i Praw w Pracy**** **(1998) opracowanych na podstawie ośmiu *podstawowych Konwencji MOP*.***

2.1.1 *Organizacja** nie korzysta z pracy *dzieci**.

UWAGA: Wyjątek dotyczy zajęć edukacyjnych pod nadzorem wykwalifikowanej kadry (np. Technikum Leśne).

2.1.1.1 *Organizacja** nie zatrudnia *pracowników** poniżej *minimalnego wieku**, z wyjątkiem przypadków wymienionych w 2.1.1.2.

2.1.1.2 Osoby w wieku od 13 do 15 roku życia mogą być zatrudniane wyłącznie do *lekkich prac** w celu przygotowania zawodowego. Taka praca nie może zakłócać nauki szkolnej ani szkodzić zdrowiu i rozwojowi.

2.1.1.3 Żadna osoba poniżej 18 lat nie jest zatrudniona do *niebezpiecznej** lub *ciężkiej pracy**, za wyjątkiem celów szkoleniowych zgodnych z obowiązującym *prawem krajowym** i przepisami.

2.1.1.4 *Organizacja** musi zabronić *najgorszych form pracy dzieci **.

2.1.2 *Organizacja** nie dopuszcza żadnych form pracy przymusowej i obowiązkowej w rozumieniu Konwencji MOP nr 29 ratyfikowanej przez Polskę w 1958 r.

2.1.2.1 Stosunek zatrudnienia jest dobrowolny i oparty na obustronnej zgodzie, bez zagrożenia karą (za Konwencją MOP nr 29 ratyfikowaną przez Polskę w 1958r.).

2.1.2.2 Brak jest dowodów na jakiekolwiek praktyki wskazujące na pracę przymusową lub obowiązkową, włącznie z, lecz nie ograniczając się do, następujących praktyk:

- Przemoc fizyczna i seksualna
- Praca niewolnicza
- Wstrzymanie wypłat, włączając w to wypłatę wynagrodzeń za pracę lub płatność depozytu w celu rozpoczęcia zatrudnienia
- Ograniczenie mobilności/poruszania się
- Zatrzymanie paszportu i dokumentów tożsamości
- Groźba donosu/wydania władzom.

2.1.3 *Organizacja** musi zapewnić, że nie ma miejsca *dyskryminacja** w zakresie zatrudniania i wykonywania zawodu.

2.1.4 *Organizacja** musi respektować wolność zrzeszania się i prawo do *rokowań zbiorowych**.

2.1.4.1 *Pracownicy** mają możliwość założenia lub przyłączenia się do *organizacji pracowników** według własnego wyboru.

2.1.4.2 *Organizacja** respektuje prawa pracowników do angażowania się w zgodne z prawem działania związane z tworzeniem, przyłączaniem się do, lub

wspieraniem *organizacji pracowników** lub do powstrzymywania się od tego; i nie będzie dyskryminować ani karać pracowników za korzystanie z tych praw.

2.1.4.3 *Organizacja** prowadzi negocjacje z ustanowionymi zgodnie z prawem *organizacjami pracowników**, w *dobrej wierze** oraz aby osiągnąć porozumienie *układu zbiorowego**.

2.1.4.4 Istniejące *układy zbiorowe** są przestrzegane tam gdzie istnieją.

2.2 *Organizacja musi promować *równość płci** w zakresie zatrudnienia, możliwości szkolenia, przyznawania kontraktów, *zaangażowania** i działań zarządczych.**

2.2.1 Wdrożone są procedury zapewniające *równość płci** i zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć w praktykach: zatrudnienia, możliwości szkolenia, przyznawania kontraktów, *zaangażowania** i działań zarządczych.

2.2.2 Możliwości zatrudnienia są otwarte zarówno dla kobiet, jak i dla mężczyzn na takich samych warunkach na wszystkich stanowiskach zgodnie z obowiązującymi krajowymi przepisami.

2.2.3 Niezależnie od płci, pracownicy mają taki sam dostęp do szkoleń zawodowych oraz programów związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy, zgodnie z prawem krajowym.

2.2.4 Kobiety i mężczyźni otrzymują ten sam poziom wynagrodzenia, gdy wykonują taką samą pracę.

2.2.5 *Pracownicy** otrzymują wynagrodzenie bezpośrednio i przy użyciu wspólnie uzgodnionych metod (np. bezpośredniego przelewu bankowego, bezpośrednich płatności osobistych itp.), aby mieć pewność, że bezpiecznie otrzymają i zatrzymają swoje wynagrodzenie.

2.2.6 Urlop macierzyński trwa zgodnie z obowiązującym *prawem krajowym**.

2.2.7 Urlop ojcowski przysługuje zgodnie z obowiązującym *prawem krajowym**, a korzystanie z urlopu ojcowskiego nie wiąże się z negatywnymi konsekwencjami dla *pracownika**.

2.2.8 Zapewniona jest możliwość aktywnego udziału zarówno kobiet jak i mężczyzn w zebraniach, komitetach zarządzajacych i forach decyzyjnych.

2.2.9 *Pracownicy** są świadomi swoich praw i mają łatwy dostęp do zapewniających poufność, bezpiecznych i niegrożących odwetem procedur zgłaszania przypadków przemocy, molestowania seksualnego, dyskryminacji i mobbingu.

2.3 *Organizacja musi wdrożyć praktyki związane z bezpieczeństwem i higieną pracy w celu ochrony *pracowników** przed chorobami zawodowymi i zagrożeniem dla zdrowia. Praktyki te, proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych, muszą spełniać lub przekraczać wymagania Kodeksu Postępowania MOP w Zakresie Bezpieczeństwa i Higieny Pracy przy Pracach Leśnych.**

2.3.1 Przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy są opracowane i wdrożone tak, że spełniają lub przewyższają Kodeks MOP w zakresie Bezpieczeństwa i Higieny Pracy przy Pracach Leśnych.

2.3.2 *Pracownicy** posiadają środki ochrony indywidualnej odpowiednie do powierzonych im zadań.

2.3.3 Stosowanie środków ochrony indywidualnej jest obowiązkowe i egzekwowane.

2.3.4 Prowadzona jest dokumentacja pracowników własnych *Organizacji** w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy obejmująca w szczególności rodzaje wypadków i czas

absencji z powodu wypadków. Gromadzone są informacje o wypadkach ciężkich i śmiertelnych wśród pracowników podwykonawców.

2.3.5 Środki naprawcze poprawiające bezpieczeństwo pracy są wdrażane i monitorowane przez *Organizację** w celu minimalizacji ryzyka wypadków.

2.3.6 Procedury bezpieczeństwa i higieny pracy są przeglądane i poprawiane po poważnych zdarzeniach i wypadkach.

2.3.7 Prace związane z prowadzeniem gospodarki leśnej organizowane są tak, aby minimalizować zagrożenia dla *pracowników**.

2.4 *Organizacja musi wypłacać wynagrodzenie równoważne lub przewyższające minimalne standardy w leśnictwie lub inne wynagrodzenie wynikające z uznanych porozumień w kwestii płac w leśnictwie lub *płacę umożliwiającą utrzymanie**, jeśli jest wyższa niż minimalne wynagrodzenie ustawowe. W przypadku, gdy nie istnieje żadne z powyższych, *Organizacja**, z udziałem *pracowników**, opracuje mechanizmy ustalenia wysokości *płacy umożliwiającej utrzymanie**.**

2.4.1 Płace wypłacane przez *Organizację** zawsze odpowiadają lub przekraczają ustawowe płace minimalne.

Non-SLIMF 2.4.2 Wynagrodzenie wypłacane jest w oparciu o następujące zasady:

1) Zlecając prace leśne *Organizacja** szacuje wartość zamówienia na podstawie *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które są powszechnie stosowane w standardach branży leśnej. *Najlepsze Dostępne Informacje** obejmują co najmniej: wymagania prawa pracy, stopę inflacji, wymagania dotyczące płacy minimalnej, średnie ceny paliw i materiałów eksploatacyjnych, koszty eksploatacji i amortyzacji sprzętu, informacje od instytucji państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo pracy, uczelni, instytutów naukowych, przemysłu, organizacji oraz informacje o pracochłonności i kosztach bezpośrednio wynikających z doświadczenia *Organizacji**.
2) Wybierając wykonawcę prac leśnych, *Organizacja** analizuje, zgodnie z możliwościami określonymi przez prawo, czy oferty nie zawierają rażąco niskiej ceny. *Organizacja** nie zleca prac leśnych po rażąco niskiej cenie.

2.4.3 [Nie dotyczy Polski] When no minimum wage levels exist, wages are established through *culturally appropriate** *engagement** with *workers** and/or *formal and informal workers organizations**.

2.4.4 Wynagrodzenia i wynagrodzenia kontraktowe są wypłacane terminowo.

2.5 *Organizacja musi wykazać, że *pracownicy** otrzymują specjalistyczne szkolenia i nadzór nad wykonywaną pracą, by bezpiecznie i skutecznie wdrożyć *plan gospodarowania** i wszystkie związane z nim czynności.**

2.5.1 *Pracownicy** przechodzą szkolenie dotyczące konkretnego stanowiska pracy, są nadzorowani w zakresie swoich obowiązków oraz bezpiecznie i skutecznie przyczyniają się do wdrożenia *planu zarządzania**. Minimalna lista wymaganych szkoleń znajduje się w Załączniku B.

2.5.2 Aktualne dane o szkoleniach *pracowników** są przechowywane stosownie do miejsca zatrudnienia.

2.6 *Organizacja musi posiadać opracowane, przy *zaangażowaniu* pracowników**, mechanizmy rozwiązywania skarg i zapewnienia pracownikom *słusznej rekompensaty** za stratę lub zniszczenie ich własności, *chorobę zawodową** lub *wypadek przy pracy** mające miejsce w trakcie pracy dla *Organizacji**.**

2.6.1 Istnieje system rozstrzygania *sporów** w przypadku sporów wnoszonych przez *pracowników** własnych *Organizacji**. P*racownicy** ci mają możliwość *kulturowo odpowiedniego* zaangażowania** w rozwój i modyfikację tego systemu.

2.6.2 Skargi *pracowników** są rozpoznawane, reaguje się na nie i są rozpatrzone lub są w trakcie procesu rozpatrywania *sporów.*

2.6.3 Prowadzony jest aktualny rejestr skarg *pracowników** własnych *Organizacji** związanych z ich stratami lub zniszczeniem własności, *chorobami zawodowymi** lub urazami, zawierający:

1) kroki podjęte w celu rozpatrzenia skargi;
2) wyniki postępowań rozwiązywania *sporów** włącznie ze *słuszną rekompensatą**, oraz
3) nierozwiązane *spory**, przyczyna ich nierozwiązania i jak będą rozwiązane.

2.6.4 W granicach obowiązującego prawa, przewidziana jest *słuszna rekompensata** dla *pracowników** za stratę lub zniszczenie ich własności, za *chorobę zawodową** lub obrażenia, jeżeli wynikają one ze stosunku pracy.

*ZASADA** 3: PRAWA *LUDNOŚCI RDZENNEJ**

Organizacja* **zidentyfikuje i będzie *podtrzymywała**** **prawa i *prawa zwyczajowe* ludności rdzennej**** **w zakresie własności, użytkowania i zarządzania ziemią, *terytoriami**** **i zasobami, na które wpływ mają działania zarządcze.**

UWAGA: Zasada 3. nie dotyczy warunków Polski ze względu na to, że w Polsce nie odnotowano żadnej grupy etnicznej spełniającej definicję „ludności rdzennej" wg kryteriów ONZ.

3.1 ***The Organization**** **shall identify the *Indigenous Peoples**** **that exist within the *Management Unit**** **or those that are affected by management activities. *The Organization**** **shall then, through *engagement**** **with these *Indigenous Peoples**, identify their rights of *tenure*, their rights of access to and use of *forest**** **resources and *ecosystem services*, their *customary rights**** **and *legal**** **rights and obligations, that apply within the *Management Unit**. *The Organization**** **shall also identify areas where these rights are contested.**

3.1.1 *Indigenous Peoples** that may be affected by management activities are identified.

3.1.2 Through *culturally appropriate* engagement** with the *Indigenous Peoples** identified in 3.1.1, the following are documented and/or mapped:

1) Their *legal** and *customary rights** of *tenure**;

2) Their *legal** and customary access to, and *use rights**, of the *forest** resources and *ecosystem services**,

3) Their *legal** and *customary rights** and obligations that apply;

4) The evidence supporting these rights and obligations;

5) Areas where rights are contested between *Indigenous Peoples**, governments and/or others;

6) Summary of the means by which the *legal** and *customary rights** and contested rights, are addressed by *The Organization**; and

7) The aspirations and goals of *Indigenous Peoples** related to management activities, *Intact Forest Landscapes** and *Indigenous cultural landscapes**.

3.2 ***The Organization**** **shall recognize and *uphold**** **the *legal**** **and *customary rights**** **of *Indigenous Peoples**** **to maintain control over management activities within or related to the *Management Unit**** **to the extent necessary to protect their rights, resources and *lands*** **and *territories**. Delegation by *Indigenous Peoples**** **of control over management activities to third parties requires *Free, Prior and Informed Consent**.**

3.2.1 Through *culturally appropriate* engagement* Indigenous Peoples** are informed when, where and how they can comment on and request modification to management activities to the extent necessary to protect their rights, resources, *lands and territories**.

3.2.2 The *legal** and *customary rights** of Indigenous Peoples* are not violated by The Organization*.

3.2.3 Where evidence exists that *legal** and *customary rights** of *Indigenous Peoples** related to management activities have been violated the situation is corrected, if necessary, through *culturally appropriate* engagement** and/or through the *dispute** resolution process as required in *Criteria** 1.6 or 4.6.

3.2.4 *Free, Prior and Informed Consent** is granted by *Indigenous Peoples** prior to management activities that affect their identified rights through a process that includes:

1) Ensuring *Indigenous Peoples** know their rights and obligations regarding the resource;

2) Informing the *Indigenous Peoples** of the value of the resource, in economic, social and environmental terms;

3) Informing the *Indigenous Peoples** of their right to withhold or modify consent to the proposed management activities to the extent necessary to protect their rights, resources, *lands and territories**; and

4) Informing the *Indigenous Peoples** of the current and future planned *forest management** activities.

3.2.5 Where the process of *Free Prior and Informed Consent (FPIC)** has not yet resulted in an *FPIC** agreement, *the Organisation** and the affected *Indigenous Peoples** are engaged in a mutually agreed *FPIC** process that is advancing, in *good faith** and with which the community is satisfied.

3.3 In the event of delegation of control over management activities, a *binding agreement between *The Organization** and the *Indigenous Peoples** shall be concluded through *Free, Prior and Informed Consent**. The agreement shall define its duration, provisions for renegotiation, renewal, termination, economic conditions and other terms and conditions. The agreement shall make provision for monitoring by *Indigenous Peoples** of *The Organization**'s compliance with its terms and conditions.**

3.3.1 Where control over management activities has been granted through *Free Prior and Informed Consent** based on *culturally appropriate* engagement**, the *binding agreement** contains the duration, provisions for renegotiation, renewal, termination, economic conditions and other terms and conditions.

3.3.2 Records of *binding agreements** are maintained.

3.3.3 The *binding agreement** contains the provision for monitoring by *Indigenous Peoples** of *The Organization**'s compliance with its terms and conditions.

3.4 *The Organization shall recognize and *uphold** the rights, customs and culture of *Indigenous Peoples** as defined in the United Nations Declaration on the Rights of *Indigenous Peoples** (2007) and *ILO Convention** 169 (1989).**

3.4.1 The rights, customs and culture of *Indigenous Peoples** as defined in UNDRIP and *ILO Convention** 169 are not violated by *The Organization**.

3.4.2 Where evidence that rights, customs and culture of *Indigenous Peoples**, as defined in UNDRIP and *ILO Convention** 169, have been violated by *The Organization**, the situation is documented including steps to *restore** these rights, customs and culture of *Indigenous Peoples**, to the satisfaction of the rights holders.

3.5 *The Organization, through *engagement** with *Indigenous Peoples**, shall identify sites which are of special cultural, ecological, economic, religious or spiritual significance and for which these *Indigenous Peoples** hold *legal** or *customary rights**. These sites shall be recognized by *The Organization** and their management, and/or *protection** shall be agreed through *engagement** with these *Indigenous Peoples**.**

3.5.1 Sites of special cultural, ecological, economic, religious or spiritual significance for which *Indigenous Peoples** hold *legal** or *customary rights** are identified through *culturally appropriate* engagement**.

3.5.2 Measures to protect such sites are agreed, documented and implemented through *culturally appropriate** *engagement** with *Indigenous Peoples**. When *Indigenous Peoples** determine that physical identification of sites in documentation or on maps would threaten the value or *protection** of the sites, then other means will be used.

3.5.3 Wherever sites of special cultural, ecological, economic, religious or spiritual significance are newly observed or discovered, management activities cease immediately in the vicinity until protective measures have been agreed to with the *Indigenous Peoples**, and as directed by local and *national laws**.

3.6 *The Organization shall *uphold** the right of *Indigenous Peoples** to *protect** and utilize their Traditional *Knowledge** and shall compensate *local communities** for the utilization of such knowledge and their *intellectual property**. A *binding agreement** as per *Criterion** 3.3 shall be concluded between *The Organization** and the *Indigenous Peoples** for such utilization through *Free, Prior and Informed Consent** before utilization takes place, and shall be consistent with the *protection** of *intellectual property** rights.**

3.6.1 *Traditional knowledge** and *intellectual property** are protected and are only used when the acknowledged owners of that *traditional knowledge** and *intellectual property** have provided their *Free, Prior and Informed Consent** formalized through a *binding agreement**.

3.6.2 *Indigenous Peoples** are compensated according to the *binding agreement** reached through *Free, Prior and Informed Consent** for the use of *traditional knowledge** and *intellectual property**.

ZASADA* 4: WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZNOŚCIAMI

Organizacja **przyczynia się do utrzymania lub poprawy dobrobytu socjalnego i ekonomicznego** ***społeczności lokalnych****.**

4.1 ***Organizacja**** **zidentyfikuje** ***społeczności lokalne**** **istniejące w obrębie** ***Jednostki Gospodarowania**** **oraz te, których dotyczą działania gospodarcze.** ***Organizacja******, poprzez** ***zaangażowanie**** **ze** ***społecznościami lokalnymi****, zidentyfikuje ich** ***prawa posiadania****, prawa dostępu do zasobów leśnych i** ***usług ekosystemowych****,** ***prawa zwyczajowe****, a także prawa i obowiązki mające zastosowanie w obrębie** ***Jednostki Gospodarowania****.**

4.1.1 Zidentyfikowane są *społeczności lokalne** istniejące na terenie *Jednostki Gospodarowania**, oraz te, na które mogą mieć wpływ działania gospodarcze. Identyfikacja opiera się na *Najlepszych Dostępnych Informacjach**.

4.1.2 Poprzez *kulturowo odpowiednie** *zaangażowanie** z *lokalnymi społecznościami** zidentyfikowanymi zgodnie z 4.1.1. udokumentowane lub naniesione na mapy są:

1) Ich *prawa ustawowe** i *prawa zwyczajowe** do *posiadania**;
2) Ich *ustawowy** i *zwyczajowy** dostęp do i *prawa użytkowania** zasobów *leśnych** i *usług ekosystemowych**;
3) Ich *ustawowe** i *zwyczajowe prawa** i obowiązki, które mają zastosowanie;
4) Dowody potwierdzające te prawa i obowiązki;
5) Obszary, do których prawa są kwestionowane;
6) Podsumowanie sposobów, na jakie *ustawowe**, zwyczajowe prawa* i kwestionowane prawa są respektowanie przez *Organizację**; oraz
7) Aspiracje i cele *społeczności lokalnych** związane z działaniami gospodarczymi.

4.2 ***Organizacja**** **zidentyfikuje i** ***podtrzyma**** ***prawa**** ***i prawa zwyczajowe**** ***społeczności lokalnych**** **do zachowania kontroli nad działaniami gospodarczymi w obrębie lub powiązanymi z** ***Jednostką Gospodarowania****, w celu zapewnienia niezbędnej ochrony jej praw, zasobów, ziem i** ***terytoriów****. Delegowanie przez** ***społeczności lokalne**** **kontroli nad działaniami gospodarczymi stronom trzecim wymaga** ***dobrowolnej, uprzedniej i świadomej zgody****.**

4.2.1 Poprzez *kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* lokalne społeczności** są informowane kiedy, gdzie i jak mogą one komentować i wnioskować o modyfikację działań gospodarczych w zakresie koniecznym do ochrony ich praw.

4.2.2 *Ustawowe** i *zwyczajowe prawa* społeczności lokalnych** odnoszące się do działań gospodarczych nie są naruszane przez *Organizację**.

4.2.3 Jeśli są dowody, że *ustawowe* i zwyczajowe prawa* społeczności lokalnych** odnośnie działań gospodarczych zostały naruszone, sytuacja jest korygowana przez, jeśli to konieczne, *kulturowo odpowiednie* zaangażowanie** lub przez proces rozwiązywania *sporów** zgodnie z *Kryterium** 1.6 lub 4.6.

4.2.4 Dotyczy tylko *wspólnot gruntowych*. Dobrowolna, uprzednia i świadoma zgoda** jest udzielana przez *społeczność lokalną** na etapie tworzenia *planu urządzenia lasu**, dotyczącego działań gospodarczych mających wpływ na ich zidentyfikowane prawa.

4.2.5 Dotyczy tylko *wspólnot gruntowych*.* Jeżeli *dobrowolna, uprzednia i świadoma zgoda** nie została osiągnięta, to *Organizacja** i właściwe *lokalne społeczności** są zaangażowane, w *dobrej wierze*,* we wspólnie uzgodniony proces mający na celu osiągnięcie takiej zgody.

4.3 *Organizacja zapewni *racjonalne** możliwości zatrudnienia, szkolenia i innych usług *lokalnym społecznościom**, wykonawcom i dostawcom w skali proporcjonalnej do intensywności prowadzonych działań gospodarczych.**

4.3.1 *Organizacja** oferuje zatrudnienie, usługi, materiały i zamówienia *społecznościom lokalnym**, lokalnym wykonawcom i lokalnym dostawcom

4.4 Proporcjonalnie do *skali*, *intensywności i wpływu społeczno-ekonomicznego prowadzonych działań, *Organizacja**, przy *zaangażowaniu** ze *społecznościami lokalnymi**, wdroży dodatkowe działania, które przyczynią się do rozwoju społecznego i ekonomicznego.**

4.4.1 Możliwości lokalnego rozwoju społecznego i ekonomicznego są określane na drodze *poprawnego kulturowo* zaangażowania* społeczności lokalnych** i innych odpowiednich organizacji.

4.4.2 Projekty i dodatkowe działania są realizowane lub wspierane przyczyniając się do lokalnych korzyści społecznych i ekonomicznych i są proporcjonalne do społeczno-ekonomicznego wpływu działań gospodarczych.

4.5 *Organizacja, poprzez *zaangażowanie** ze *społecznościami lokalnymi**, podejmie działania w celu zidentyfikowania, uniknięcia oraz ograniczenia znacznego negatywnego wpływu społecznego, przyrodniczego i ekonomicznego na *społeczności lokalne**, będącego skutkiem jej działań gospodarczych. Działanie będzie odpowiednie do *skali, intensywności i ryzyka** aktywności gospodarczej i jej negatywnego oddziaływania.**

4.5.1 Poprzez *kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* społeczności lokalnych**, zarówno na etapie planowania, jak i w toku prac bieżącej gospodarki leśnej wprowadzane są środki służące do zidentyfikowania, uniknięcia i złagodzenia znaczących negatywnych skutków społecznych, środowiskowych i ekonomicznych działań gospodarczych.

4.6 *Organizacja, poprzez zaangażowanie *społeczności lokalnych**, opracuje mechanizmy rozwiązywania skarg i zapewnienia *słusznej rekompensaty* lokalnym społecznościom** i osobom indywidualnym w odniesieniu do skutków działalności gospodarczej *Organizacji**.**

Non-SLIMF 4.6.1 Istnieje *publicznie dostępny** mechanizm rozstrzygania *sporów** związanych ze *społecznościami lokalnymi**, opracowany poprzez *zaangażowanie** interesariuszy, na których mogą mieć wpływ działania *Jednostki Gospodarowania*,* zaangażowanej w *spory**.

4.6.2 *Spory** związane z kwestiami *obowiązującego prawa** lub *prawa zwyczajowego** w odniesieniu do *społeczności lokalnych**, które można rozstrzygnąć poza sądem, są rozpatrywane *terminowo** i albo są rozstrzygane, albo są objęte procesem rozstrzygania *sporów*.*

4.6.3 Prowadzona jest aktualna dokumentacja wszelkich *sporów** związanych ze *społecznościami lokalnymi**, obejmująca:

1) Kroki podjęte w celu rozstrzygnięcia *sporu**;
2) Wyniki wszystkich procesów rozstrzygania sporów*; i
3) Nierozwiązane *spory**, powody ich nierozwiązania i ewentualne sposoby ich rozwiązania.

4.6.4 Wstrzymuje się działanie na obszarach, co do których istnieją *spory** o:

1) *znacznej wielkości**;
2) *znaczącym czasie trwania**; lub
3) *udziale znacznej liczby interesów**.

4.7 *Organizacja, przy *zaangażowaniu** ze *społecznościami lokalnymi**, zidentyfikuje obszary szczególnego znaczenia kulturowego, ekologicznego, ekonomicznego, religijnego lub duchowego, do których *społeczności lokalne** mają *ustawowe** lub *zwyczajowe prawa**. Obszary te będą uznane przez *Organizację**, i ich gospodarowanie lub *ochrona** będzie uzgodniona poprzez współpracę ze *społecznościami lokalnymi**.**

4.7.1 Miejsca o specjalnym znaczeniu kulturowym, ekologicznym, gospodarczym, religijnym, czy duchowym, do których *społeczności lokalne** mają *ustawowe* lub *zwyczajowe prawa** są zidentyfikowane poprzez *kulturowo odpowiednie** *zaangażowanie** i są rozpatrzone przez *Organizację**.

4.7.2 Sposoby ochrony takich miejsc są uzgodnione, udokumentowane i wdrażane poprzez kult*urowo odpowiednie** *zaangażowanie** *lokalnych społeczności**. Jeśli *społeczność lokalna** uzna, że fizyczne określenie miejsc w dokumentacji lub na mapach będzie stanowiło zagrożenie dla wartości i *ochrony** tych miejsc, użyte będą inne środki.

UWAGA: Uzgodnienia, udokumentowanie i wdrażanie powyższych sposobów ochrony może mieć miejsce na etapie planowania i wykonywania działań gospodarczych.

4.7.3 W przypadku odkrycia nowych miejsc o specjalnym znaczeniu kulturowym, ekologicznym, gospodarczym, religijnym czy duchowym, do których *społeczności lokalne** mają prawa *ustawowe** lub *zwyczajowe**, wstrzymuje się działania gospodarcze na obszarze, który może mieć bezpośredni wpływ na wyżej wymienione miejsca. Te działania gospodarcze można wznowić dopiero po uzgodnieniu środków ochronnych z zainteresowaną społecznością i zgodnie z prawem lokalnym i *krajowym**, jeśli takie prawa istnieją.

4.8 *Organizacja *podtrzyma** prawo *społeczności lokalnych** do *ochrony** i wykorzystania ich *wiedzy tradycyjnej** i zrekompensuje *społecznościom lokalnym** wykorzystanie takiej wiedzy oraz ich *własności intelektualnej**. Zgodnie z *Kryterium** 3.3 w drodze *dobrowolnej, uprzedniej i świadomej zgody** zostanie zawarta *wiążąca umowa** pomiędzy Organizacją*, a *społecznościami lokalnymi** w zakresie *ochrony** i wykorzystania *własności intelektualnej**.**

4.8.1 *Organizacja** *podtrzymuje** prawo *społeczności lokalnych** do *ochrony** *i* korzystania z ich *tradycyjnej wiedzy** *oraz* wynagradza *społeczności lokalne** za wykorzystanie takiej wiedzy i ich *własności intelektualnej**.

4.8.2 [Wskaźnik IGI 4.8.2 zaadaptowano w 4.8.1.] *Traditional peoples** are compensated according to the *binding agreement** reached through *Free, Prior and Informed Consent** for the use of *traditional knowledge** and *intellectual property**.

ZASADA* 5: KORZYŚCI PŁYNĄCE Z LASU*

Organizacja **efektywnie zarządza gamą wielu produktów i usług *Jednostki Gospodarowania** celem utrzymania lub zwiększenia długoterminowej *żywotności ekonomicznej** oraz szeregu korzyści przyrodniczych i społecznych.**

5.1 *Organizacja identyfikuje, wytwarza lub umożliwia wytwarzanie zróżnicowanych korzyści lub produktów korzystając z zasobów i *usług ekosystemowych** istniejących w obrębie *Jednostki Gospodarowania**, celem wzmocnienia oraz zróżnicowania lokalnej gospodarki proporcjonalnie do *skali* i intensywności** prowadzonych działań gospodarczych.**

5.1.1 Zidentyfikowany jest zakres surowców i *usług ekosystemowych**, które mogą wzmocnić i zróżnicować lokalną gospodarkę.

5.1.2 Spójnie z *celami zarządzania**, zidentyfikowane korzyści i produkty są wytwarzane przez *Organizację** lub udostępniane innym do produkcji, w celu wzmocnienia i dywersyfikacji lokalnej gospodarki.

5.1.3 W przypadku kiedy *Organizacja** decyduje się na stosowanie oświadczeń FSC dla usług ekosystemowych, *Organizacja** musi spełnić odpowiednie wymogi zawarte w procedurze FSC-PRO-30-006.

5.2 *Organizacja pozyskuje produkty i usługi z *Jednostki Gospodarowania** na poziomie lub poniżej poziomu umożliwiającego trwałe utrzymanie.**

5.2.1 *Poziomy pozyskania drewna** bazują na analizach bieżących *Najlepszych Dostępnych Informacji** dotyczących przyrostu i zasobności, inwentaryzacji lasu, śmiertelności i utrzymania *funkcji ekosystemów**.

5.2.2 W oparciu o *Najlepsze Dostępne Informacje** określany jest maksymalny 10-letni etat oraz średni roczny rozmiar pozyskania w *Jednostce Gospodarowania**. Poziom pozyskania w *Jednostce Gospodarowania** nie przekracza przyrostu. Zwiększenie poziomu pozyskania lub ustalenie 10-letniego etatu pozyskania ponad poziom spodziewanego przyrostu może nastąpić, pod warunkiem zachowania długoterminowych zrównoważonych poziomów pozyskania i stabilności ekosystemów leśnych i jedynie w następujących przypadkach:

a) w związku z *katastrofą naturalną** w oparciu o aneks do *planu urządzenia lasu**, lub

b) w przypadku gdy procentowy, równomierny układ klas wieku drzewostanów w danej *Jednostce Gospodarowania** jest zaburzony.

5.2.3 Bieżące roczne poziomy pozyskania drewna są dokumentowane, a pozyskanie w 10-letnim okresie nie przekracza dopuszczalnego etatu pozyskania opisanego zgodnie ze wskaźnikiem 5.2.2.

5.2.4 Dla komercyjnego wykorzystania *niedrzewnych produktów leśnych** przez *Organizację** lub pod kontrolą *Organizacji** szacowany jest zrównoważony poziom pozyskania. Zrównoważone poziomy pozyskania bazują na *Najlepszych Dostępnych Informacjach*.*

5.3 *Organizacja wykazuje, że zarówno pozytywne, jak i negatywne *efekty zewnętrzne** prowadzonych operacji są ujęte w *planie gospodarowania**.**

5.3.1 W *planie gospodarowania** przewidziane są wydatki na zapobieganie, łagodzenie i kompensowanie wpływu działalności gospodarczej.

5.3.2 Działania zarządcze są określone w *planie gospodarowania** w celu zwiększenia korzyści społecznych i środowiskowych.

5.4 *Organizacja, jeśli jest to możliwe, proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka**, korzysta z lokalnych wytwórców, lokalnych usług i lokalnej wartości dodanej. Jeśli lokalne możliwości nie są dostępne, *Organizacja** podejmie *racjonalne** próby pomocy w ustanowieniu takowych usług.**

5.4.1 Tam, gdzie koszty, jakość i zdolności produkcyjne opcji nielokalnych i lokalnych są przynajmniej równe, *Organizacja** preferuje, w granicach dopuszczonych prawem, zakup lokalnych towarów i usług.

5.4.2 W granicach dopuszczonych prawem *Organizacja** podejmuje działania mające na celu pobudzanie lokalnej gospodarki.

UWAGA: W odniesieniu do tego wskaźnika pojęcie „lokalny” dotyczy terenu gmin, w obszarze zarządzanym przez *Organizację*.

5.5 *Organizacja poprzez planowanie i wydatki, proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka**, demonstruje swoje zaangażowanie w *długoterminową* żywotność ekonomiczną**.**

5.5.1 *Organizacja** utrzymuje i wydatkuje fundusze na wdrożenie *planu gospodarowania** w celu osiągnięcia przyjętych *długoterminowych** celów gospodarki leśnej i *żywotności ekonomicznej**.

ZASADA* 6: WARTOŚCI PRZYRODNICZE* I WPŁYW NA ŚRODOWISKO

Organizacja **utrzyma*, ochroni* lub przywróci* usługi ekosystemowe* i wartości przyrodnicze* Jednostki Gospodarowania*, a także musi unikać, naprawiać i minimalizować negatywne skutki wpływu na środowisko.**

Uwaga: Załącznik H „Ramowe sposoby *ochrony** dla poszczególnych grup gatunków" znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

6.1 *Organizacja** **dokonuje oceny *wartości przyrodniczych**** **w *Jednostce Gospodarowania**** **oraz poza jej obszarem, na które potencjalnie wpływają działania gospodarcze. Ocenę należy przeprowadzić z uwzględnieniem poziomu szczegółowości, skali i częstotliwości proporcjonalnych do *skali, intensywności i ryzyka**** **działań gospodarczych. Tak przeprowadzona ocena jest wystarczająca do podjęcia decyzji o koniecznych środkach *ochronnych**** **oraz do wykrycia i monitorowania możliwych negatywnych skutków działań gospodarczych.**

6.1.1 *Organizacja** identyfikuje *wartości środowiskowe** w *Jednostce Gospodarowania** oraz te *wartości środowiskowe** poza *Jednostką Gospodarowania*,* na które mogą potencjalnie wpływać działania zarządcze. Rozpoznanie to opiera się na *Najlepszych Dostępnych Informacjach*.* Między innymi wykorzystuje się nastepujące źródła informacji:

1) obserwacje naturalnych procesów w ekosystemach na *powierzchniach referencyjnych**;
2) badania terenowe;
3) bazy danych odnoszące się do *wartości przyrodniczych**, na przykład bazy danych w posiadaniu organów ochrony przyrody, organizacji pozarządowych i instytucji naukowych;
4) literatura naukowa;
5) konsultacje z lokalnymi i regionalnymi ekspertami, jeżeli tacy istnieją;
6) *kulturowo odpowiednie** *zaangażowanie** *społeczności lokalnych** i *zainteresowanych stron**.

6.1.2 Oceny *wartości przyrodniczych** prowadzone są na tyle szczegółowo i regularnie, aby:

1) Wpływ działań gospodarczych na określone *wartości przyrodnicze** można było ocenić według *Kryterium** 6.2;
2) *Ryzyka** dla *wartości przyrodniczych** można było zidentyfikować według *Kryterium** 6.2;
3) Konieczne sposoby *ochrony** w celu ochrony wartości mogły być zidentyfikowane według *Kryterium** 6.3; oraz,
4) Monitorowanie skutków lub zmian przyrodniczych mogło być prowadzone zgodnie z *Zasadą** 8

6.2 Przed rozpoczęciem działań mających wpływ na dane siedlisko, *Organizacja** **zidentyfikuje i oceni *skalę, intensywność i ryzyko**** **potencjalnego wpływu działań gospodarczych na zidentyfikowane *wartości przyrodnicze*.***

6.2.1 Przeprowadza się *ocenę oddziaływania na środowisko**, w oparciu o *Najlepsze Dostępne Informacje**, która polega na:

1) uzyskaniu decyzji środowiskowej od właściwego organu dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko zgodnie z obowiązującymi przepisami;

2) strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko dla *planu urządzenia lasu**, zgodnie z obowiązującymi przepisami;

3) własnej, udokumentowanej przez *Organizację** ocenie działań nieobjętych ww. procedurami (prace melioracyjne, ziemne, drogowe itp.), odpowiednio do *skali, intensywności i ryzyka** wpływu działań gospodarczych na *wartości przyrodnicze**.

UWAGA: Ad 1) Właściwe organy, wydające decyzje środowiskowe dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymienione są w Ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Ad 2) Czynności gospodarcze zapisane jako wskazania gospodarcze *w planie urządzenia lasu** powinny być przedmiotem strategicznej oceny oddziaływania tego planu na środowisko.

Ad 3) Poziom szczegółowości dokumentacji odpowiada *skali, intensywności i ryzyku** działania.

6.2.2 *Ocena oddziaływania na środowisko** identyfikuje i ocenia wpływ działań gospodarczych przed ich rozpoczęciem.

6.2.3 Skutkiem *ocen oddziaływania na środowisko** są, w razie potrzeby, rozwiązania alternatywne lub środki łagodzące ewentualne negatywne skutki działań gospodarczych. Te rozwiązania lub środki są zawarte w *planie gospodarowania** i są wdrażane.

6.3 *Organizacja musi zidentyfikować i wdrażać skuteczne działania zapobiegające negatywnemu wpływowi działań gospodarczych na *wartości przyrodnicze**, proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka** tego wpływu, oraz minimalizować i naprawiać już występujące szkody.**

6.3.1 Działania gospodarcze są zaplanowane i wdrażane tak, aby zapobiec potencjalnym negatywnym skutkom ich oddziaływania i chronić *wartości przyrodnicze**.

6.3.2 [Nie dotyczy Polski] Management activities prevent negative impacts to *environmental values**.

6.3.3 W przypadku wystąpienia negatywnego wpływu na *wartości przyrodnicze**, podjęte są kroki w celu zapobiegania dalszym szkodom, a negatywne skutki są łagodzone i/lub naprawione.

6.3.4 Zrąb zupełny nie przekracza powierzchni 4 ha, z zachowaniem minimum 5-letniego okresu nawrotu, dla działek sąsiadujących. W uzasadnionych przypadkach wymuszonych harmonogramem cięć wynikającym z zapisów długoterminowych planów gospodarowania, wyżej wymieniony okres nawrotu nie jest krótszy niż 4 lata. Ograniczenia wielkości zrębów zupełnych nie obowiązują, jeżeli ustanowione plany ochrony elementów przyrody wymagają innych wartości lub w przypadku *katastrofy naturalnej** lub czynników antropogenicznych np. pożary wywołane przez człowieka, pyły przemysłowe, gazy, zanieczyszczenia, gwałtowne obniżenie wód gruntowych spowodowane działalnością ludzką. Ograniczenie okresu nawrotu nie dotyczy upraw z odnowienia naturalnego, wykorzystującego lata nasienne.

Non-SLIMF 6.3.5 Nie stosuje się cięć zupełnych w strefach ekotonowych (o szerokości co najmniej jednej wysokości drzewostanu) pomiędzy granicą lasu a innymi ekosystemami, także śródleśnymi. W wyjątkowych przypadkach (np. drzewostany śródpolne, niska stabilność drzewostanu, czynniki chorobotwórcze i przebudowa drzewostanów) dopuszcza się odstępstwa (np. zmniejszenie szerokości strefy ekotonowej, modyfikacja sposobu jej zagospodarowania), gdy elementy przestrzenne rębni wymagają zastosowania cięć zupełnych. Odstępstwo jest udokumentowane i uzasadnione.

SLIMF 6.3.5 Nie stosuje się rębni zupełnych w strefach ekotonowych (o szerokości co najmniej jednej wysokości drzewostanu) pomiędzy granicą lasu a innymi ekosystemami, w tym śródleśnymi.

6.3.6 Naturalne elementy ekosystemów leśnych (np. mrowiska, drzewa dziuplaste, gatunki drzew i krzewów lekkonasiennych i owocodajnych, np. jarzębina, iwa, osika, jałowiec, czereśnia, jabłoń, grusza) są zachowywane w wyniku działań gospodarczych, jeżeli nie koliduje to z zasadą *powszechnej ochrony lasu** lub ich pozostawienie nie zagraża gatunkom i siedliskom będącym przedmiotem ustanowienia oficjalnych form ochrony przyrody.

6.3.6.1 Przypadki, w których niemożliwe jest pozostawienie naturalnych elementów ekosystemów leśnych, są udokumentowane i uzasadnione.

6.3.7 *Organizacja** dba o zachowanie *drzew biocenotycznych**, w tym w szczególności drzew dziuplastych. *Drzewa biocenotyczne** nie są więc wycinane, za wyjątkiem konieczności zastosowania się do *nadrzędnych wymogów bezpieczeństwa publicznego** lub zapobiegania *katastrofom naturalnym**.

UWAGA:Należy dołożyć starań, aby w drzewostanach znajdowały się drzewa, w których mogą tworzyć się mikrosiedliska nadrzewne, m.in. poprzez zachowanie starych drzew dla następnego pokolenia drzewostanów, zapewnienie obecności gatunków, w których mogą tworzyć się dziuple (np. brzoza, osika, wiąz, grab).

6.3.7.1 *Drzewa biocenotyczne** ścięte ze względów bezpieczeństwa pozostają na gruncie aż do naturalnego rozkładu. Przed wycięciem drzewa sprawdza się pod kątem obecności cech biocenotycznych, w szczególności dziupli i próchnowisk, a także pod kątem ewentualnego zasiedlenia przez gatunki chronione.

6.3.8 *Organizacja** pozostawia drewno martwe rozkładające się w lesie zróżnicowane pod względem formy i gatunku (leżanina, martwe stojące drzewa). Ilość pozostawianego martwego drewna wynika z *Najlepszych Dostępnych Informacji** oraz jest zróżnicowana przestrzennie, przy uwzględnieniu warunków lokalnych oraz funkcji lasu (większe ilości znajdują się w rezerwatach przyrody, użytkach ekologicznych, powierzchniach wyłączonych z użytkowania i stanowiskach ksylobiontów). Ilość martwego drewna różnych form i gatunków wzrasta w wieloletnim przedziale czasowym do wartości docelowych, które mogą być określone w programie ochrony przyrody zawartym w *planie gospodarowania**, planie zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 lub innych planach ochrony przyrody.

UWAGA:Przykładowe źródła wiedzy streszczono w Załączniku J.

Non-SLIMF 6.3.9 Fragmenty drzewostanów, które uzyskały wiek rębności i przeznaczonych do wycięcia w pierwszym dziesięcioleciu (po osiągnięciu wieku rębności), o minimalnej powierzchni 5% każdego bloku drzewostanów rębnych (ostępu) i nie mniejsze niż 0,05 ha, pozostają nienaruszone do naturalnej śmierci i rozkładu drewna. Powyższe dotyczy rębni zupełnych i złożonych. W rębniach złożonych fragmenty starodrzewu wyznacza się na etapie pierwszego cięcia, w celu zróżnicowania pionowej struktury drzewostanu (podrost, podszyt, drugie piętro). Wskaźnik ten nie ma zastosowania w wydzieleniach mniejszych niż 1 ha.

UWAGA 1: 5% każdego bloku drzewostanów rębnych (ostęp) oznacza, że nie musi to odnosić się do 5% każdej działki zrębowej, ale może to stanowić 5% w stosunku do sumy działek zrębowych rębni zupełnych i cięć uprzątających w rębniach złożonych zaplanowanych w *planie urządzenia lasu**. W uzasadnionych i udokumentowanych przypadkach, w których pozostawienie fragmentu starodrzewu w danym ostępie nie jest możliwe, dopuszcza się realizację wymogu wskaźnika 6.3.9. w przyległych ostępach.

UWAGA 2: Jeżeli zachowane fragmenty drzewostanów utworzą powierzchnię minimum 0,5 ha to takie powierzchnie mogą być wliczone na poczet obszarów ochronnych, o których mowa we wskaźniku 6.5.5.

Non-SLIMF 6.3.9.1 Na siedliskach przyrodniczych Natura 2000, odpowiadających stanowi zachowania A, objętych użytkowaniem rębnym należy uwzględnić współczynnik redukcji pozyskania grubizny na poziomie 10% tak, aby na powierzchni pozrębowej pozostały kępy starodrzewu stanowiące 10% powierzchni manipulacyjnej.

6.4 *Organizacja** **chroni *rzadkie**** **i *zagrożone gatunki**** **oraz ich *siedliska**** **w *Jednostce Gospodarowania**** **poprzez ustanowienie *stref ochronnych**, *obszarów ochrony**, *łączności**** **przestrzennej lub (gdzie jest to konieczne) inne bezpośrednie środki konieczne dla ich przetrwania i żywotności. Podjęte działania są proporcjonalne do *skali, intensywności i ryzyka**** **prowadzonych działań gospodarczych oraz do stanu ochrony i wymogów ekologicznych odnoszących się do *rzadkich**** **i *zagrożonych gatunków**. Ustanawiając zakres działań podejmowanych wewnątrz *Jednostki Gospodarowania**, *Organizacja**** **bierze pod uwagę zasięg geograficzny i wymagania ekologiczne dla *rzadkich* i zagrożonych gatunków**** **na obszarze *Jednostki Gospodarowania**.**

6.4.1 Zidentyfikowane są występujące w *Jednostce Gospodarowania** *gatunki rzadkie** i ***zagrożone**** ujęte na aktualnych Czerwonych Listach lub w aktualnych Czerwonych Księgach oraz gatunki CITES (gdzie ma to zastosowanie). Miejsca występowania i siedliska tych gatunków są rozpoznane z uwzględnieniem wykorzystania *Najlepszych Dostępnych Informacji*.* Pozyskuje się i ocenia informacje o występowaniu gatunków *rzadkich* i zagrożonych** na terenach sąsiadujących z *Jednostką Gospodarowania*.*

UWAGA: Załącznik D zawiera aktualne Czerwone Listy i Czerwone Księgi, określające gatunki rzadkie i zagrożone, mające zastosowanie na terenie Polski lub jej części, wg stanu na 30 stycznia 2023 r.

6.4.2 Zidentyfikowane są potencjalne skutki działań gospodarczych na *rzadkie** i ***zagrożone gatunki*,** ich stan *ochrony** i *siedliska**. Działania gospodarcze są modyfikowane w celu: uniknięcia negatywnych skutków i zachowania lub polepszenia stanu tych gatunków.

6.4.3 Gatunki *rzadkie** i ***zagrożone**** podlegają ochronie poprzez bezpośrednie zapewnienie ich przetrwania i żywotności, zapewnienie im siedlisk o odpowiedniej jakości i odpowiednich warunków do bytowania, rozmnażania się, rozrodu, odpoczynku, zimowania, przemieszczania się i migracji.

UWAGA: Ramowe sposoby *ochrony** dla poszczególnych grup gatunków określone są w Załączniku H.

6.4.4 *Organizacja** zapobiega na swoim terenie:

1) zabijaniu, okaleczaniu, chwytaniu, niszczeniu jaj, pozyskiwaniu, zbieraniu, niszczeniu i pogarszaniu stanu siedlisk i ostoi, niszczeniu i pogarszaniu jakości schronień, uniemożliwianiu dostępu do schronień, umyślnemu płoszeniu lub niepokojeniu i/lub pogarszaniu warunków życia dziko żyjących zwierząt należących do gatunków rzadkich lub zagrożonych;

2) niszczeniu, zrywaniu, uszkadzaniu, pozyskiwaniu, zbieraniu, niszczeniu siedlisk i ostoi i/lub pogarszaniu warunków życia dziko rosnących roślin i grzybów (w tym porostów) należących do gatunków rzadkich lub zagrożonych.

6.4.5 Zagadnienia *rzadkich* i zagrożonych** gatunków i siedlisk są znane, rozpoznawane i identyfikowane w terenie przez *Organizację** lub ekspertów zewnętrznych.

6.5 *Organizacja identyfikuje i chroni *powierzchnie referencyjne* ekosystemów rodzimych** lub *przywraca** je do bardziej *naturalnych warunków**. Jeśli *powierzchnie referencyjne** nie istnieją lub nie są wystarczające, *Organizacja** *przywróci** część *Jednostki Gospodarowania** do bardziej *naturalnych warunków**. Rozmiar obszarów i środki podjęte w celu ich *ochrony** lub *przywrócenia**, również na *plantacjach**, będą proporcjonalne do stanu ochrony i wartości ekosystemów na poziomie *krajobrazu** oraz *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych.

6.5.1 *Najlepsze dostępne informacje** służą do identyfikacji *rodzimych ekosystemów**, które istnieją lub istniałyby w *warunkach naturalnych** na terenie *Jednostki Gospodarowania**.

6.5.2 *Organizacja** wyznacza, zachowuje i zaznacza na mapach przykłady istniejących w krajobrazie *ekosystemów** tzw*. powierzchnie referencyjne* (representative sample areas).* W pierwszej kolejności, jako *powierzchnie referencyjne** wyznaczane są powierzchnie w stanie naturalnym lub maksymalnie zbliżonym do naturalnego. *Powierzchnie referencyjne** (stosownie do ich planów ochrony o ile istnieją) są trwale pozostawione bez ingerencji w stanie naturalnym, z wyjątkiem działań podyktowanych *nadrzędnymi wymogami bezpieczeństwa publicznego** (z pozostawieniem drewna na gruncie). W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się działania mające na celu przywrócenie takich powierzchni do bardziej naturalnych warunków.

6.5.3 [Nie dotyczy Polski] Where *Representative Sample Areas** do not exist, or where existing sample areas inadequately represent *native ecosystems**, or are otherwise insufficient, a proportion of the *Management Unit** is *restored** to more *natural conditions**.

6.5.4 *Powierzchnie referencyjne** w ramach *Organizacji** obejmują nie mniej niż 5%, a w ramach *Jednostki Gospodarowania** nie mniej niż 3% powierzchni certyfikowanej.

6.5.4.1 *Powierzchnie referencyjne** wyznacza się tak, aby proporcjonalnie reprezentowały wszystkie typy siedliskowe lasu występujące w *Jednostce Gospodarowania** oraz uwzględniały status *ochrony** i wartości *ekosystemów** na poziomie *krajobrazu**. W pierwszej kolejności jako *powierzchnie referencyjne** wyznaczane są drzewostany, których wiek przekracza o minimum dwie klasy wieku przyjęty wiek rębności gatunku panującego w I piętrze danego drzewostanu. W przypadku wystąpienia *katastrofy naturalnej** reżim ochronny w wyznaczonych *powierzchniach referencyjnych** może ulec złagodzeniu w celu niwelacji jej skutków lub przywrócenia funkcji *powierzchni referencyjnej**. Decyzja o złagodzeniu reżimu ochronnego jest udokumentowana.

6.5.5 *Powierzchnie referencyjne** w połączeniu z innymi komponentami *sieci obszarów ochronnych** obejmują co najmniej 10% obszaru *Jednostki Gospodarowania*.* W skład *sieci obszarów ochronnych*,* oprócz *powierzchni referencyjnych** wchodzą te części *Jednostki Gospodarowania*,* dla których *ochrona** jest głównym i w pewnych warunkach wyłącznym celem, w tym:

1) rezerwaty przyrody wraz z ich otulinami,
2) powierzchnie Natura 2000,
3) strefy wzdłuż *zbiorników wodnych** (w tym cieków naturalnych) pozostawione bez użytkowania, użytki ekologiczne, powierzchniowe pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne
4) strefy ekotonowe pozostawione zgodnie ze wskaźnikiem 6.3.5.,
5) strefy ochronne wokół gniazd,
6) lasy zaliczone do gospodarstwa specjalnego,
7) ekosystemy nieleśne,
8) fragmenty starodrzewu o minimalnej powierzchni 0,5 ha pozostawione zgodnie ze wskaźnikiem 6.3.9,
9) obszary o *szczególnych wartościach ochronnych** HCV 1, 3, 4,

10) nieużytkowane obszary pozostawione zgodnie ze wskaźnikiem 10.5.2.

6.6 *Organizacja skutecznie utrzymuje nieprzerwane istnienie naturalnie występujących, *rodzimych gatunków** oraz *genotypów** i zapobiega utracie *różnorodności biologicznej**, zwłaszcza poprzez zarządzanie *siedliskami** w obrębie *Jednostki Gospodarowania**. *Organizacja** musi wykazać posiadanie skutecznych środków zarządzania i kontroli nad myślistwem, połowem ryb, zastawianiem pułapek oraz zbieractwem.**

6.6.1 Działania gospodarcze zachowują zbiorowiska roślinne i *cechy siedliskowe** występujące w *rodzimych ekosystemach**, w których zlokalizowana jest *Jednostka Gospodarowania**.

6.6.2 W miejscach, gdzie uprzednie działania wyeliminowały zbiorowiska roślinne lub *cechy siedliskowe**, wdrażane są działania mające na celu *przywrócenie** takich *siedlisk**, chyba że inna opcja jest korzystniejsza środowiskowo, co zostało udokumentowane.

6.6.3 Gospodarka leśna utrzymuje, rozwija lub *przywraca** *cechy siedliskowe** związane z *rodzimymi ekosystemami**, w celu wspierania różnorodności naturalnie występujących gatunków i ich różnorodności genetycznej.

6.6.4 Podejmowane są skuteczne środki w celu zarządzania i kontroli polowań, rybołówstwa, odłowu i zbieractwa, aby zapewnić utrzymanie naturalnie występujących *gatunków rodzimych**, ich różnorodności w obrębie gatunku i ich naturalnego rozmieszczenia.

6.7 *Organizacja musi *chronić** lub *przywracać** naturalne cieki*, zbiorniki wodne**, strefy przybrzeżne** oraz ich *łączność**. *Organizacja** musi unikać negatywnego wpływu na jakość oraz ilość wody, a także ogranicza i naprawia występujące negatywne oddziaływania.**

6.7.1 Wdrażane są środki *ochronne** w celu ochrony *zbiorników wodnych (w tym cieków naturalnych)**, *stref przybrzeżnych** i ich *łączności**, w tym jakości i ilości wody, a w szczególności:

1) w odległości (mierzonej „po gruncie") nie mniejszej niż 25 m od brzegu *zbiorników wodnych (w tym cieków naturalnych)** nie prowadzi się cięć zupełnych, a w innych cięciach pozostawia się drzewa zapewniające ocienienie i dostawę rumoszu drzewnego;
2) koryt cieków naturalnych nie wykorzystuje się do zrywki drewna;
3) przy lokalizacji, budowie i utrzymaniu dróg oszczędza się strefy brzegowe *zbiorników wodnych* (w tym cieków naturalnych)*;
4) przy przekraczaniu *zbiorników wodnych* (w tym cieków naturalnych)* przez drogi zapewnia się zachowanie ciągłości ekologicznej cieków;
5) minimalizuje się powstawanie antropogenicznego zamulenia (zmętnienia) *zbiorników wodnych* (w tym cieków naturalnych)*.

6.7.1.1 W specjalnych przypadkach (np. związanych z wielkością lub kształtem powierzchni zrębowej, ukształtowaniem terenu i geomorfologią, niską stabilnością drzewostanu, patogenami czy przebudową drzewostanu) oraz gdy przestrzene elementy rębni wymagają zastosowania cięć zupełnych dopuszcza się odstępstwa od 6.7.1. Odstępstwa, obejmujące zmniejszenie szerokości strefy lub modyfikację sposobu jej zagospodarowania, są udokumentowane i uzasadnione.

6.7.2 Jeżeli wdrożone środki *ochronne** nie chronią naturalnych *zbiorników wodnych* (w tym cieków naturalnych)*, *stref przybrzeżnych** i ich *łączności**, ilości lub jakości wody przed oddziaływaniem *gospodarki leśnej**, realizowane są działania naprawcze.

6.7.3 Tam, gdzie prowadzone działania gospodarcze spowodowały, powodują lub mogą spowodować degradację *zbiorników wodnych* (w tym cieków naturalnych), stref przybrzeżnych** lub ich *łączność**, wdrażane są środki zapobiegające, łagodzące lub naprawiające tę degradację.

6.7.4 [Nie dotyczy Polski] Where continued degradation exists to watercourses, *water bodies**, water quantity and water quality caused by previous managers and the activities of third parties, measures are implemented that prevent or mitigate this degradation.

6.8 *Organizacja zarządza *krajobrazem** *Jednostki Gospodarowania** celem utrzymania lub *przywrócenia** urozmaiconej mozaiki gatunków, rozmiarów, wieku, skal przestrzennych i cykli regeneracyjnych właściwych dla *walorów krajobrazowych** w danym regionie oraz w celu poprawy *odporności** środowiskowej i ekonomicznej.**

6.8.1 Naturalna mozaika zbiorowisk roślinnych i zróżnicowanie faz rozwojowych drzewostanów są utrzymywane właściwe dla *lokalnego krajobrazu*.*

6.8.2 Tam, gdzie nie zostały utrzymane, właściwe dla lokalnego *krajobrazu**: naturalna mozaika zbiorowisk roślinnych i zróżnicowanie faz rozwojowych drzewostanów, są one *przywracane*.*

6.9 *Organizacja nie przekształca *lasów naturalnych** w *plantacje**, ani *lasów naturalnych** lub *plantacji** na terenach bezpośrednio przekształconych z *lasów naturalnych** w nieleśne formy użytkowania terenu, z wyjątkiem przypadków, gdy konwersja:**

a) dotyczy *bardzo ograniczonej części* Jednostki Gospodarowania*, i

b) zapewnia wyraźne, znaczące, dodatkowe, bezpieczne i długoterminowe korzyści w zakresie *ochrony w *Jednostce Gospodarowania**, i**

c) nie niszczy, ani nie zagraża *szczególnym wartościom ochronnym, ani żadnym siedliskom lub zasobom koniecznym dla zachowania lub wzmocnienia tych *szczególnych wartości ochronnych**.**

6.9.1 *Organizacja** nie przekształca *lasu rodzimego** na *plantację** ani *lasów rodzimych** na nieleśne formy użytkowania terenu, ani *plantacji** na terenach bezpośrednio przekształconych z *lasów rodzimych** na obszary nieleśne, z wyjątkiem przypadków, gdy przekształcenie:

1) dotyczy *bardzo ograniczonej części* Jednostki Gospodarowania*, lub
2) przekształcenie zapewni wyraźne, znaczące, dodatkowe, bezpieczne, długoterminowe korzyści w zakresie *ochrony** w *Jednostce Gospodarowania**; lub
3) jest realizowane pod inwestycje, na których planowanie oraz realizację zarządzający lasem nie ma żadnego wpływu (np. „specustawy" drogowe lub gazowe); lub
4) kiedy przekształcenie zapewni trwałe i dodatkowe korzyści przyrodnicze, społeczne lub gospodarcze; i nie niszczy, ani nie zagraża *szczególnym wartościom ochronnym**, ani żadnym siedliskom lub zasobom niezbędnym do zachowania lub wzmocnienia tych *szczególnych wartości ochronnych**.

6.10 *Jednostki Gospodarowania obejmujące *plantacje**, które zostały ustanowione na obszarach przekształconych z *lasu naturalnego** po listopadzie 1994 r. nie kwalifikują się do certyfikacji, chyba że:**

a) dostarczono jasne i wystarczające dowody, że *Organizacja nie ponosi bezpośredniej ani pośredniej odpowiedzialności za przekształcenie, lub**

b) przekształcenie dotyczyło *bardzo ograniczonej części obszaru *Jednostki Gospodarowania** i zapewnia wyraźne, znaczące, dodatkowe, długoterminowe korzyści w zakresie *ochrony** w *Jednostce Gospodarowania*.**

6.10.1 W oparciu o *Najlepsze Dostępne Informacje** dane dla wszystkich przekształceń z *lasu rodzimego** na *plantacje** po listopadzie 1994 r. są możliwe do zweryfikowania.

6.10.2 Jeżeli istnieją obszary przekształcone z *lasu rodzimego** na *plantację** po listopadzie 1994 r. to spełniają one następujące warunki:

1) *Organizacja** dostarczy jasne i wystarczające dowody, że nie ponosi bezpośredniej ani pośredniej odpowiedzialności za przekształcenie; lub

2) przekształcenie zapewnia wyraźne, znaczące, dodatkowe, długoterminowe korzyści w zakresie *ochrony** w *Jednostce Gospodarowania** i łączna powierzchnia *plantacji** na terenach przekształconych z *lasu rodzimego** po listopadzie 1994 r. wynosi mniej niż 5% całkowitej powierzchni *Jednostki Gospodarowania*.*

*ZASADA** 7: PLANOWANIE GOSPODAROWANIA

Organizacja **posiada** ***plan gospodarowania*** **zgodny z jej polityką i** ***celami*****, proporcjonalny do** ***skali, intensywności i ryzyka*** **prowadzonych działań gospodarczych.** ***Plan gospodarowania*** **jest wdrażany i aktualizowany w oparciu o monitoring celem wspierania** ***zarządzania adaptacyjnego*****. Powiązanie planowania i dokumentacji musi być wystarczające do kierowania personelem, informowania** ***zaangażowanych i zainteresowanych stron*** **oraz do uzasadnienia decyzji gospodarczych.**

UWAGA: Załącznik E „Elementy planu gospodarowania" znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

7.1 Proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka prowadzonych działań gospodarczych, *Organizacja** ustanawia polityki (wizje i wartości) i *cele** zarządzania, które są właściwe dla środowiska, korzystne społecznie i opłacalne ekonomicznie. Podsumowania polityk i *celów** muszą być włączone do *planu gospodarowania** i udostępnione publicznie.**

7.1.1 Zdefiniowane są polityki (wizja i wartości), które przyczyniają się do spełnienia wymagań tego standardu.

7.1.2 Zdefiniowane są konkretne, operacyjne *cele zarządzania** odnoszące się do wymagań tego standardu.

7.1.3 Podsumowania zdefiniowanych polityk i *celów zarządzania** są zawarte w *planie gospodarowania** i opublikowane.

7.2 *Organizacja musi posiadać i wdrażać *plan gospodarowania** dla *Jednostki Gospodarowania**, który jest w pełni zgodny z politykami i *celami** ustanowionymi zgodnie z *Kryterium** 7.1. *Plan gospodarowania** musi opisywać zasoby naturalne istniejące na terenie *Jednostki Gospodarowania* *i wyjaśniać, w jaki sposób plan ten spełnia wymogi certyfikacji FSC. *Plan gospodarowania** musi obejmować planowanie gospodarowania zasobami leśnymi i społecznymi, stosownie do *skali, intensywności i ryzyka** planowanych działań.**

7.2.1 *Plan gospodarowania** obejmuje działania gospodarcze, procedury, strategie i środki służące osiągnięciu *celów zarządzania**.

7.2.2 *Plan gospodarowania** dotyczy elementów wymienionych w Załączniku E i jest wdrożony.

7.2.3 *Plan gospodarowania** sporządzony jest zgodnie z przepisami prawa.

7.3 *Plan gospodarowania zawiera *weryfikowalne cele**, za pomocą których można ocenić postępy w realizacji każdego z wcześniej określonych *celów zarządzania*.**

7.3.1 Aby monitorować postępy w odniesieniu do każdego *celu zarządzania** ustalone są *weryfikowalne cele** i częstotliwość ich oceny.

7.4 *Organizacja musi okresowo aktualizować i rewidować planowanie gospodarowania oraz dokumentację proceduralną w celu uwzględnienia wyników monitorowania i ewaluacji, uwag *zainteresowanych stron** lub nowych informacji naukowych lub technicznych, a także w celu reakcji na zmieniające się okoliczności przyrodnicze, społeczne i ekonomiczne.**

7.4.1 *Plan gospodarowania** jest przeglądany i aktualizowany okresowo w celu włączenia:

1) Wyników monitorowania, w tym wyników audytów certyfikacyjnych;
2) Wyników ewaluacji;
3) Wyników *zaangażowania** interesariuszy;
4) Nowych informacji naukowych i technicznych, oraz

5) Zmieniających się warunków środowiskowych, społecznych lub ekonomicznych.

UWAGA: Zarządzający lasami uaktualnia *plany gospodarowania** według obowiązujących w kraju procedur oraz uwzględnia zmieniające się uwarunkowania leśne, środowiskowe, społeczne i ekonomiczne.

7.5 *Organizacja musi *udostępniać publicznie** i bezpłatnie podsumowanie *planu gospodarowania**. Inne istotne elementy *planu gospodarowania**, z wyłączeniem *informacji niejawnych**, muszą być dostępne dla *zaangażowanych stron** na żądanie, po kosztach skopiowania i przygotowania.**

7.5.1 Podsumowanie *planu urządzenia lasu** w formacie zrozumiałym dla *stron zainteresowanych**, łącznie z mapami, jest *publicznie dostępne** w Internecie bez żadnych kosztów.

UWAGA: Wskaźnik jest spełniony również, gdy *publicznie dostępny** jest cały *plan urządzenia lasu** z wyłączeniem *informacji niejawnych*.*

7.5.2 *Plan gospodarowania**, z wyłączeniem *informacji niejawnych**, jest dostępny dla *zaangażowanych stron** na żądanie, po kosztach skopiowania i przygotowania.

7.6 *Organizacja musi, proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych, aktywnie i transparentnie angażować *zaangażowane strony** w procesy planowania gospodarowania i procesy monitorowania i, na żądanie, włącza *zainteresowane strony*.**

7.6.1 *Organizacja** wykorzystuje proaktywne, przejrzyste i *kulturowo odpowiednie** *zaangażowanie* w celu zaangażowania *zainteresowanych stron** w następujące procesy:

1) rozstrzygania *sporów** (*Kryterium** 1.6, *Kryterium** 2.6, *Kryterium** 4.6);
2) ochrony praw *społeczności lokalnych** i ich działania na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego (*Kryterium** 4.1, *Kryterium** 4.4, *Kryterium** 4.5, *Kryterium** 4.7); i
3) oceny, zarządzania i monitorowania *szczególnych wartości ochronnych** (*Kryterium** 9.1, *Kryterium** 9.2, *Kryterium** 9.4).

7.6.2 *Organizacja** zapewnia *zainteresowanym** i *zaangażowanym stronom** udział w planowaniu gospodarowania poprzez *kulturowo odpowiednie* zaangażowanie** m.in.:

1) Określenie odpowiednich przedstawicieli i punktów kontaktowych (w tym, w razie potrzeby, lokalnych instytucji, organizacji i władz);
2) Ustalenie wzajemnie uzgodnionych kanałów komunikacyjnych pozwalających na przepływ informacji w obu kierunkach;
3) Zapewnienia protokołowania wszystkich spotkań, wszystkich omawianych punktów i wszystkich osiągniętych porozumień;
4) Upewnienia się, że treść protokołów ze spotkań została udostępniona uczestnikom spotkania, aby mogli wnieść ewentualne pisemne uwagi do protokołu w określonym terminie. Pisemne uwagi będą stanowić załącznik do zatwierdzonego protokołu;
5) Zapewnienia, że rezultaty wszystkich działań związanych z *kulturowo odpowiednim** *zaangażowaniem** są dzielone z *zaangażowanymi stronami**.

7.6.3 *Wszystkie strony** mają możliwość udziału w *odpowiednim kulturowo* zaangażowaniu** w procesy planowania działań gospodarczych i monitorowania ich skutków.

7.6.4 [Nie dotyczy Polski] On request, *interested stakeholders** are provided with an opportunity for *engagement** in monitoring and planning processes of management activities that affect their interests.

*ZASADA** 8: MONITOROWANIE I OCENA

Organizacja* **musi wykazać, że postęp w kierunku osiągnięcia *celów zarządzania**, wpływ działań gospodarczych i stan *Jednostki Gospodarowania**** **są monitorowane i oceniane proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka**** **prowadzonych działań gospodarczych w celu wdrożenia *zarządzania adaptacyjnego*.**

UWAGA: Załącznik G „Wymagania dotyczące monitorowania” znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

8.1 *Organizacja** **musi monitorować wdrażanie swojego *planu gospodarowania**, uwzględniając polityki i *cele zarządzania**, postęp w realizacji planowanych działań oraz osiąganie *weryfikowalnych celów****

Non-SLIMF 8.1.1 Procedury są dokumentowane i wykonywane w celu monitorowania wdrożenia *planu gospodarowania**, w tym jego polityk i *celów zarządzania** i osiągnięcia *weryfikowalnych celów**.

SLIMF 8.1.1 Monitorowane jest wdrażanie *planu gospodarowania*.*

8.2 *Organizacja** **musi monitorować oraz oceniać przyrodnicze i społeczne skutki działań prowadzonych w ramach *Jednostki Gospodarowania**** **oraz zmiany jej warunków przyrodniczych.**

8.2.1 Społeczny i środowiskowy wpływ działań gospodarczych jest monitorowany zgodnie z Załącznikiem G.

8.2.2 Zmiany w warunkach środowiskowych są monitorowane zgodnie z Załącznikiem G.

8.3 *Organizacja** **analizuje wyniki monitorowania i oceny, a także wyciąga wnioski z prowadzonych analiz i włącza je do procesu planowania.**

8.3.1 Wyniki monitoringu są wdrażane w *Organizacji** w procesie *zarządzania adaptacyjnego**.

8.3.2 Jeżeli wyniki monitorowania wykazują niezgodności ze Standardem FSC, wówczas rewizji poddawane są *cele zarządzania**, *weryfikowalne cele** lub działania gospodarcze.

8.4 *Organizacja** ***udostępnia publicznie**** **podsumowanie wyników monitorowania, z wyłączeniem *informacji niejawnych**.**

8.4.1 Podsumowanie wyników monitorowania, o którym mowa we wskaźniku 8.2.1, łącznie z mapami, jest *publicznie dostępne** po ewentualnych kosztach skopiowania i przygotowania, w formacie zrozumiałym dla *zainteresowanych stron**, z wyłączeniem *informacji niejawnych**.

8.5 *Organizacja** **posiada i wdraża system śledzenia wszystkich produktów z *Jednostki Gospodarowania**, które są wprowadzane do obrotu jako certyfikowane w systemie FSC. System ten jest stosowny do *skali, intensywności i ryzyka**** **prowadzonych działań gospodarczych i umożliwia wykazanie źródła i objętości w odniesieniu do planowanej rocznej produkcji.**

8.5.1 Wdrożono system śledzenia wszystkich produktów sprzedawanych jako posiadające certyfikat FSC. W ramach tego:

1) *Weryfikacja transakcji** jest wspierana poprzez podanie danych *transakcji** FSC na żądanie jednostki certyfikującej;

2) *Badanie włókien** jest poparte przekazaniem do weryfikacji próbek i próbek materiałów oraz informacji o składzie gatunkowym, zgodnie z żądaniem jednostki certyfikującej.

8.5.2 *Organizacja** posiada środki i procedury zapewniające dostęp do następujących informacji dotyczących drewna lub produktów z drewna wprowadzanych przez *Organizację** do obrotu:

1) opis, w tym nazwa handlowa i rodzaj produktu, jak również nazwa zwyczajowa gatunków drzew oraz pełna nazwa naukowa;
2) miejsce pozyskania drewna i zezwolenie na pozyskanie;
3) termin pozyskania (okres od daty udostępnienia powierzchni do daty przyjęcia drewna na stan);
4) ilość (objętość, waga lub liczba jednostek);
5) data sprzedaży;
6) nazwa i adres podmiotu handlowego, któremu dostarczono drewno i produkty z drewna;
7) dokumenty lub inne informacje potwierdzające, że drewno i produkty z drewna spełniają wymogi mającego zastosowanie ustawodawstwa;
8) informacja o tym, czy materiał został sprzedany jako certyfikowany w systemie FSC (kod certyfikatu, oświadczenie FSC).

8.5.3 [Nie dotyczy Polski] Sales invoices or similar documentation are kept for a minimum of five years for all products sold with an FSC claim, which identify at a minimum, the following information:

1) Name and address of purchaser;
2) The date of sale;
3) Common and scientific species name;
4) Product description;
5) The volume (or quantity) sold;
6) Certificate code; and
7) The FSC Claim “FSC 100%” identifying products sold as FSC certified.

ZASADA 9: SZCZEGÓLNE WARTOŚCI OCHRONNE**

***Organizacja** utrzymuje i wzmacnia *szczególne wartości ochronne** w *Jednostce Gospodarowania** poprzez zastosowanie *podejścia przezornościowego**.**

UWAGA: Załącznik I „Krajowe Ramy Szczególnych Wartości Ochronnych dla Polski" znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

9.1 *Organizacja, poprzez *zaangażowanie** *z zaangażowanymi** *i zainteresowanymi stronami** oraz innych środków i źródeł, ocenia i odnotowuje obecność i status poniższych *szczególnych wartości ochronnych** w *Jednostce Gospodarowania** proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych oraz prawdopodobieństwa występowania *szczególnych wartości ochronnych**:**

HCV 1 – Różnorodność gatunkowa. Koncentracja *różnorodności biologicznej z uwzględnieniem gatunków endemicznych oraz *gatunków rzadkich** *i zagrożonych**, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.**

HCV 2 – *Ekosystemy i mozaiki na poziomie *krajobrazu**. *Nienaruszone krajobrazy leśne** oraz *ekosystemy** i mozaiki *ekosystemów** występujące na poziomie krajobrazu, które są *znaczące** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym, i które zawierają zdolne do przeżycia populacje większości naturalnie występujących gatunków z ich naturalnym wzorem rozmieszczenia i zagęszczenia.**

HCV 3 – *Ekosystemy *i siedliska**. *Rzadkie** lub zagrożone *ekosystemy**, *siedliska** lub *ostoje**.**

HCV 4 – *Kluczowe *usługi ekosystemów**. Podstawowe *usługi ekosystemów** w sytuacjach *kluczowych**, włączając w to *ochronę** zlewni wodnych i kontrolę erozji wrażliwych gleb i zboczy.**

HCV 5 – Potrzeby społeczności lokalnych. Miejsca i zasoby o fundamentalnym znaczeniu dla zaspokajania podstawowych potrzeb *społeczności lokalnych lub *ludności rdzennej** (w zakresie środków do życia, zdrowia, odżywiania, wody itp.) zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** tych społeczności lub *ludności rdzennej**.**

HCV 6 – Wartości kulturowe. Miejsca, zasoby, *siedliska i *krajobrazy** o globalnym lub krajowym znaczeniu kulturowym, archeologicznym lub historycznym i/lub *kluczowym** znaczeniu kulturowym, ekologicznym, ekonomicznym lub religijnym/uświęconym dla tradycyjnej kultury *lokalnych społeczności** lub *ludności rdzennej**, zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** tych społeczności lub *ludności rdzennej**.**

Non-SLIMF 9.1.1 *Organizacja** posiada pisemne procedury identyfikowania *szczególnych wartości ochronnych** Kategorii 1-6, zgodnie z *Kryterium** 9.1 i Załącznikiem I. Identyfikacja ta dokonana jest przy użyciu *Najlepszych Dostępnych Informacji**.

9.1.2 [Nie dotyczy Polski] This assessment includes identification of *Intact Forest Landscapes**, as of January 1, 2017.

9.1.3 Przy identyfikowanu *szczególnych wartości ochronnych** i *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych**, wykorzystuje się wyniki *odpowiedniego kulturowo zaangażowania** *wszystkich stron**.

Non-SLIMF 9.1.4 *Organizacja** posiada mapy *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych**.

UWAGA: Dobrą praktyką (ale nie obowiązkową) jest udostępnienie map granic i statusu tych obszarów na stronach internetowych.

SLIMF 9.1.4 Została przeprowadzona i udokumentowana ocena występowania *szczególnych wartości ochronnych** i *obszarów o szczególnych wartosciach ochronnych** przez zarządzającego lasem, zgodnie z dostępnymi kryteriami z Załącznika I oraz *Najlepszymi Dostepnymi Informacjami**.

9.2 *Organizacja, poprzez *zaangażowanie* z zaangażowanymi* i zainteresowanymi stronami* oraz ekspertami, opracowuje skuteczne strategie mające na celu utrzymanie i/lub wzmocnienie zidentyfikowanych *szczególnych wartości ochronnych**.**

9.2.1 Zagrożenia dla s*zczególnych wartości ochronnych** są identyfikowane za pomocą *Najlepszych Dostępnych Informacji**.

9.2.2 Strategie zarządzania i działania są opracowywane przed wdrożeniem działań gospodarczych mających wpływ na HCV w celu utrzymania lub wzmocnienia zidentyfikowanych s*zczególnych wartości ochronnych** i utrzymania powiązanych o*bszarów o szczególnych wartościach ochronnych**, uwzględniając *skalę, intensywność i ryzyko** prowadzonych działań gospodarczych.

UWAGA: Strategie zarządzania mogą być potwierdzone w zbiorze dokumentów, a nie muszą stanowić osobnego dokumentu. Uwaga ma zastosowanie do wszystkich wskaźników w Zasadzie 9, w których mowa o strategiach zarządzania oraz do Załącznika I (Krajowe Ramy Szczególnych Wartości Ochronnych dla Polski).

9.2.3 *Wszystkie strony* i eksperci* są zaangażowani w opracowywanie strategii zarządzania i działań mających na celu utrzymanie i/lub wzmocnienie zidentyfikowanych *Szczególnych Wartości Ochronnych*.* Obejmuje to również ciągłą możliwość przekazywania informacji i propozycji dotyczących *szczególnych wartości ochronnych** i sposobów ich ochrony.

9.2.4 [Nie dotyczy Polski] Management strategies are developed to *protect* core areas*.

9.2.5 [Nie dotyczy Polski] The vast *majority** of each *Intact Forest Landscape** is designated as *core area**.

9.2.6 Opracowane strategie są skuteczne w utrzymaniu lub poprawie s*zczególnych wartości ochronnych**.

9.2.7 [Nie dotyczy Polski] Management strategies allow limited *industrial activity** within *core areas** only if all effects of *industrial activity** including *fragmentation**:

1) Are restricted to a *very limited portion of the core area**;
2) Do not reduce the *core area** below 50,000 ha, and
3) Will produce clear, substantial, additional, *long-term* conservation** and social benefits.

9.3 *Organizacja wdraża strategie i działania mające na celu utrzymanie i/lub wzmocnienie zidentyfikowanych *szczególnych wartości ochronnych**. Strategie i działania uwzględniają *podejście przezornościowe** oraz są proporcjonalne do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych.**

9.3.1 *Szczególne wartości ochronne** i *obszary o szczególnych wartościach ochronnych**, od których są zależne, są utrzymywane i/lub wzmacniane, w tym poprzez wdrażanie opracowanych strategii.

9.3.2 Strategie i działania oparte na *podejściu przezornościowym** zapobiegają szkodom i pozwalają uniknąć zagrożeń dla *szczególnych wartości ochronnych**.

9.3.3 [Nie dotyczy Polski] *Core areas** are *protected** consistent with *Criterion** 9.2.

9.3.4 [Nie dotyczy Polski] Limited *industrial activity* * in *core areas** is consistent with *Indicator** 9.2.7.

9.3.5 Czynności, które szkodzą s*zczególnym wartościom ochronnym**, są natychmiast wstrzymywane i podejmowane są działania *przywracające** i chroniące s*zczególne wartości ochronne**.

9.4 *Organizacja wykazuje, że przeprowadza okresowy monitoring celem oceny zmian w statusie *szczególnych wartości ochronnych**, a także dostosowuje swoje strategie zarządzania, by zapewnić ich skuteczną ochronę. Monitorowanie musi być proporcjonalne do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych oraz obejmować *zaangażowanie* z zaangażowanymi* i zainteresowanymi stronami** oraz ekspertami.**

9.4.1 Program okresowego monitorowania ocenia:

1) wdrażanie strategii;
2) status *szczególnych wartości ochronnych** w tym obszarów o *szczególnych wartościach ochronnych** od których są one zależne;
3) skuteczność strategii zarządzania i działań na rzecz *ochrony* szczególnych wartości ochronnych**, aby w pełni utrzymać lub wzmocnić *szczególne wartości ochronne**.

9.4.2 Program monitorowania umożliwia *zaangażowanie* wszystkich stron** oraz w miarę potrzeby włącza odpowiednich ekspertów.

9.4.3 Program monitorowania ma wystarczający zakres, szczegółowość i częstotliwość, aby wykryć zmiany w *szczególnych wartościach ochronnych** w stosunku do początkowej oceny i statusu zidentyfikowanych dla każdej ze *szczególnych wartości ochronnych*,* aby zapobiec *zagrożeniom**.

9.4.4 Strategie zarządzania i działania są dostosowywane, gdy monitorowanie lub inne nowe informacje pokazują, że te strategie i działania są niewystarczające, aby zapewnić utrzymanie lub wzmocnienie *szczególnych wartości ochronnych**.

ZASADA* 10: WDRAŻANIE DZIAŁAŃ GOSPODARCZYCH

Działania gospodarcze prowadzone przez lub dla *Organizacji na obszarze *Jednostki Gospodarowania** są wybierane i wdrażane zgodnie z polityką i celami* ekonomicznymi, przyrodniczymi i społecznymi *Organizacji** oraz *Zasadami** i *Kryteriami**.**

10.1 Po pozyskaniu drewna lub zgodnie z *planem gospodarowania *Organizacja**, poprzez naturalne lub sztuczne metody, odnowi pokrywę roślinną w odpowiednim czasie do *stanu sprzed pozyskania drewna** lub bardziej *naturalnych warunków**.**

10.1.1 Powierzchnie, na których pozyskano drewno są odnawiane *w odpowiednim czasie**, aby odtwarzać naruszone *wartości środowiskowe** i odnowić pokrywę roślinną do *stanu sprzed pozyskania drewna** lub dążyć do kompozycji i struktury *lasów rodzimych**.

10.1.2 Odnowienia realizuje się w następujący sposób:

1) w przypadku pozyskania drewna z istniejących *plantacji**, odnowienie do osiągnięcia szaty roślinnej, jaka istniała przed pozyskaniem drewna lub bardziej *naturalnych warunków**, przy użyciu gatunków dobrze przystosowanych ekologicznie;
2) w przypadku pozyskania drewna z *lasów rodzimych**, odnawia się je do *stanu sprzed pozyskania drewna** lub bardziej *naturalnych warunków**; lub
3) w przypadku pozyskania drewna ze zdegradowanych *lasów rodzimych**, odnawia się do bardziej *naturalnych warunków**.

10.2 Do odnowienia *Organizacja wykorzystuje gatunki dobrze przystosowane ekologicznie do miejsca i *celów** gospodarowania. *Organizacja** wykorzystuje do odnowienia *gatunki rodzime** i lokalne *genotypy**, chyba że istnieje wyraźne i przekonywujące uzasadnienie do użycia innych.**

10.2.1 Gatunki wybrane do odnowienia są ekologicznie dobrze przystosowane do miejsca, są to *rodzime gatunki** i są pochodzenia lokalnego, chyba, że przedstawiono jasne i przekonujące uzasadnienie dla stosowania nielokalnych *genotypów** lub gatunków nierodzimych.

10.2.2 Gatunki wybrane do odnowienia są zgodne z *celami** odnowienia i *celami zarządzania**.

10.2.3 W procesie odnowienia lasu, tam gdzie to możliwe, wykorzystuje się w pierwszej kolejności odnowienia naturalne drzew, pozwalające na wytworzenie drzewostanu wykorzystującego możliwości siedliska.

10.3 *Organizacja wykorzystuje *gatunki obce**, tylko kiedy wiedza i/lub doświadczenie wykazują, że wszelkie oddziaływania inwazyjne mogą być kontrolowane oraz zastosowano skuteczne środki ograniczające ryzyko.**

10.3.1 *Gatunki obce** stosuje się tylko wtedy, gdy bezpośrednie doświadczenie lub wyniki badań naukowych pokazują, że oddziaływania inwazyjne mogą być utrzymane pod kontrolą.

10.3.2 *Gatunki obce** stosuje się tylko wtedy, gdy wdrażane są skuteczne środki, aby zapobiegać ich rozprzestrzenianiu się poza obszar, na który zostały wprowadzone.

10.3.3 Rozprzestrzenianie się *gatunków inwazyjnych** wprowadzonych przez *Organizację** jest kontrolowane oraz zastosowano skuteczne środki ograniczające ich rozprzestrzenianie się.

10.3.4 Działania gospodarcze realizuje się najlepiej we współpracy z innymi instytucjami zajmującymi się problematyką gatunków inwazyjnych, jeżeli takie instytucje istnieją, w celu eliminowania inwazyjnego oddziaływania *gatunków obcych**, które nie zostały wprowadzone przez *Organizację**.

10.4 Organizacja* nie używa organizmów modyfikowanych genetycznie* w obrębie Jednostki Gospodarowania*.

10.4.1 Nie są stosowane *organizmy modyfikowane genetycznie**.

10.5 *Organizacja stosuje praktyki hodowlane, które są ekologicznie odpowiednie dla roślinności, gatunków, miejsc i *celów zarządzania**.**

10.5.1 Stosuje się praktyki hodowlane właściwe z ekologicznego punktu widzenia dla roślinności, gatunków, miejsc i *celów zarządzania**.

10.5.2 Nie użytkuje się rębnie drzewostanów w stanie zachowania A na siedlisku przyrodniczym 91E0 (łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe) i 91F0 (łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe) oraz na siedliskach bagiennych (polska klasyfikacja typów lasów: bór bagienny, bór mieszany bagienny, las mieszany bagienny oraz ols w najwyższym wariancie uwilgotnienia).

10.5.3 Praktyki hodowlane, tam gdzie to możliwe, wpływają na urozmaicenie struktury lasu.

10.5.4 W miarę możliwości odstępuje się od użytkowania drzewostanów na siedliskach podmokłych (w szczególności bagiennych, łęgowych i olsowych). Prowadząc, w uzasadnionych przypadkach, użytkowanie na tych terenach należy:

1) stosować środki mające na celu zmniejszenie lub wyeliminowanie negatywnego wpływu działań gospodarczych na środowisko leśne w wilgotnych typach siedliskowych lasu,
2) minimalizować uszkodzenia gleb oraz zaburzania stosunków wodnych,
3) ustalać termin oraz prowadzenie działań, z uwzględnieniem lokalnych warunków przyrodniczych oraz typ uwilgotnienia siedliska.

10.6 *Organizacja minimalizuje lub dąży do unikania stosowania *nawozów**. W przypadku stosowania *nawozów** *Organizacja** wykaże, że ich użycie jest równie lub bardziej korzystne z ekologicznego i ekonomicznego punktu widzenia niż stosowanie systemów hodowlanych, które nie wymagają nawozów, oraz że zapobiega, łagodzi i/lub naprawia szkody powstałe w stosunku do *wartości przyrodniczych**, w tym gleby.**

10.6.1 Ogranicza się lub unika stosowania *nawozów**.

10.6.2 *Nawozy** stosuje się tylko gdy korzyści ekologiczne i ekonomiczne są równe lub wyższe niż w systemach *hodowli lasu**, które nie wymagają *nawozów**.

10.6.3 Kiedy stosuje się *nawozy**, ich rodzaje, dawki, częstotliwość użycia i miejsce aplikacji są udokumentowane.

10.6.4 Kiedy stosuje się *nawozy*, wartości przyrodnicze** są chronione, w tym poprzez wdrożenie środków zapobiegających szkodom.

10.6.5 Pogorszenie wartości *przyrodniczych** wynikające z użycia *nawozów** jest łagodzone lub naprawiane.

10.7 *Organizacja używa zintegrowanego systemu zarządzania szkodnikami i praktyk *hodowlanych**, w celu uniknięcia lub wyeliminowania użycia *pestycydów** chemicznych. *Organizacja** nie wykorzystuje pestycydów chemicznych zakazanych polityką FSC. W przypadku użycia pestycydów, *Organizacja** zapobiega, łagodzi i/lub naprawia szkody powstałe w stosunku do *wartości przyrodniczych** i zdrowia ludzkiego.**

10.7.1 Stosuje się *zintegrowane metody ochrony lasu**, w tym wybór praktyk *hodowli lasu**, w celu uniknięcia aplikacji *pestycydów** syntetycznych lub ograniczenia częstotliwości i zakresu ich aplikacji.

10.7.2 Syntetyczne *pestycydy** są stosowane zgodnie z klauzulą 4.12 Polityki Pestycydowej FSC

10.7.3 Przechowywane są zapisy dotyczące stosowania *pestycydów**, w tym nazwa handlowa, aktywny składnik, ilość użytego składnika aktywnego, okres stosowania, lokalizacja i obszar zastosowania oraz powód użycia.

10.7.4 Stosowanie *pestycydów** jest zgodne z dokumentem MOP „Bezpieczeństwo w użyciu chemikaliów w pracy" w odniesieniu do wymagań dotyczących transportu, przechowywania, obsługi, stosowania i procedury awaryjnej w celu oczyszczenia po przypadkowym wycieku.

10.7.5 W przypadku stosowania *pestycydów** ich użycie pozostaje zgodne z wymogami etykiety/instrukcji stosowania środka, zatwierdzonej przez uprawnione organy, a metody aplikacji minimalizują używane ilości przy jednoczesnym osiąganiu skutecznych rezultatów i zapewnieniu skutecznej *ochrony** otaczającego *krajobrazu**.

10.7.6 Zapobiega się powstawaniu szkód dla *wartości przyrodniczych** i zdrowia ludzi spowodowanych użyciem *pestycydów**, a w przypadku ich wystąpienia, łagodzi się je i naprawia.

10.7.7 [Nie dotyczy Polski] When *pesticides** are used:

1) The selected *pesticide**, application method, timing and pattern of use offers the least *risk** to humans and non-target species; and
2) Objective evidence demonstrates that the *pesticide** is the only effective, practical and cost effective way to control the pest.

10.8 *Organizacja minimalizuje, monitoruje i ściśle kontroluje stosowanie *środków kontroli biologicznej** zgodnie z *akceptowanymi na arenie międzynarodowej protokołami naukowymi**. W przypadku użycia *środków kontroli biologicznej** *Organizacja** zapobiega, łagodzi i/lub naprawia szkody powstałe w stosunku do *wartości przyrodniczych**.**

10.8.1 *Środki kontroli biologicznej** stosuje się zgodnie z *akceptowanymi na arenie międzynarodowej protokołami naukowymi** oraz monitoruje i kontroluje się ich stosowanie.

10.8.2 Minimalizowane jest stosowanie *środków kontroli biologicznej**, które zgodnie z *Najlepszymi Dostępnymi Informacjami** mogą stwarzać ryzyko dla *wartości przyrodniczych**.

10.8.3 Wykorzystanie *środków kontroli biologicznej** jest rejestrowane, w tym rodzaj, ilość, okres, miejsce i powód użycia.

10.8.4 Zapobiega się powstawaniu szkód dla *wartości przyrodniczych** spowodowanych użyciem *środków kontroli biologicznej**, a w przypadku ich wystąpienia, łagodzi się je i naprawia.

10.9 *Organizacja dokonuje oceny *ryzyka** i wdraża działania mające na celu zredukowanie potencjalnego negatywnego wpływu *zagrożeń naturalnych** proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka*.**

10.9.1 Ocenia się potencjalny negatywny wpływ *zagrożeń naturalnych** na *infrastrukturę*, zasoby *leśne* i* społeczności na terenie *Jednostki Gospodarowania**.

10.9.2 Działania gospodarcze łagodzą te skutki.

10.9.3 Identyfikuje się działania gospodarcze zwiększające *ryzyko** wystąpienia *zagrożeń naturalnych**.

10.9.4 Modyfikowane są działania gospodarcze i/lub opracowywane i wdrażane środki ograniczające zidentyfikowane *ryzyka**.

10.10 *Organizacja zarządza rozwojem *infrastruktury**, działaniami transportowymi i *hodowlą lasu**, tak by chronić zasoby wodne i gleby, a także by zapobiegać, łagodzić lub naprawiać skutki zaburzeń i szkody powstałe w stosunku do *rzadkich** i *zagrożonych gatunków**, *siedlisk**, *ekosystemów** i *walorów krajobrazowych**.**

10.10.1 Rozwój, utrzymanie i użytkowanie *infrastruktury**, a także działania transportowe są zarządzane z uwzględnieniem ochrony *wartości przyrodniczych** zidentyfikowanych w *Kryterium** 6.1.

10.10.2 Działania w ramach *hodowli lasu** są zarządzane z uwzględnieniem ochrony *wartości przyrodniczych** zidentyfikowanych w *Kryterium** 6.1.

10.10.3 Zapobiega się, łagodzi i naprawia *w odpowiednim czasie** zakłócenia lub uszkodzenia *zbiorników wodnych** (w tym cieków naturalnych), gleby, *rzadkich* i *zagrożonych gatunków**, *siedlisk*, ekosystemów** i *walorów krajobrazowych** powstałe w wyniku działań prowadzonych przez *Organizację**. Działania gospodarcze są modyfikowane tak, aby zapobiec ewentualnym szkodom.

10.11 *Organizacja zarządza działaniami związanymi z pozyskiwaniem drewna oraz *niedrzewnych produktów leśnych** w celu zachowania *wartości przyrodniczych**, ograniczenia ilości odpadów produkcyjnych oraz uniknięcia szkody dla innych produktów i usług.**

10.11.1 Praktyki pozyskiwania i zrywki drewna i *niedrzewnych produktów leśnych** są realizowane w sposób, który chroni *wartości przyrodnicze** określone w *Kryterium** 6.1 i *szczególnie wartości ochronne** określone w *Kryteriach* 9.1 i 9.2, w szczególności unikając erozji i minimalizując inne szkody w ekosystemach leśnych podczas pozyskania drewna.

10.11.2 Praktyki pozyskiwania optymalizują wykorzystanie produktów *leśnych** i towarów handlowych.

10.11.3 Praktyki pozyskiwania zapewniają pozostawienie wystarczającej ilości martwej i rozkładającej się biomasy oraz zachowanie struktury *lasu**, w celu ochrony *wartości przyrodniczych**. W przypadku występowania na zrębach zupełnych martwego drewna w dowolnej postaci (leżanina, drewno martwe stojące, wykroty, złomy itp.) pozostawia się je w liczbie minimum 3 drzew/ha, o minimalnej grubości równej przeciętnej średnicy użytkowanego drzewostanu.

10.11.3.1 Dopuszcza się pozostawianie martwych drzew w wyznaczonych fragmentach drzewostanu zgodnie ze wskaźnikiem 6.3.9.

10.11.3.2 Jeśli martwe drewno nie występuje, dopuszcza się, po udokumentowanym uzasadnieniu, odstępstwo od ilościowego wymogu wskaźnika 10.11.3.

10.11.4 Praktyki pozyskiwania minimalizują uszkodzenia stojących pozostawionych drzew, pozostałości martwego drewna na ziemi i innych *wartości przyrodniczych**.

UWAGA: Poziom uszkodzeń nie przekracza progów określonych w *Najlepszych Dostępnych Informacjach**.

10.12 *Organizacja gospodaruje *materiałami odpadowymi** w sposób przyjazny dla środowiska.**

10.12.1 Zbieranie, uprzątanie, transport i unieszkodliwianie wszystkich *materiałów odpadowych** jest wykonane w sposób właściwy dla środowiska, który chroni *wartości przyrodnicze** zidentyfikowane w Kryterium* 6.1. zgodnie z obowiązującymi przepisami.

F ZAŁĄCZNIKI

(Sekcja normatywna)

Załącznik A Minimalna lista *mających zastosowanie przepisów** regulacji i *ratyfikowanych** na szczeblu krajowym, traktatów międzynarodowych, konwencji i porozumień. (*Zasada** 1)

Stan na 1 grudnia 2023 r. (Zasada 1)

UWAGA: Nie jest to wyczerpująca lista mających zastosowanie przepisów prawnych. Jeżeli mają zastosowanie jakiekolwiek dodatkowe przepisy, posiadacze certyfikatu również mają obowiązek ich przestrzegać. Niektóre akty prawne ujęte w tej tabeli często obejmują szerszy kontekst i teoretycznie powinny zostać wymienione w więcej niż jednej kategorii tej tabeli (np. Ustawa o lasach). Twórcy standardu postanowili umieścić dany akt w ograniczonej liczbie kategorii, których kontekst w danym akcie prawnym dominuje. Oprócz aktów prawnych wymienionych w tej tabeli obowiązują również: akty wykonawcze i delegowane do tych aktów oraz wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE.

1. *Prawa** dotyczące pozyskania	
1.1 *Prawa własności** i prawa do zarządzania	KONSTYTUCJA Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku USTAWA z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego USTAWA z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne USTAWA z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa USTAWA z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane USTAWA z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych USTAWA z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym TRAKTAT o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
1.2 Licencje koncesyjne	USTAWA z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych USTAWA z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju
1.3 Zarządzanie i planowanie pozyskania	USTAWA z dnia 28 września 1991 r. o lasach
1.4 Zezwolenia dotyczące pozyskania	USTAWA z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze.

2. Podatki I opłaty	
2.1 Opłaty państwowe i inne	USTAWA z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym
2.2 Podatki od wartości i sprzedaży	DECYZJA Parlamentu Europejskiego i Rady nr 529/2013/UE z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie zasad rozliczania emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem oraz informacji o działaniach związanych z tą działalnością ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2018/841 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie włączenia emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem do ram polityki klimatycznoenergetycznej do roku 2030 i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 oraz decyzję nr 529/2013/UE
2.3 Dochody i podatki dochodowe	USTAWA z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym
3. Pozyskanie drewna	
3.1 Zasady pozyskania	DYREKTYWA 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiająca infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE)
3.2 Gatunki i miejsca chronione	USTAWA z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym USTAWA z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie USTAWA z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt USTAWA z dnia 7 czerwca 2001 r. o leśnym materiale rozmnożeniowym USTAWA z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami USTAWA z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody USTAWA z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt USTAWA z dnia 9 listopada 2012 r. o nasiennictwie USTAWA z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych KONWENCJA w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji (Dziennik Ustaw z 1976 r. Nr 32, poz. 190)

	KONWENCJA o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 2, poz. 17) KONWENCJA o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz. U. Nr 58, poz. 264) POROZUMIENIE o ochronie nietoperzy w Europie, podpisane w Londynie dnia 4 grudnia 1991 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1112) KONWENCJA o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532) KONWENCJA o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 28, poz. 347) PROTOKÓŁ Kartageński o bezpieczeństwie biologicznym do Konwencji o różnorodności biologicznej, sporządzony w Montrealu dnia 29 stycznia 2000 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 216, poz. 2201) Europejska Konwencja Krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz.U. 2006 nr 14 poz. 98) DYREKTYWA RADY 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, z poźn. zm. DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa ROZPORZĄDZENIE Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych
3.3 Wymagania środowiskowe	USTAWA z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska USTAWA z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami USTAWA z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska USTAWA z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie USTAWA z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu USTAWA z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach USTAWA z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne KONWENCJA o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym, sporządzona w Espoo dnia 25 lutego 1991 r.(Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1110) KONWENCJA o ochronie i użytkowaniu cieków transgranicznych i jezior międzynarodowych, sporządzonej w Helsinkach dnia 17 marca 1992 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 702) DYREKTYWA 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko

	DECYZJA NR 2455/2001/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 20 listopada 2001 r. ustanawiająca wykaz priorytetowych substancji w dziedzinie polityki wodnej oraz zmieniająca dyrektywę 2000/60/WE ROZPORZĄDZENIE Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1293/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia programu działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylające rozporządzenie (WE) nr 614/2007 DYREKTYWA 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/99/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko
3.4 Zdrowie i bezpieczeństwo	USTAWA z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy KONWENCJA nr 81 dotycząca inspekcji pracy w przemyśle i handlu, przyjęta w Genewie dnia 11 lipca 1947 r. (Dz. U. 1997 r. Nr 72, poz.450) KONWENCJA nr 119 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca zabezpieczenia maszyn, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1963 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 14, poz. 53) DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów
3.5 *Prawo** dotyczące zatrudniania	*USTAWA z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy*
4. Prawa stron trzecich	
4.1 *Prawa zwyczajowe**	USTAWA z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny USTAWA z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia
4.2 *Dobrowolna, uprzednia i świadoma zgoda**	USTAWA z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej USTAWA z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej USTAWA z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na

	rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 USTAWA z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 USTAWA z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko USTAWA z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach KONWENCJA o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r. (Dz.U. 2003 nr 78 poz. 707) DYREKTYWA 2003/4/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska i uchylająca dyrektywę Rady 90/313/EWG
4.3 Prawa *ludnosci rdzennej**	Nie dotyczy Polski
5. Handel I transport **Uwaga**: W tej sekcji opisano wymagania dotyczące działań z zakresu *gospodarki leśnej**, a także przetwarzania i handlu	
5.1 Klasyfikacja gatunków, ilości I jakości	ROZPORZĄDZENIE 995/2010 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 października 2010 r. ustanawiające obowiązki podmiotów wprowadzających do obrotu drewno i produkty z drewna
5.2 Handel i transport	USTAWA z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych USTAWA z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych
5.3 Handel “Offshore” i wycena	ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) NR 338/97z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi
5.4 Przepisy dodatkowe	USTAWA z dnia 11 wrzesnia 2019 r. Prawo zamówień publicznych USTAWA z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych
5.5 CITES	KONWENCJA o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (Dz.U. nr 27, poz.112 i 113 z 1991 r.)

6. Należyta staranność (due diligence)	
6.1 Procedury należytej staranności	USTAWA z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny
7. Usługi ekosystemowe	
	KONWENCJA o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz.U. z 1978 r. Nr 7, poz. 24), z późn. zm. DYREKTYWA NR 2000/60/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej

Załącznik B Wymagane szkolenia dla *pracowników** (*Zasada** 2)

Lista wymaganych szkoleń w niniejszym Załączniku jest kierowana do *pracowników** z konkretnymi obowiązkami służbowymi związanymi z wdrażaniem tego Standardu.

*Pracownicy** muszą być w stanie:

1) Wdrażać działania w *lasach** zgodnie z określonymi prawem wymaganiami (*Kryterium** 1.5);
2) Rozumieć treść, znaczenie i zastosowanie ośmiu *podstawowych Konwencji MOP** (*Kryterium** 2.1);
3) Rozpoznawać i zawiadamiać przełożonych o przypadkach molestowania seksualnego i dyskryminacji płciowej (*Kryterium** 2.2);
4) Bezpiecznie przenosić i pozbywać się substancji niebezpiecznych, aby upewnić się, że ich użycie nie stanowi *ryzyka** dla zdrowia (*Kryterium** 2.3);
5) Wykonywać swoje obowiązki w przypadku szczególnie niebezpiecznych prac lub prac wiążących się ze szczególną odpowiedzialnością (*Kryterium** 2.5);
6) Określić, gdzie *społeczności lokalne** mają *ustawowe** i *zwyczajowe prawa** w odniesieniu do działań zarządczych (*Kryterium** 4.2);
7) Przeprowadzić oceny skutków społecznych, gospodarczych i środowiskowych i opracować odpowiednie środki łagodzące (*Kryterium** 4.5);
8) Wprowadzać działania odnośnie utrzymania i/lub wzmacniania deklarowanych *usług ekosystemowych**, kiedy stosowane są oświadczenia FSC dla Usług Ekosystemowych (*Kryterium** 5.1);
9) Stosować, przechowywać i postępować z *pestycydami** (*Kryterium** 10.7); oraz
10) Wprowadzać procedury usuwania wycieków z *materiałów odpadowych** (*Kryterium** 10.12).

Załącznik C Diagram koncepcyjny *Sieci Obszarów Ochronnych** (*Zasada** 6)

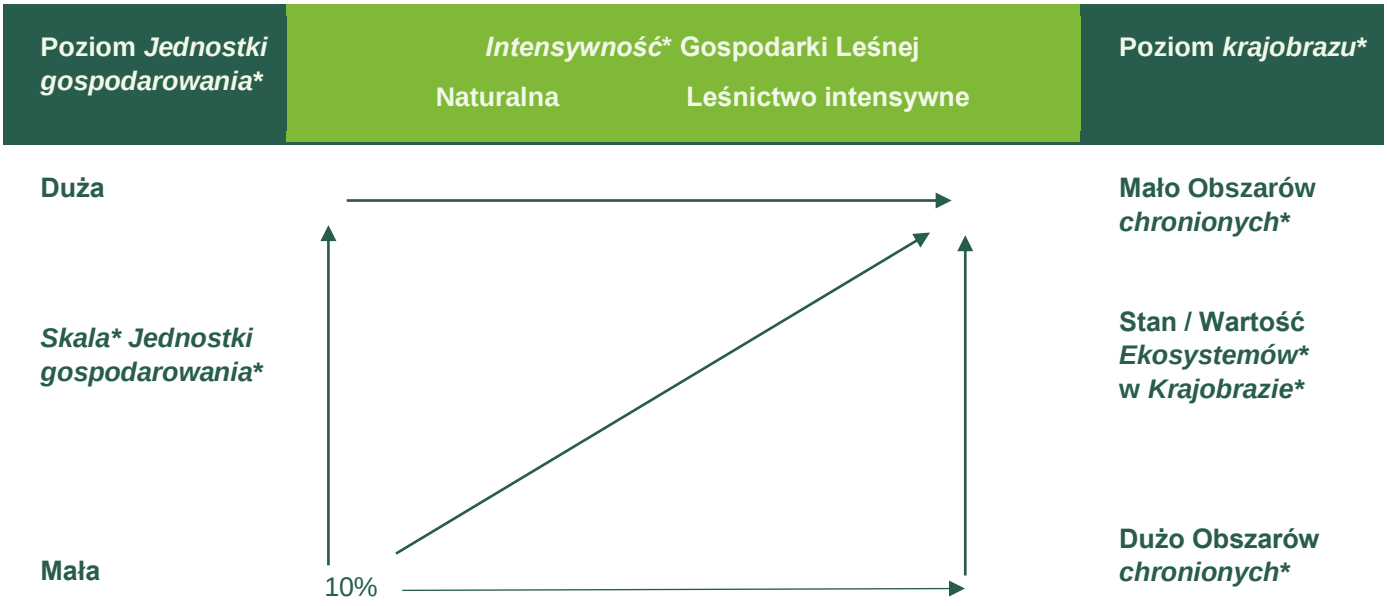

Diagram pokazuje, w jaki sposób obszar *Jednostki Gospodarowania** włączony do *Sieci Obszarów Ochronnych** powinien ogólnie wzrosnąć z minimum 10% wraz ze wzrostem wielkości, *intensywności** gospodarowania i/lub stanu i wartości *ekosystemów** w *krajobrazie**. Strzałki i ich kierunek przedstawiają te wzrosty.

Skrajnie prawa kolumna zatytułowana „Stan/wartość *ekosystemów** w *krajobrazie**" oznacza stopień, w jakim rodzime *ekosystemy** są chronione na poziomie *krajobrazu** oraz względne wymagania dotyczące dalszej *ochrony** w *Jednostce Gospodarowania**.

Kolumna znajdująca się skrajnie po lewej stronie, zatytułowana „*Skala** *Jednostki Gospodarowania**" pokazuje, że wraz ze wzrostem obszaru *Jednostki Gospodarowania**, *Jednostka Gospodarowania** sama znajdzie się na poziomie *krajobrazu**, w związku z czym oczekuje się, że będzie posiadać *Sieć Obszarów Ochronnych** zawierającą przykłady funkcjonalne wszystkich naturalnie występujących *ekosystemów** dla tego *krajobrazu**.

Załącznik D Listy określające *gatunki rzadkie** i *zagrożone** na terenie Polski (*Zasada** 6)

- European Red Lists: https://www.iucnredlist.org/resources
- Eckelt A., Müller J., Bense U., Brustel H., Bußler H., Chittaro Y., Cizek L., Frei A., Holzer E., Kadej M., Kahlen M., Köhler F., Möller G., Mühle H., Sanchez A., Schaffrath U., Schmidl J., Smolis A., Szallies A., Németh T., Wurst K., Thorn S., Christensen R.H.B., Seibold S. 2018. "Urwald relicts" of Central Europe: a set of 168 flagship species for the protection of old-growth forest remnants. Journal of Insect Conservation 22: 15–28 [chrząszcze] [https://www.zhaw.ch/storage/lsfm/institute-zentren/iunr/stadtoekologie/primeval-forest-relict-beetles-of-central-europe.pdf]
- Kaźmierczakowa R. (red.) 2016. Polska czerwona lista paprotników i roślin kwiatowych [dot. rośliny naczyniowe] [http://zcelka-files.home.amu.edu.pl/PRLoPaFP_2016.pdf]
- Mirek Z., Zarzycki K., Wojewoda W., Szeląg Z. (red.) 2006. Czerwona lista roślin i grzybów Polski [aktualna w zakresie:, glonów, grzybów wielkoowocnikowych, porostów, śluzowców, nieaktualna w zakresie roślin naczyniowych, wątrobowców i glewików] [https://iucn.org.pl/czerwone-listy/]
- Żarnowiec J., Stebel A., Ochyra R. 2004. Threatened moss species in the Polish Carpathians in the light of a new red-list mosses in Poland. W: Stebel A., Ochyra R. (red.) Bryological studies in the Western Carpathians. Sorus, Poznań: 9-28. [dot.: mchy całej Polski]
- Klama H., Górski P. 2018. Red List of Liverworts and Hornworts of Poland (4th edition). Cryptogamie. Bryologie 39(4), 415-441. https://doi.org/10.7872/cryb/v39.iss4.2018.415 [aktualna lista wątrobowców i glewików] [https://doi.org/10.7872/cryb/v39.iss4.2018.415] (j. angielski)
- Głowaciński Z. (red.) 2002. Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce [aktualna z wyjątkiem ptaków] [https://www.iop.krakow.pl/artykuly_1_548.html?wydawnictwo_id=124]
- Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP [aktualna lista ptaków] [https://otop.org.pl/wp-content/uploads/2021/01/CLPP_2020_fin.pdf]
- Kaźmierczakowa R., Zarzycki K., Mirek Z. (red.) 2014. Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. III. uaktualnione i rozszerzone [rośliny naczyniowe] [https://www.iop.krakow.pl/artykuly_1_548.html?wydawnictwo_id=61]
- Głowaciński Z., Nowacki J. 2004. Polska Czerwona Księga Zwierząt – Bezkręgowce. http://www.iop.krakow.pl/pckz/
- Głowaciński Z. 2001. Polska Czerwona Księga Zwierząt – Kręgowce [https://www.iop.krakow.pl/artykuly_1_548.html?wydawnictwo_id=126]
- Województwo lubelskie: Cwener, Michalczuk i Krawczyk 2016. Czerwona lista roślin naczyniowych województwa lubelskiego. Red list of vascular plants of Lublin Region. Annales UMCS, sec. C 71(1): 7-26. 5013-15601-1-SM (2) [https://journals.umcs.pl/c/article/download/5013/3598]
- Województwo łódzkie: Olaczek R. (red.) 2012. Czerwona księga roślin województwa łódzkiego : zagrożone rośliny naczyniowe, zagrożone zbiorowiska roślinne [https://omega.umk.pl/info/book/UMKcf08a09692a74e05870e729d9cbb781e/]
- Województwo łódzkie: Janiszewski T., Podlaszczuk P., Wężyk M, Wojciechowski Z. 2017. Czerwona Księga Ptaków Ziemi Łódzkiej. Wyd. Towarzystwa Przyrodników Ziemi Łódzkiej. Łódź. [https://www.researchgate.net/profile/Tomasz-

Janiszewski/publication/338740465_czerwona_ksiega_20161216m100/links/5e281834299bf15216734778/czerwona-ksiega-20161216m100.pdf]

- Województwo opolskie: Hebda G. i in. 2004. Czerwona lista kręgowców (płazy, gady, ptaki, ssaki) woj. opolskiego. Opole Scientific Society, Nature Journal 37: 43-55 http://fragmenta-naturae.wpt.uni.opole.pl/wp-content/uploads/2015/11/Hebda-eta-al-37-04.pdf
- Województwo opolskie: Nowak A., Spałek K. (red.), Czerwona księga roślin województwa opolskiego. Rośliny naczyniowe wymarłe, zagrożone i rzadkie [https://opus.us.edu.pl/info/book/USL302e344dbd164fa8a4654450cffcae9d/]
- Województwo podkarpackie: Oklejewicz i in. (red.) 2015. Czerwona księga roślin województwa podkarpackiego [rośliny naczyniowe] [https://www.researchgate.net/profile/Mateusz_Wolanin/publication/321732229_Czerwona_Ksiega_Roslin_Wojewodztwa_Podkarpackiego_Part_I_Zagrozone_Gatunki_Roslin_Red_Book_of_Plants_of_the_Podkarpackie_Voivodeship_Part_I_Threatened_Plant_Species/links/5a382122aca272a6ec1e7f36/Czerwona-Ksiega-Roslin-Wojewodztwa-Podkarpackiego-Part-I-Zagrozone-Gatunki-Roslin-Red-Book-of-Plants-of-the-Podkarpackie-Voivodeship-Part-I-Threatened-Plant-Species.pdf]
- Województwo śląskie: Portal Przyrodniczy Województwa Śląskiego: [wiele grup zwierząt, grzybów i roślin] http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy
- Dolny Śląsk (jako region geograficzno-przyrodniczy): Kącki Z. (red.) 2003. Zagrożone Gatunki Flory Naczyniowej Dolnego Śląska [https://biblioteka.botany.pl/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=927]
- Karpaty: Mirek Z. (red.) 2008. Czerwona księga Karpat Polskich: rośliny naczyniowe [https://iucn.org.pl/czerwone-listy/]
- Karpaty: Witkowski Z.J. (red), Król W., Solarz W. 2003. Carpathian list of endangered species. [http://archive.nationalredlist.org/files/2012/08/Carpathian-List-of-Endangered-Species-2003.pdf] (j. angielski)
- Podlasie (jako region geograficzno-przyrodniczy): Głowacki Z. i in. 2003. Czerwona lista roślin naczyniowych Niziny Południowopodlaskiej. Chrońmy Przyrodę Ojczystą 59, 2: 5-41
- Pomorze Gdańskie (jako region geograficzno-przyrodniczy): Markowski R., Buliński M. 2004. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Gdańskiego. Acta Botanica Cassubica Monographiae. 1: 1-75 + suppl. Olszewski T.S., Markowski R. 2007 Acta Botanica Cassubica 6: 163-172 [https://academica.edu.pl/reading/readMeta?cid=15836379&uid=30414854]
- Pomorze Zachodnie (jako region geograficzno-przyrodniczy): Żukowski W., Jackowiak B. (red.) 1995. Ginące i zagrożone rośliny Pomorza Zachodniego i Wielkopolski. Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM w Poznaniu. 3: 1-141. Bogucki Wyd. Nauk. Poznań [rośliny naczyniowe, nieaktualna w zakresie Wielkopolski, aktualna w zakresie Pomorza Zachodniego] [https://ztr.home.amu.edu.pl/pl/s8_pdpt3.html]
- Wielkopolska (jako region geograficzno-przyrodniczy): Jackowiak J. et al. (ed.) 2007. Red list of vascular flora of Wielkopolska (Poland). Biodiversity: Research and Conservation. 5-8: 95-127 [rośliny naczyniowe] (j. angielski) http://zcelka-files.home.amu.edu.pl/Jackowiak%20et%20al.%202007_BRC.pdf

- Sudety: Fabiszewski J., Kwiatkowski P. 2002. Threatened vascular plants of the Sudeten Mountains. Acta Societatis Botanicorum Poloniae. 71, 4: 339-350 https://pbsociety.org.pl/journals/index.php/asbp/article/view/asbp.2002.040
- Bory Tucholskie, Polska pn-wsch., Puszcza Białowieska, Puszcza Pilicka, Puszcza Kozienicka, Góry Świętokrzyskie, Gorce, Śląsk Opolski, Górny Śląsk, Sudety, niżowe lasy puszczańskie całej Polski: Czyżewska K. Cieśliński S. (red.) 2003. Regionalne czerwone listy porostów zagrożonych. Monogr. Bot 91: 1-249. [https://pbsociety.org.pl/journals/index.php/mb/article/download/mb.2003.001/3531]
- Sudety: Kossowska M. 2003. Czerwona lista porostów zagrożonych w polskiej części Sudetów. Monogr. Bot. 91: 201-221. [https://pbsociety.org.pl/journals/index.php/mb/article/view/mb.2003.012/3542]

Jako gatunki „rzadkie i zagrożone" przyjmuje się gatunki, które w przynajmniej jednym z wyżej wymienionych aktualnych katalogów gatunków zagrożonych, właściwych geograficznie dla Jednostki Gospodarowania, mają przypisaną kategorię zagrożenia Ex, EW, RE, REW, CR, EN, VU, NT, E, V, R. Nie zalicza się tu gatunków których kategorie zagrożenia oceniono na LC ani DD. Jako gatunki „chronione", „podlegające ochronie gatunkowej", przyjmuje się gatunki wymienione w aktualnie obowiązującym rozporządzeniu Ministra Środowiska ws. ochrony gatunkowej roślin, grzybów lub zwierząt.

Załącznik E Elementy *planu gospodarowania** (*Zasada** 7)

1) Wyniki ocen, w tym:
    i. Zasoby naturalne i *wartości przyrodnicze**, zgodnie z *Zasadą* 6 i Zasadą* 9*;
    ii. Społeczne, gospodarcze i kulturowe zasoby i warunki, określone zgodnie z *Zasadą* 6, Zasadą* 2 do Zasady* 5 i Zasadą* 9*;
    iii. Główne zagrożenia społeczne i środowiskowe na tym obszarze, określone zgodnie z *Zasadą* 6, Zasadą* 2, Zasadą* 4, Zasadą* 5, i Zasadą* 9*.
2) Programy i działania dotyczące:
    i. Praw *pracowników*, bezpieczeństwa i higieny pracy, *równości płci**, zgodnie z *Zasadą** 2;
    ii. Relacji ze społecznością, lokalnego rozwoju gospodarczego i społecznego, zgodnie z *Zasadą** 4 i *Zasadą** 5;
    iii. *Zaangażowania* interesariuszy** i rozwiązywania *sporów* * i zażaleń, zgodnie z *Zasadą** 1, *Zasadą** 2 i *Zasadą** 7;
    iv. Planowanych działań gospodarczych i harmonogramów, stosowanych systemów hodowli lasu, typowych metod i sprzętu do pozyskania, zgodnie z *Zasadą** 10;
    v. Uzasadnienia dla rozmiaru pozyskania drewna i innych zasobów naturalnych, zgodnie z *Zasadą* 5*.
3) Sposoby (środki) służące *ochronie** lub *przywróceniu**:
    a. *Rzadkich i zagrożonych gatunków* i siedlisk**;
    b. *Zbiorników wodnych* i stref przybrzeżnych* *;
    vi. *Łączności* krajobrazowej**, w tym korytarzy przyrodniczych;
    vii. Deklarowanych *usług ekosystemow*ych* w przypadku stosowania oświadczeń o usługach ekosystemowych FSC zgodnie z *Kryterium** 5.1
    viii. *Powierzchni referencyjnych**, określonych zgodnie z *Zasadą** 6; oraz
    ix. *Szczególnych Wartości Ochronnych**, zgodnie z *Zasadą** 9.
4) Środki służące ocenie, zapobieganiu i łagodzeniu negatywnych skutków działań gospodarczych na:
    i. *Wartości przyrodnicze*,* zgodnie z *Zasadą* 6 i Zasadą* 9*;
    ii. *Usługi ekosystemowe** kiedy stosowane są oświadczenia FSC dla usług ekosystemowych jak określono w *Kryterium** 5.1*;*
    iii. Wartości społeczne określone w *Zasadach** 2 do 5 i w *Zasadzie* 9;
5) Opis programu monitorowania, określony w *Zasadzie** 8, włącznie z:
    i. Przyrostem i zasobnością, zgodnie z *Zasadą** 5;
    ii. *Usługami ekosystemowymi** kiedy stosowane są oświadczenia FSC dla usług ekosystemowych jak określono w *Kryterium** 5.1*;*
    iii. *Wartościami środowiskow*ymi*, określonymi w *Zasadzie** 6;
    iv. Skutkami działań gospodarczych, jak określono w *Zasadzie** 10;
    v. *Szczególnymi wartościami ochronnymi**, określonymi w *Zasadzie* 9*;
    vi. Systemami monitorowania opartymi na *zaangażowaniu** interesariuszy, planowanymi lub istniejącymi, jak określono w *Zasadzie* 2, Zasadzie* 4, Zasadzie* 5 i Zasadzie* 7*;
        a. Mapami opisującymi zasoby naturalne i zagospodarowanie przestrzenne na terenie *Jednostki Gospodarowania**;

vii. Mapą „Global Forest Watch”, lub bardziej odpowiedną mapą krajową lub regionalną, opisującą strefy sposobów użytkowania terenu, zasobów naturalnych w *Jednostce Gospodarowania**.

Załącznik F Ramy koncepcyjne dla planowania i monitorowania (*Zasada** 7.) (Nie dotyczy Polski)

W Polsce obowiązuje system procedur, wg których zarządcy lasów muszą przeprowadzać monitoring i inwentaryzację zasobów leśnych oraz weryfikować swoje działania dostosowując je do wymagań związanych z ochroną przyrody. Procedury te są umocowane w aktach prawnych: Ustawa o lasach, Ustawa o ochronie środowiska oraz Ustawa o ochronie przyrody i w dokumentach wykonawczych do tych ustaw. Dodatkowo zarządcy lasów na bazie prawa krajowego tworzą własne, bardziej szczegółowe dokumenty i instrukcje obligujące ich do egzekwowania prawa (np. Zasady Hodowli Lasu, Instrukcja Urządzania Lasu, Instrukcja Ochrony Lasu). Koncepcja załącznika F została zawarta we wskaźniku 7.4.1.

Sample *Management Plan** Document (Note: These will vary with SIR and jurisdiction)	*Management Plan** Revision Periodicity	Element Being Monitored (Partial List)	Monitoring Periodicity	Who Monitors This Element? (Note: These will vary with SIR and jurisdiction)	FSC *Principle * / Criterion**
Site Plan (Harvest Plan)	Annual	Creek crossings	When in the field and annually	Operational staff	P10
		Roads	When in the field and annually	Operational staff	P10
		Retention patches	Annually sample	Operational staff	P6, P10
		Rare Threatened and Endangered species	Annually	Consulting Biologist	P6
		Annual harvest levels	Annually	Woodlands Manager	C5.2
		Insect disease outbreaks	Annually, sample	Consulting Biologist / Ministry of Forests	
Budgeting	Annual	Expenditures	Annually	Chief Financial Officer	P5

		Contribution to local economy	Quarterly	General Manager	P5
***Engagement* Plan**	Annual	Employment statistics	Annually	General Manager	P3, P4
		Social Agreements	Annually, or as agreed in *Engagement* Plan	Social Coordinator	P3, P4
		Grievances	Ongoing	Human Resources Manager	P2, P3, P4
5-Year *management plan*	5 years	Wildlife populations	To be determined	Ministry of Environment	P6
		Coarse Woody Debris	Annually	Ministry of Forests	P10
		Free growing / regeneration	Annually, sample		
Sustainable Forestry *management plan*	10 years	Age class distribution Size class distribution	Ten years	Ministry of Environment	P6
		10 year Allowable Annual Cut	Annually, ten years	Ministry of Forests / Woodlands manager	C5.2
Ecosystem Services **Certification Document**	5 years	Prior to validation and verification	Prior to validation and verification	General Manager	FSC-PRO-30-006

Załącznik G Wymagania dotyczące monitorowania (*Zasada** 8)

1) Monitorowanie w 8.2.1 jest wystarczające do identyfikacji i opisu wpływu działań gospodarczych na środowisko, zawierając w stosownych przypadkach:
   i. Wyniki działań odnowieniowych (*Kryterium** 10.1);
   ii. Wykorzystanie dobrze przystosowanych ekologicznie gatunków do odnowień (*Kryterium** 10.2);
   iii. Inwazyjność lub inne niekorzystne skutki związane z jakimkolwiek *obcym gatunkiem** w ramach *Jednostki Gospodarowania** i poza nią (*Kryterium** 10.3);
   iv. Wykorzystanie *organizmów genetycznie modyfikowanych** w celu potwierdzenia, że nie są używane (Kryterium* 10.4);
   v. Wyniki działalności hodowlanej (*Kryterium** 10.5);
      a. Niekorzystne skutki dla *wartości przyrodniczych** z powodu *nawozów** (*Kryterium** 10.6);
      b. Niekorzystne skutki stosowania *pestycydów** (*Kryterium** 10.7);
      c. Niekorzystne skutki stosowania *środków kontroli biologicznej** (*Kryterium** 10.8);
   vi. Skutki *zagrożeń naturalnych** (*Kryterium** 10.9);
      d. Wpływ rozwoju infrastruktury, działań transportowych i hodowli lasu na *rzadkie i zagrożone gatunki*, siedliska*, ekosystemy*,walory krajobrazowe**, wody i gleby (*Kryterium** 10.10);
   vii. Wpływ pozyskania i zrywki drewna na *niedrzewne produkty leśne*, wartości przyrodnicze*,* nadające się do sprzedaży odpady drzewne i inne produkty i usługi (*Kryterium** 10.11); oraz
   viii. Odpowiednie dla środowiska usuwanie *materiałów odpadowych** (*Kryterium** 10.12).

2) Monitorowanie w 8.2.1 jest wystarczające do zidentyfikowania i opisania społecznych skutków działań gospodarczych, zawierając w stosownych przypadkach:
      e. Dowody nielegalnych lub nieuprawnionych działań (*Kryterium** 1.4);
      f. Zgodność z *obowiązującymi przepisami*, lokalnymi przepisami*, ratyfikowanymi** międzynarodowymi konwencjami i *obowiązującymi kodeksami postępowania** (*Kryterium** 1.5);
   i. Rozstrzyganie *sporów** i zażaleń (*Kryterium** 1.6, *Kryterium** 2.6, *Kryterium** 4.6);
      g. Programy i działania dotyczące praw *pracowników** (*Kryterium** 2.1);
   ii. *Równość płci*,* molestowanie seksualne i dyskryminacja płci (*Kryterium** 2.2);
   iii. Programy i działania dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy (*Kryterium** 2.3);
   iv. Wypłata wynagrodzeń (*Kryterium** 2.4);
   v. Szkolenie *pracowników** (*Kryterium** 2.5);
   vi. W przypadku stosowania *pestycydów*,* zdrowie pracowników narażonych na działanie *pestycydów*.* (*Kryterium** 2.5 i *Kryterium** 10.7);
   vii. Identyfikacja *lokalnych społeczności** i ich *ustawowych praw** (*Kryterium** 4.1);
   viii. Pełne wdrożenie warunków zawartych w *wiążących umowach** (*Kryterium** 4.2);
   ix. Relacje ze społecznościami (*Kryterium** 4.2);
   x. *Ochrona** miejsc o szczególnym znaczeniu kulturowym, przyrodniczym, ekonomicznym, religijnym lub duchowym dla *lokalnych społeczności** (*Kryterium** 4.7);

xi. Lokalny rozwój gospodarczy i społeczny (*Kryterium** 4.2, *Kryterium** 4.3*, Kryterium** 4.4, *Kryterium** 4.5);

h. Wytwarzanie zróżnicowanych korzyści lub produktów (*Kryterium** 5.1);

i. Utrzymanie lub wzmacnianie *usług ekosystemowych** (*Kryterium** 5.1);

j. Działania mające na celu utrzymanie lub wzmacnianie *usług ekosystemowych** *(Kryterium** 5.1);

k. Rzeczywisty w porównaniu do przewidywanego roczny rozmiar pozyskania drewna i *niedrzewnych produktów leśnych** *(Kryterium** 5.2);

l. Wykorzystanie lokalnego przetwórstwa, lokalnych usług i produkcji o lokalnej wartości dodanej (*Kryterium** 5.4);

xii. *Długoterminowa** *żywotność ekonomiczna** (*Kryterium** 5.5); i

xiii. *Szczególne wartości ochronne** 5 i 6 określone w *Kryterium** 9.1.

3) Procedury monitorowania w 8.2.2 są wystarczające do zidentyfikowania i opisania zmian w warunkach środowiskowych, zawierając w stosownych przypadkach:

m. Utrzymanie lub wzmacnianie *usług ekosystemowych** (*Kryterium** 5.2) (kiedy *Organizacja** stosuje oświadczenia promocyjne FSC dla usług ekosystemowych);

i. *Wartości przyrodnicze** i *funkcje ekosystemu** w tym sekwestracja i magazynowanie węgla (*Kryterium** 6.1); w tym skuteczność działań zidentyfikowanych i wdrożonych w celu zapobiegania, łagodzenia i naprawy negatywnych oddziaływań na *wartości przyrodnicze** (*Kryterium** 6.3);

ii. *Rzadkie** *i zagrożone gatunki** oraz skuteczność działań wdrożonych w celu ochrony ich *siedlisk** *(Kryterium** 6.4);

iii. *Powierzchnie referencyjne** i skuteczność działań wdrożonych w celu *zachowania** lub *przywrócenia** ich (*Kryterium** 6.5);

iv. Naturalnie występujące *gatunki rodzime** *i różnorodność biologiczna** i skuteczność działań wdrożonych w celu ich *zachowania** lub *przywrócenia** (*Kryterium** 6.6);

v. *Zbiorniki wodne** *(w tym naturalne cieki),* ilość i jakość wody oraz skuteczność działań wdrożonych w celu ich *zachowania** lub *przywrócenia** (*Kryterium** 6.7);

vi. *Walory krajobrazowe** i skuteczność działań wdrożonych dla ich utrzymania lub *przywrócenia** (*Kry*terium* 6.8);

vii. Konwersja *lasów naturalnych** na *plantacje** lub przekształcenie w obszary inne niż *lasy** (*Kryterium** 6.9);

viii. Status *plantacji** ustanowionych po 1994 r. (*Kryterium** 6.10); i

ix. *Szczególne wartości ochronne** 1 do 4 określone w *Kryterium** 9.1 i skuteczność działań wdrożonych w celu ich utrzymania lub poprawy.

Załącznik H Ramowe sposoby *ochrony** grup gatunków

- Gatunkom związanym z lasami o cechach naturalnych (np. z bardzo starymi drzewostanami i drzewami, wysokimi zasobami martwego drewna, specyficznymi mikrosiedliskami typowymi dla lasów rodzimych) zapewnia się powierzchnię i rozmieszczenie drzewostanów wyłączonych z użytkowania oraz poziomy nasycenia pozostałych lasów elementami kluczowymi dla takich gatunków (pozostawione kępy drzew, drzewa biocenotyczne, pozostawione martwe drewno), które są wystarczające dla ich *ochrony**;
- Mając na uwadze gatunki zależne od określonych elementów ekosystemu leśnego (np. drzewa określonego gatunku, wysokie drzewa będące miejscami gniazdowania niektórych gatunków ptaków, dziuple) zapewnia się, że elementy takie są utrzymywane i odtwarzane w lesie w wystarczającej ilości wymaganej dla ochrony tych gatunków, a jeżeli nie jest to możliwe ze względów technicznych, brak tych elementów kompensuje się poprzez zastępcze elementy, zgodnie z dostępną wiedzą ekologiczną;
- Gatunkom zależnym od warunków wodnych (np. gatunki torfowiskowe, gatunki lasów bagiennych), zapewnia się zachowanie lub odtworzenie właściwego uwodnienia ich siedlisk;
- Gatunkom zależnym od siedlisk półnaturalnych (np. łąk, świetlistych dąbrów) zapewnia się utrzymanie ich siedlisk, w razie potrzeby w drodze ochrony czynnej;
- Gatunkom wrażliwym na obecność ludzką, całorocznie lub w okresie rozrodu, migracji lub zimowania, zapewnia się wykluczenie lub ograniczenie dostępu ludzi w kluczowych lokalizacjach i terminach dla tych gatunków, w tym wyklucza się wykonywanie prac leśnych;
- Łączność przestrzenna między stanowiskami gatunków jest utrzymywana, a tam, gdzie jest to konieczne i ekologicznie wykonalne, przywracana, w szczególności poprzez przywrócenie drożności i ciągłości ekologicznej cieków wodnych oraz poprzez zapewnienie dogodnych siedlisk dla gatunków w takim rozmieszczeniu i odległościach, aby gatunki mogły się między nimi przemieszczać.

Krajowe Ramy Szczególnych Wartości Ochronnych dla Polski

Wstęp

Niniejszy dokument, Krajowe Ramy Szczególnych Wartości Ochronnych dla Polski (zwane dalej Ramami HCV; HCV - ang. High Conservation Values, Szczególne Wartości Ochronne), został opracowany przez Grupę Opracowującą Standard i Techniczną Grupę Roboczą. Posiadacze certyfikatu FSC i jednostki certyfikujące są zobowiązani korzystać z niniejszych Ram HCV do oceny zgodności z wymaganiami Zasady 9. Niniejszy dokument zawiera wytyczne dla *Organizacji**, dotyczące wdrażania wskaźników ujętych w Przejściowym Standardzie Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej FSC dla Polski. Dokument ten jest dostosowaniem treści definicji HCV do polskich warunków przyrodniczych i prawnych.

Ramy HCV obejmują krajowe kategorie HCV oraz źródła *Najlepszych Dostępnych Informacji** w celu identyfikacji, oceny, zarządzania i monitorowania HCV. Identyfikacje HCV i *Najlepsze Dostępne Informacje** wyszczególnione w niniejszym dokumencie mogą nie być wyczerpujące. Ramy HCV są dokumentem pomocniczym oraz wszelkie proponowane Najlepsze Dostępne Informacje (NDI) nie są do obowiązkowego, ale do opcjonalnego wykorzystania. Należy wykorzystać te informacje, które mają zastosowanie w danej *jednostce gospodarowania**. W skali krajowej, regionalnej lub w obrębie *jednostki gospodarowania** mogą istnieć dodatkowe przykłady identyfikacji HCV, które muszą zostać zidentyfikowane przez zarządów lasów poprzez ocenę i zaangażowanie. W sekcji 3. niniejszych Ram HCV znajduje się rozdział „Przykładowa literatura dla wybranych HCV", zawierający spis publikacji, które mogą być pomocne przy identyfikacji, monitoringu i określaniu strategii zarządzania dla wybranych HCV. Spis obejmuje tylko pozycje o charakterze ogólnokrajowym. Należy wziąć pod uwagę również literaturę odnoszącą się do warunków regionalnych i lokalnych.

Niniejszy załącznik zastąpił dokument „Kryteria Wyznaczania HCVF w Polsce" z 2006 r. – powstał w oparciu o niego, a także w oparciu o instrukcję dla Opracowujących Standard zawartą w Ogólnych Wskaźnikach Międzynarodowych (FSC-STD-60-004 V2-0) oraz podręcznik FSC opublikowany w styczniu 2020r. "Guidance for Standard Development Groups: Developing National High Conservation Value Frameworks FSC-GUI-60-009 V1-0 EN" oraz szablon FSC "Template for National High Conservation Value Frameworks FSC-GUI-60-009a V1-0 EN". Opracowujący Standard zaadaptowali wytyczne FSC do warunków polskich - bazując na założeniu, że wyznaczenie HCV musi opierać się na takich danych, jakie są w Polsce dostępne lub wkrótce powinny być dostępne, a przy tym w miarę możliwości wyznaczanie *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych** powinno być zharmonizowane z innymi, stosowanymi w Polsce procedurami, tj. wyznaczaniem lasów ochronnych i tworzeniem form ochrony przyrody i planowaniem ich ochrony.

Każda z podanych poniżej kategorii HCV prowadzi do desygnacji obszarów, które mogą (i zwykle będą) nakładać się na siebie. W ramach jednego kompleksu leśnego nie będzie więc spójnych, niezależnych obszarów HCV, ale raczej sieć częściowo nakładających się na siebie obszarów z różnych kategorii HCV. Na etapie identyfikacji i desygnacji żadnej z kategorii nie należy uważać za "nadrzędną" - godzenie wymagań poszczególnych kategorii następuje na etapie planowania gospodarki.

Jeden obszar może mieć podwójną, potrójną, a nawet cztero lub pięciokrotną desygnację jako HCV w różnych kategoriach.

Krajowe Ramy HCV zawierają wytyczne dotyczace poszczególnych kategorii HCV w zakresie:

- identyfikacji HCV i wyznaczania *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych** i oceny stanu HCV oraz ewentualnych zagrożeń dla tych wartości,
- strategii zarządzania HCV,
- monitorowania stanu HCV.

Zgodnie z definicją FSC „obszary o szczególnych wartościach ochronnych" to strefy i przestrzenie fizyczne posiadające *szczególne wartości ochronne** lub są potrzebne do istnienia i utrzymania *szczególnych wartości ochronnych**. Opracowujący Standard uzgodnili dopuszczenie do użycia dotychczasowej nomenklatury - lasy o szczególnych wartościach ochronnych (HCVF, ang. High Conservation Value Forest), przy czym, w myśl ww. definicji, obszar ten *de facto* nie musi oznaczać powierzchni zalesionej. Akronim HCVF (ang. High Conservation Value Forest) zawiera w sobie odniesienie do lasów, natomiast w domyśle oznacza również wszelkie inne obszary (łąki, uprawy, itp.) będące pod zarządem danej *jednostki gospodarowania**.

Odpowiedzialne korzystanie z lasu wymaga podejmowania działań edukacyjnych odnoszących się do znajomości środowiska przyrodniczego, jego funkcji i zagrożeń ze szczególnym uwzględnieniem lasów i prowadzonej w nich gospodarki leśnej, w związku z tym takie działania mogą być elementami strategii zarządzania dla wszystkich kategorii HCV.

Sekcja 1. Nadrzędne Najlepsze Dostępne Informacje (NDI)*

Poniższe tabele wyszczególniają rodzaje nadrzędnych *Najlepszych Dostępnych Informacji** (ang. BAI, pol. NDI), które mają zastosowanie podczas identyfikacji, oceny, opracowania strategii zarządzania i monitoringu wszystkich HCV, poszczególnych kategorii HCV lub określonych elementów HCV. Celem wyszczególnienia nadrzędnych NDI w poniższych tabelach jest uniknięcie konieczności powtarzania NDI dla każdego HCV w dalszych sekcjach.

a. Nadrzędne *Najlepsze Dostępne Informacje** wykorzystywane przy identyfikacji i ocenie HCV

*Najlepsze dostępne informacje** do identyfikacji i oceny regionalnych lub krajowych HCV	
Wszystkie kategorie HCV: Wszystkie elementy	• Ustawy i rozporządzenia zawarte w Załączniku A. • Dane, fakty, dokumenty, ekspertyzy i wyniki badań terenowych uzyskane w wyniku własnych działań lub w wyniku konsultacji ze stronami zainteresowanymi. Należy dołożyć wszelkich starań, by informacje te były maksymalnie wiarygodne, dokładne i kompletne. Należy je uzyskać przy pomocy *racjonalnego** wysiłku i kosztów z uwzględnieniem *skali** *i intensywności** działań związanych z zarządzaniem oraz *podejścia przezornościowego**. • Ankiety dotyczące *szczególnych wartości ochronnych** w *jednostce gospodarowania**; odpowiednie bazy danych i mapy; *zaangażowanie** *wszystkich stron** oraz odpowiednich lokalnych i regionalnych ekspertów; dokument FSC-GUI-60-002 Guidelines for the Implementation of the Right to Free, Prior and Informed Consent; przegląd otrzymanych wyników przez kompetentnych ekspertów niezależnych od *organizacji**.
HCV 5 i HCV 6: Element 1, Wartości ważne dla społeczności lokalnych	• *Kulturowo odpowiednie** *zaangażowanie** *społeczności lokalnych**. Należy pamiętać, że w przypadku tych elementów będzie to podstawowa NDI.

b. Nadrzędne *Najlepsze Dostępne Informacje** wykorzystywane przy tworzeniu strategii zarządzania HCV

*Najlepsze dostępne informacje** w celu rozwoju strategii zarządzania dla regionalnych lub krajowych HCV	
Wszystkie kategorie HCV: Wszystkie elementy	• Identyfikacja zagrożeń przy użyciu: danych, faktów, dokumentów, ekspertyz oraz wyników badań terenowych uzyskane w wyniku własnych działań lub w wyniku konsultacji ze stronami zainteresowanymi. Należy dołożyć wszelkich starań, by informacje te były maksymalnie wiarygodne, dokładne, kompletne. Należy je uzyskać przy pomocy *racjonalnego** wysiłku i kosztów z uwzględnieniem *skali** *i intensywności** działań związanych z zarządzaniem oraz *podejścia przezornościowego**. • *Zaangażowanie** *wszystkich stron** oraz ekspertów.
HCV 5 i HCV 6: Element 1, Wartości ważne dla społeczności lokalnych	• *Kulturowo odpowiednie** *zaangażowanie** ze *społecznościami lokalnymi**. Należy pamiętać, że w przypadku tych elementów będzie to podstawowa NDI. Należy pamiętać, że „kluczowe… znaczenie" należy rozumieć jako wynik *zaangażowania** ze *społecznościami lokalnymi**.

c. Nadrzędne *Najlepsze Dostępne Informacje** wykorzystywane podczas monitoringu HCV

*Najlepsze dostępne informacje** w celu monitorowania regionalnych lub krajowych HCV	
Wszystkie kategorie HCV: Wszystkie elementy	• Ocena stanu odpowiednich wartości zebrana w terenie za pomocą adekwatnego do rodzaju wartości HCV protokołu monitoringu. • Zaangażowanie ze *społecznościami lokalnymi**, zgodnie z Kryteriami 4.5

Najlepsze dostępne informacje **w celu monitorowania regionalnych lub krajowych HCV**	
	oraz 4.7; *kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* wszystkich stron**; informacje na temat zaangażowania z przedstawicielami społeczności lokalnych; monitorowanie prowadzone przez społeczności lokalne; zaangażowanie ekspertów.

Sekcja 2: Szczególne Wartości Ochronne

1. HCV 1 – Różnorodność gatunkowa. Koncentracja *różnorodności biologicznej** z uwzględnieniem gatunków endemicznych oraz gatunków *rzadkich** i *zagrożonych**, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.

1.1. Element 1 (HCV 1.1.)

Koncentracja *różnorodności biologicznej, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.**

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych HCV 1.1. (HCVF 1.1. - obszary chronione) są definiowane jako fragment lasu specjalnie przeznaczony do ochrony walorów przyrodniczych bez kompromisu z potrzebami gospodarki.

Obszary HCV 1.1 mogą obejmować stosownie do występowania w *jednostce gospodarowania**:

a. formy ochrony przyrody wyznaczone wprost dla ochrony różnorodności biologicznej na poziomie gatunkowym albo zapewniające taką ochronę przez ochronę ekosystemów (bez kompromisu z potrzebami gospodarki):
   - rezerwaty przyrody,
   - obszary ochrony ścisłej i czynnej w parkach narodowych,
   - użytki ekologiczne desygnowane jako pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej,
   - pomniki przyrody tworzone dla ochrony stanowisk rzadkich gatunków roślin, grzybów lub zwierząt;
b. obiekty i obszary chronione w sposób podobny do (a), na podstawie własnych decyzji zarządcy lasu;
c. proponowane formy ochrony przyrody, o których mowa w (a), posiadające dokumentację uzasadniającą koncentrację *różnorodności biologicznej**.

1.1.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 1.1.

- Bazy danych prowadzone przez Generalną Dyrekcję Ochrony Środowiska i Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska (Centralny rejestr form ochrony przyrody [http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/index.jsf], System Wymiany Informacji o Różnorodności Biologicznej w Polsce [http://biodiv.gdos.gov.pl/], itp.).
- Regionalne i tematyczne bazy danych prowadzone przez jednostki naukowe lub organizacje społeczne (np. [ornitho.pl], [grzyby.pl], [coleoptera.ksib.pl], [kp.org.pl/pl/rezerwaty-przyrody-czas-na-comeback/], [https://www.igipz.pan.pl/Roslinnosc-potencjalna-zgik.html], itp.).
- Program ochrony przyrody z *planu urządzenia lasu**.
- Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę.
- Inwentaryzacje, ekspertyzy oraz raporty z przyrodniczych prac inwentaryzacyjnych, prac badawczych, prac naukowych, metadanych i ocen oddziaływania na środowisko.

1.1.2. Strategie zarządzania HCV 1.1.

Każde działanie w lesie tej kategorii musi wynikać z potrzeb ochrony przyrody (dopuszczalne jest tylko takie działanie, które bez wątpliwości poprawia stan przyrody). Ponieważ lasy tej kategorii zostały przeznaczone "wyłącznie do ochrony przyrody", to nie ma w nich kompromisu z potrzebami gospodarczymi. Obowiązuje zasada "pierwszeństwa przyrody" - w naturalne procesy można ingerować tylko wtedy, gdy ich kierunek uniemożliwiłby osiągnięcie celu ochrony.

Strategie zarządzania mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji*,* które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 1.1.
Realizacja zapisów wynikających z Programu ochrony przyrody (element *planu gospodarowania) lub planów ochrony lub zadań ochronnych dla rezerwatów**	• Wiedza o wymaganiach ekologicznych gatunków i grup gatunków, oraz o funkcjonowaniu ekosystemów z ich różnorodnością biologiczną, zawarta w literaturze naukowej i opracowaniach przeglądowych (np. Materiały do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, Kryteria właściwego stanu siedlisk przyrodniczych według przewodników ich monitoringu[4] itp.) • Załącznik H („Ramowe sposoby ochrony* dla poszczególnych grup gatunków") do niniejszego Standaru • Program ochrony przyrody z *planu urządzenia lasu** • Prognoza oddziaływania na środowisko *planu urządzenia lasu**

1.1.3. Monitoring HCV 1.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji*,* które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 1.1.
Wykonywanie obserwacji	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) • Wiedza ekspercka • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji *planów urządzenia lasu**

1.2. Element 2 (HCV 1.2.)

Koncentracja *gatunków rzadkich i *zagrożonych**, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.**

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych HCV 1.2. (HCVF 1.2. - ostoje gatunków rzadkich i zagrożonych) są definiowane jako: obszary o istotnym znaczeniu dla zachowania krajowych lub regionalnych zasobów przynajmniej jednego gatunku spośród gatunków ujętych na krajowej lub regionalnej Czerwonej Liście (liście gatunków ginących i zagrożonych) w Załączniku D w Standardzie lub gatunków "znaczenia europejskiego" (załącznik II lub IV Dyrektywy Siedliskowej lub w załącznik I Dyrektywy Ptasiej).

1.2.1. Identyfikacja i ocena HCV 1.2.

"Istotne znaczenie dla zachowania zasobów" należy rozumieć analogicznie do odpowiedniego kryterium wyznaczania sieci Natura 2000. W idealnej sytuacji należałoby podejść do zagadnienia z punktu widzenia poszczególnych gatunków - wyznaczając w skali kraju i regionu miejsca, które są kluczowe dla ich zachowania, a następnie desygnując je jako *obszary o szczególnych wartościach ochronnych**. Nie liczą się pojedyncze, przypadkowe stwierdzenia np. migrujących osobników, ani populacje nie mające znaczenia dla

[4] Kryteria właściwego stanu siedlisk przyrodniczych wg. przewodników ich monitoringu zwykle optymalizują także znaczenie tych siedlisk przyrodniczych dla różnorodności biologicznej, choć w niektórych przypadkach lokalnie występujące gatunki mogą mieć inne wymagania.

przetrwania gatunku. Natomiast przez zachowanie zasobów gatunku należy rozumieć nie tylko zachowanie liczby osobników, ale także zachowanie ich zmienności oraz rozmieszczenia geograficznego.

"Czerwona Lista" odnosi się do europejskiej, krajowej lub regionalnej listy gatunków ginących i zagrożonych (opracowanie zawierające kategorie zagrożenia poszczególnych gatunków). Jako podstawę należy przyjąć listę krajową (istnieje dla wszystkich grup roślin, grzybów i zwierząt), jednak jeżeli istnieją listy regionalne (jak w przypadku roślin w wielu regionach) to ujęte na nich gatunki również należy uwzględniać. Nie należy zastępować Czerwonej Listy Czerwoną Księgą - czerwone księgi to opracowania popularnonaukowe, zawierające tylko wybór gatunków z listy zagrożonych. Rozszerzenie o gatunki z załączników Dyrektyw europejskich ma znaczenie praktyczne - umożliwia "harmonizację" *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych** z siecią Natura 2000 oraz z wdrożeniem Art. 12 Dyrektywy Siedliskowej. Załączniki Dyrektyw należy traktować jako swego rodzaju "czerwoną listę" gatunków uznanych za zagrożone i wymagające ochrony w całej Europie.

Przy wyznaczaniu HCV 1.2. należy uwzględnić obecność gatunków wskaźnikowych starego lasu, relikty puszczańskie, które stanowią o unikalności poszczególnych kompleksów leśnych.

Desygnacja obszarów powinna uwzględniać biologię danego gatunku(ów) - obejmować całą jego przestrzeń życiową lub cały kluczowy element tej przestrzeni. W przypadku różnych gatunków będą to różne powierzchnie. W przypadku gatunków zależnych raczej od całego krajobrazu leśnego niż od poszczególnych ekosystemów (np. wilk, żubr, niektóre ptaki) należy do całego kompleksu leśnego stosować kategorię HCV 2, choć jako HCV 1.2. mogą być wyznaczane miejsca szczególnie ważne (miejsca rozrodu wilka i rysia, główne miejsca żerowania żubra, strefy ochrony gniazd ptaków drapieżnych).

Przy szacowaniu rangi walorów należy uwzględnić współwystępowanie poszczególnych gatunków (ostoja całej grupy ginących gatunków powinna być uważana za walor większy niż suma ostoi każdego z tych gatunków z osobna. Znaczenie ma także "efekt synergii" - np. występowanie całych powiązanych ekologicznie zespołów zagrożonych gatunków.

W Polsce wyznaczonych obszarów IBA (ang. Important Bird and Biodiversity Area, Ważna Ostoja Ptaków i Bioróżnorodności) i większości IPA (ang. Important Plant Areas, Ważne Ostoje Roślinne) nie należy uznawać automatycznie za obszar o szczególnych wartościach ochronnych tej kategorii - są to z reguły zbyt duże obszary i tylko ich części są istotne z punktu widzenia ochrony zagrożonych gatunków. Nie dotyczy to małych obszarów IBA lub IPA, które powinny być automatycznie uznane za HCVF 1.2. Strefy ochronne wokół stanowisk zwierząt, roślin lub grzybów chronionych powinny być automatycznie uznane za HCVF w tej kategorii. Ostoje i stanowiska gatunków będących przedmiotami ochrony w obszarach Natura 2000 automatycznie są HCVF 1.2 (wyznaczenie obszaru Natura 2000 dla ochrony tego gatunku oznacza automatyczne uznanie, że jego lokalne ostoje i stanowiska są ważne dla zachowania krajowych zasobów).

1.2.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 1.2.

- Załącznik D do Standardu („Aktualne Czerwone Listy i Czerwone Księgi, określające gatunki rzadkie i zagrożone, mające zastosowanie na terenie Polski lub jej części")
- (2009/147/WE) / Dyrektywa Ptasia Unii Europejskiej, załącznik I
- Gatunki ptaków będące przedmiotem ochrony na obszarach specjalnej ochrony ptaków[5]
- (92/43/EEC) / Dyrektywa Siedliskowa Unii Europejskiej, załacznik II i IV
- Bieżące konsultacje z instytucjami administracji rządowej i samorządowej, oraz ekspertami, mające charakter aktualizujący wiedzę
- Inwentaryzacje wykonane przez zarządcę
- Prognoza oddziaływania na środowisko *planów urządzenia lasu**
- Program ochrony przyrody z *planu urządzenia lasu**.
- Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę
- Publikacje naukowe, inwentaryzacje, ekspertyzy i raporty z przyrodniczych prac inwentaryzacyjnych, prac badawczych, prac naukowych, metadanych i ocen oddziaływania na środowisko

[5] Lista gatunków zawarta jest w dokumencie: Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z 22 marca 2011 r. (Dz. U. 2011.67.358) o sprostowaniu błędów w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków.

1.2.2. Strategie zarządzania HCV 1.2.

Lasy tej kategorii powinny być desygnowane jako ochronne - cenne fragmenty rodzimej przyrody, bądź ochronne - ostoje zwierząt/grzybów/roślin. Przydatne w praktyce jest równocześnie zaliczenie ich do gospodarstwa specjalnego.

W związku z różnorodnością wymagań poszczególnych gatunków, nie można określić wspólnych zasad gospodarowania w lasach tej grupy. Rozstrzygające znaczenie ma kryterium zachowania populacji i siedlisk odpowiednich gatunków w tzw. "właściwym stanie ochrony" (favourable conservation status, FCS), tak jak definiuje go Dyrektywa Siedliskowa UE i polskie prawo ochrony przyrody.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	**Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji*,* które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 1.2.**
• **Odpowiednie środki, aby zapobiec zmniejszeniu zasięgu, integralności, jakości i żywotności występowania gatunków i ich siedlisk*.** • **Realizacja zapisów wynikających z Programu ochrony przyrody (element *planu urządzenia lasu**) lub planów ochrony lub zadań ochronnych dla rezerwatów** • **Przewidywane oddziaływanie projektu *planu urządzenia lasu** na znane stanowiska rzadkich, ginących i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt oraz sposoby ograniczania negatywnego wpływu działań** • **Szczegółowe strategie zarządzania bezpośrednio dotyczące gatunku** • **Wnioskowanie, wyznaczenie i ochrona stref ochrony wokół stanowisk** • **Opisowe informacje o wymaganiach ekologicznych poszczególnych gatunków** • **W stosownych przypadkach należy również rozważyć pomoc w przywróceniu siedlisk* gatunku, aby zwiększyć jego szanse na przetrwanie i regenerację.**	• Kryteria właściwego stanu gatunków wg przewodników ich monitoringu • Prognoza oddziaływania na środowisko *planu urządzenia lasu** • Program ochrony przyrody z *planu urządzenia lasu** • Plan ochrony lub zadania ochronne rezerwatu • Podręcznik ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych Natura 2000 • Plany Ochrony obszaru Natura 2000 • Wiedza o wymaganiach ekologicznych gatunków i grup gatunków, oraz o funkcjonowaniu ekosystemów z ich różnorodnością biologiczną, zawarta w literaturze naukowej i opracowaniach przeglądowych

1.2.3. Monitoring HCV 1.2.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	**Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 1.2.**
• **Wykonywanie obserwacji** • **Kontrola informacji mających kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju populacji gatunku chronionego**	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ I RDOŚ) • Wiedza ekspercka

1.3. Element 3 (HCV 1.3.)

Koncentracja gatunków endemicznych, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych HCV 1.3. (HCVF 1.3. - ostoje gatunków endemicznych) są definiowane jako obszary o istotnym znaczeniu dla zachowania krajowych lub regionalnych gatunków endemicznych.

W Polsce nie występuje wiele endemitów, a te które występują, związane są raczej z ekosystemami nieleśnymi. Polskie "centra endemizmu" lub subendemizmu są uznane za parki narodowe i raczej nie ma mowy o prowadzeniu w nich gospodarki leśnej.

Kategoria ta może w wyjątkowych przypadkach mieć zastosowanie do ostoi endemitów wyróżnianych na poziomie podgatunkowym (jeżyna kępnieńska, jeżyna mosińska) - takie przypadki należy rozpatrywać indywidualnie, w skali Polski będą one bardzo rzadkie.

Obszary HCV 1.3. mogą obejmować:

a. Lasy lub tereny nieleśne, dla których istnieje w programie ochrony przyrody *planu urządzenia lasu** lub planie ochrony przyrody lub planie zadań ochronnych zapis uwzględniający stwierdzenie gatunku endemicznego i istnienie dla niego potencjalnych zagrożeń,
b. Lasy lub tereny nieleśne charakteryzujące się udokumentowanym naukowo wystepowaniem gatunku lub podgatunku organizmu endemicznego.

1.3.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 1.3.

- Zestawienie lokalizacji gatunków endemicznych
- Załącznik D do Standardu (Aktualne Czerwone Listy i Czerwone Księgi, określające gatunki rzadkie i zagrożone, mające zastosowanie na terenie Polski lub jej części)
- Konsultacje z instytucjami administracji rządowej i samorządowej oraz ekspertami
- Prognoza oddziaływania na środowisko *planów urządzenia lasu**
- Program ochrony przyrody z *planu urządzenia lasu**
- Publikacje naukowe, inwentaryzacje, ekspertyzy i raporty z przyrodniczych prac inwentaryzacyjnych, prac badawczych, prac naukowych, metadanych i ocen oddziaływania na środowisko
- Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę

1.3.2. Strategie zarządzania HCV 1.3

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	**Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 1.3**
• **Realizacja zapisów wynikających z Programu ochrony przyrody (element *planu urządzenia lasu**) lub planów ochrony lub zadań ochronnych dla rezerwatów** • **Przewidywane oddziaływanie projektu *planu urządzenia lasu** na znane stanowiska endemicznych gatunków roślin i zwierząt oraz sposoby ograniczania negatywnego wpływu działań** • **Wytyczenie stref ochronnych dla gatunków endemicznych** • **Szczegółowe strategie zarządzania bezpośrednio dotyczące gatunku** • **Wnioskowanie, wyznaczenie i ochrona stref ochrony wokół stanowisk** • **Opisowe informacje o wymaganiach ekologicznych poszczególnych gatunków**	• Prognoza oddziaływania na środowisko *planu urządzenia lasu** • Program ochrony przyrody z *planu urządzenia lasu** • Plan ochrony lub zadania ochronne rezerwatu • Podręcznik ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych Natura 2000 • Plany Ochrony obszaru Natura 2000 • Publikacje naukowe • Kryteria właściwego stanu gatunków wg przewodników ich monitoringu

1.3.3. Monitoring HCV 1.3

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	**Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 1.3.**
• **Wykonywanie obserwacji** • **Kontrola informacji mających kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju populacji gatunku endemicznego**	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) • Wiedza ekspercka

2. HCV 2 - *Ekosystemy** i mozaiki na poziomie *krajobrazu*. Nienaruszone krajobrazy leśne** oraz *ekosystemy** i mozaiki *ekosystemów** występujące na poziomie *krajobrazu**, które są *znaczące** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym, które dodatkowo zawierają zdolne do przeżycia populacje większości naturalnie występujących gatunków, z ich naturalnym wzorem rozmieszczenia i zagęszczenia.

2.1. Element 1. HCV 2.1.

Duże *ekosystemy i mozaiki *ekosystemów** na poziomie *krajobrazu**, które są *znaczące** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym, i które dodatkowo zawierają zdolne do przeżycia populacje większości naturalnie występujących gatunków, z ich naturalnym wzorem rozmieszczenia i zagęszczenia.**

Dla Polski *obszary o szczególnych wartościach ochronnych** HCV 2.1. (HCVF 2.1 - kompleksy leśne odgrywające znaczącą rolę w krajobrazie, w skali krajowej, makroregionalnej lub globalnej) są definiowane jako: kompleks leśny o powierzchni zwykle co najmniej 10 tys. ha, desygnowany jako Ważna Ostoja Ptaków i Bioróżnorodności (IBA) ze względu na gatunki ptaków krajobrazu leśnego, jako Międzynarodowa Ostoja Roślin ze względu na florę leśną lub jako Obszar o Znaczeniu dla Wspólnoty ze względu na zwierzęta typowe dla krajobrazu leśnego (np. niedźwiedź, wilk, ryś, żubr).

W warunkach Polski kategoria ta obejmie duże (kilkadziesiąt tysięcy ha) kompleksy leśne ważne dla różnorodności biologicznej w skali krajobrazu - a więc bedzie obejmowała różnego rodzaju "puszcze". Mimo że mają one różny stopień naturalności (od Białowieskiej, Karpackiej i Rominckiej po Notecką), to jednak wszystkie mieszczą się przynajmniej w pojęciu "lasu półnaturalnego" i są bardzo znaczącymi ostojami gatunków leśnych w krajobrazie.

2.1.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 2.1.

Potwierdzeniem "roli w krajobrazie" jest spełnianie przez kompleks leśny roli znaczącej ostoi gatunków wyraźnie związanych z krajobrazem leśnym. Bardzo dobrymi indykatorami są przy tym ptaki, a także duże ssaki związane z obszarami leśnymi (np. wilk, ryś). Ponieważ dla tych gatunków wykonano w skali Polski "waloryzację" poszczególnych kompleksów leśnych (w ramach prac nad wyznaczeniem Międzynarodowych Ostoi Ptaków IBA oraz obszarów Natura 2000).

- Waloryzacja kompleksów leśnych pod względem występowania dużych ssaków leśnych (np. niedźwiedź, wilk, ryś, żubr), wykonana w ramach prac nad wyznaczeniem Międzynarodowych Ostoi Ptaków IBA, Międzynarodowa Ostoja Roślin IPA oraz obszarów Natura 2000
- (2009/147/WE) / Dyrektywa Ptasia Unii Europejskiej, załacznik I
- (92/43/EEC) / Dyrektywa Siedliskowa Unii Europejskiej, załacznik II i IV
- RAMSAR (ang. Ramsar Convention on Wetlands)
- Informacja o ostojach roślin o znaczeniu międzynarodowym publikowana przez Instytut Botaniki PAN w Krakowie
- Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/

2.1.2. Strategie zarządzania HCV 2.1.

Celem HCV 2.1. jest zachowanie charakteru wielkiego kompleksu leśnego.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 2.1.
• **Utrzymanie struktury krajobrazu leśnego całego kompleksu w planowaniu urządzenia lasu przy zachowaniu charakterystycznych układów przestrzennych** • **Kontrolowanie wpływu gospodarki leśnej na strukturę krajobrazu leśnego (zachowanie "mozaiki" drzewostanów, w tym udziału w tej mozaice elementów kluczowych dla różnorodności biologicznej - np. starodrzewi)** • **Ochrona pewnych istotnych w krajobrazie "zbieżności przestrzennych" (np. starodrzewy przy jeziorach - b. ważne dla pewnych gatunków ptaków)** • **Ochrona - także czynna - niektórych małych ale ważnych elementów krajobrazu (np. enklawy łąk śródleśnych, innych powierzchni otwartych wewnątrz dużych kompleksów leśnych)** • **Podejmowanie działań edukacyjnych na rzecz odpowiedzialnego korzystania z lasu, a w miarę potrzeb związanych z ochroną krajobrazu, ukierunkowywanie ruchu ludzi odwiedzających lasy**	• Zapisy w *planach urządzenia lasu** • Wyniki, wnioski i wytyczne wynikające z przeprowadzonych badań na danym obszarze (wiedza ekspercka)

2.1.3. Monitoring HCV 2.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 2.1.
• **Wykonywanie obserwacji** • **Kontrola wpływu gospodarki leśnej na strukturę krajobrazu leśnego, tj. zachowanie mozaiki drzewostanów, faz rozwojowych, terenów tymczasowo otwartych, udział odpowiednich klas wieku, w tym starodrzewi** • **Okresowa analiza zagęszczenia infrastruktury. (Należy zwrócić uwagę, że warunki skutecznego zachowania wartości przyrodniczych, o które tu chodzi, wykraczają niekiedy poza zakres gospodarki leśnej. Konieczna jest ochrona zwartych kompleksów leśnych przed wylesieniami na różne inne cele oraz przed fragmentacją).** • **Obserwacja trendów ruchu turystycznego**	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) • Wiedza ekspercka • Kontrola informacji mających kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju populacji gatunku kwalifikującego dany obszar • Wykorzystanie danych monitoringu prowadzonego w projektach naukowych (jeśli istnieją) • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji *planów urządzenia lasu**

3. HCV 3 - *Ekosystemy** i *siedliska**. *Rzadkie** lub *zagrożone ekosystemy**, *siedliska** lub ostoje*.

Lista "rzadkich lub zagrożonych ekosystemów i siedlisk leśnych" w warunkach przyrodniczych Polski może być przyjęta w formie tożsamej z listą siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej UE. Rozwiązanie takie dość dobrze odzwierciedla status poszczególnych typów ekosystemów leśnych. Jednocześnie sprzyja "harmonizacji" między obszarami HCV a siecią Natura 2000 i wykorzystaniu istniejących danych lub danych które wkrótce będą musiały być zebrane.

Do kategorii HCV 3 należy zaliczać nie tylko ekosystemy występujące w obszarach Natura 2000 (i tym samym formalnie chronione), ale i ekosystemy wyżej wymienionych typów poza tymi obszarami (ich wskazanie będzie zarazem weryfikacją prawidłowości wyznaczenia obszarów Natura 2000).

Element 1 (HCV 3.1.) *Ekosystemy* i siedliska** skrajnie rzadkie i ginące.

Dla Polski *obszary o szczególnych wartościach ochronnych** HCV 3.1. (HCVF 3.1. - ekosystemy skrajnie rzadkie i ginące) są definiowane jako: *ekosystemy** i *siedliska** skrajnie rzadkie i ginące.

Obszary HCV 3.1 mogą obejmować:

a. skrajnie rzadkie i ginące ekosystemy i siedliska: buczyny storczykowe, świetliste dąbrowy, lasy zboczowe, bory bagienne, brzeziny i świerczyny bagienne
b. inne typy leśnych siedlisk przyrodniczych zaklasyfikowane jako znajdujące się w dobrym lub doskonałym stanie ochrony i reprezentatywności A lub B wg kryteriów przyjętych dla Standardowych Formularzy Danych sporządzanych w ramach sieci Natura 2000
c. nieleśne typy siedlisk przyrodniczych Natura 2000, z wyjątkiem zbiorowisk mogących wymagać czynnej ochrony.

3.1.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 3.1.

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty (Dz. U. 2010.77.510)
- Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000
- Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 (dane Państwowego Monitoringu Środowiska GIOŚ)
- Publikacje naukowe

3.1.2. Strategie zarządzania HCV 3.1.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 3.1.
• **Obszary powinny być wyłączone z użytkowania, bądź poddane ochronie czynnej związanej z użytkowaniem w przypadku, gdy występują szczególne potrzeby przyrodnicze. Możliwe włączenie obszaru do gospodarstwa specjalnego.** • **W stosownych przypadkach należy rozważyć pomoc w *przywracaniu** i wzmacnianiu ekosystemów i siedlisk.**	• Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000 • Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 (dane Państwowego Monitoringu Srodowiska GIOŚ) • Zapisy w *planach urządzenia lasu** w tym Program ochrony przyrody • Typowe rekomendacje dotyczące ochrony lub zagospodarowania „siedlisk przyrodniczych Natura 2000” zinwentaryzowanych w Lasach Państwowych

3.1.3. Monitoring HCV 3.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 3.1.
• **Wykonywanie obserwacji** • **Kontrola informacji majacych kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju siedliska kwalifikującego dany obszar**	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ I RDOŚ) • Wiedza ekspercka • Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 • Wykorzystanie danych monitoringu prowadzonego w projektach naukowych (jeśli istnieją) • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji *planów urządzenia lasu**

3.2. Element 2 (HCV 3.2.)

Ekosystemy* rzadkie **i** ***zagrożone**** **w skali Europy, lecz w Polsce występujące powszechnie i wielkoobszarowo, stanowiące ważne obszary dla gospodarki leśnej.**

Dla Polski *obszary o szczególnych wartościach ochronnych** HCV 3.2. (HCVF 3.2. - ekosystemy rzadkie i zagrożone w skali Europy), są definiowane jako: ekosystemy rzadkie i zagrożone w skali Europy (ujęte w załączniku I Dyrektywy Siedliskowej), lecz w Polsce występujące powszechnie i wielkoobszarowo, stanowiące ważne obszary gospodarki leśnej.

Obszary HCV 3.2. mogą obejmować:

a. skrajnie rzadkie i ginące ekosystemy i siedliska: grądy, buczyny, jedliny, łęgi, świerkowe bory górnoreglowe, dolnoreglowe bory jodłowo-świerkowe,
b. lasy zaklasyfikowane jako znajdujące się w dobrym lub doskonałym stanie ochrony i reprezentatywności A lub B wg kryteriów przyjętych dla Standardowych Formularzy Danych sporządzanych w ramach sieci Natura 2000.
c. nieleśne typy siedlisk przyrodniczych Natura 2000, mogące wymagać czynnej ochrony.

3.2.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 3.2.

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty (Dz. U. 2010.77.510)
- Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000
- Mapy i dane przestrzenne z planów zadań ochronnych, planów ochrony, oraz dane zgromadzone przez RDOŚ w ramach uzupełniania stanu wiedzy o siedliskach Natura 2000
- Dane z prognoz i raportów oddziaływania na środowisko oraz innych opracowań eksperckich

3.2.2. Strategie zarządzania HCV 3.2.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 3.2.

• **Pełne utrzymanie zasięgu i integralności ekosystemów i siedlisk. Jeżeli *celem** jest poprawa, należy zastosować środki mające na celu *przywrócenie** ekosystemów lub siedlisk.** • **Stosowanie wytycznych dotyczących ochrony siedlisk Natura 2000** • **W miarę możliwości zapewnianie właściwych warunków wodnych siedlisk bagiennych** • **W razie potrzeby, czynna ochrona siedlisk półnaturalnych.**	• Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 • Zapisy w *planach urządzenia lasu** w tym Program ochrony przyrody • Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000 • Załącznik H (Ramowe sposoby *ochrony** grup gatunków)

3.2.3. Monitoring HCV 3.2.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 3.2.
• **Wykonywanie obserwacji**	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) • Wiedza ekspercka • Kontrola informacji mających kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju siedliska kwalifikującego dany obszar • Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji *planów urządzenia lasu**

4. HCV 4 - *Kluczowe** usługi *ekosystemów **. Podstawowe usługi *ekosystemów** w sytuacjach *kluczowych**, włączając w to *ochronę** zlewni wodnych i kontrolę erozji wrażliwych gleb i zboczy.

4.1. Element 1. (HCV 4.1.)

*Kluczowe** zlewnie wodne.

Dla Polski *obszary o szczególnych wartościach ochronnych** HCV 4.1. (HCVF 4.1. - obszary wodochronne) są definiowane jako: obszary spełniające kryteria uznania za wodochronne wg zasad z *Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej* oraz inne obszary pełniące funkcje wodochronne.

Obszary HCV 4.1. mogą obejmować:

a. Lasy rosnące u źródlisk, rzek i potoków
b. Lasy wzdłuż rzek, potoków, kanałów, jezior i innych zbiorników wodnych, uznanych za żeglowne i spławne a także nie uznanych za żeglowne i spławne, wyodrębniane w zależności od ich położenia i charakteru, przy uwzględnieniu, że obejmują:
    a) w górach - lasy położone między brzegami wód i najbliższymi liniami naturalnymi w terenie,
    b) na nizinach - lasy położone na terenach zalewowych podczas średniej wysokości wody, wokół zbiorników wodnych, lasy położone między brzegiem danego zbiornika a najbliższą linią naturalną w terenie okalającą zbiornik,

c. Lasy na obszarach ochronnych zbiorników wód podziemnych oraz w granicach stref ochronnych ujęć i źródeł wody, wyznaczonych zgodnie z przepisami prawa wodnego,
d. Lasy na siedliskach wilgotnych, bagiennych i zalewowych (w rozumieniu Instrukcji Urządzania Lasu)
e. Obszary wtórnie zabagnione.

4.1.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 4.1.

- Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej
- Prognoza oddziaływania na środowisko *planu urządzenia lasu**
- Zapisy w *planach urządzenia lasu**
- Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę m.in. dotyczące występowania terenów źrodliskowych, zabagnień tj.: mapy topograficzne (także mapy historyczne, niekiedy przydatne np. do ujawnienia terenów źródliskowych), mapa hydrograficzna (MPHP10), mapa hydrologiczna, numeryczny model terenu i inne bazy danych (np. GIS-Mokradła [Instytut Melioracji i Użytków Zielonych])

4.1.2. Strategie zarządzania HCV 4.1.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 4.1.
• **Utrzymanie naturalnych warunków wodnych, w tym terenów zabagnionych** • **W razie potrzeby odtwarzanie warunków wodnych, np. likwidacja systemów odwodnieniowych, budowa zastawek, przegród na rowach, przywracanie zasilania w wodę, przywracanie możliwości zalewania wodami cieków** • **Zagospodarowanie zapewniające stałą obecność szaty leśnej, np. stosowanie rębni częściowych, gniazdowych, stopniowych, czy cięć przerębowych. Rębnia zupełna może być stosowana tylko w przypadku *katastrof naturalnych**.** • **Minimalizuje się powstawanie antropogenicznego zamulenia (zmętnienia) *cieków**** • **W razie potrzeby, rezygnacja z pozyskania drewna**	• Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej • Zapisy w *planach urządzenia lasu** • Zasady Hodowli Lasu

4.1.3. Monitoring HCV 4.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 4.1.
• **Wykonywanie obserwacji**	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie (np. rejestracja poziomu wody) • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze (np. rejestracja poziomu wody) • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i GDOŚ, PGW Wody Polskie, PIG) • Wiedza ekspercka • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian strukturalnych w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji *planów urządzenia lasu**

4.2. Element 2. (HCV 4.2.)

Kontrola erozji wrażliwych gleb i zboczy oraz ochrona zasobów węgla w glebach organicznych.

Dla Polski obszary o *szczególnych wartościach ochronnych** HCV 4.2. (HCVF 4.2. - lasy glebochronne) są definiowane jako: obszary spełniające kryteria uznania za glebochronne wg zasad z *Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej* oraz inne obszary pełniące funkcje glebochronne w szczególności chroniące zasoby węgla[6] w glebach organicznych.

Obszary HCV 4.2. mogą obejmować:

a. Lasy rosnące na wydmach nadmorskich i klifach oraz na terenach bezpośrednio do nich przyległych w pasie nadbrzeżnym
b. Lasy rosnące na wydmach śródlądowych, obejmujących obszary piasków wydmowych wykazujących, po odsłonięciu, skłonność do przemieszczania się oraz na terenach bezpośrednio do nich przylegających
c. Lasy rosnące na stromych i urwistych zboczach górskich, obejmujące, w zależności od wystawy, stoki o średnim nachyleniu:
    a. ponad 20° na zboczach o wystawie południowej, południowo-zachodniej i zachodniej na glebach płytkich do 25 cm głębokości, a przy większej głębokości gleby - ponad 25°,
    b. ponad 30° na zboczach o wystawie północnej, północno-zachodniej, północnowschodniej i wschodniej na glebach płytkich do 25 cm głębokości, a przy większej głębokości -ponad 35°
d. Lasy rosnące na terenach podatnych na usuwiska lub na terenach o rzeźbie schodkowej z pęknięciami prostopadłymi do linii spadu - przy stokach o przeważającym nachyleniu ponad 20°,
e. Lasy rosnące na stromych zboczach jarów, wąwozów i wzgórz o przeważającym nachyleniu ponad 20° przy glebach luźnych i ponad 35° przy glebach zwięzłych, przy czym granica lasu ochronnego powinna przebiegać w odległości 30-50 metrów od krawędzi zbocza,
f. Lasy rosnące w strefie górnej granicy lasów
g. Obszary z glebami organicznymi.

[6] Gleby organiczne magazynują znaczne ilości węgla, a ich sprawność uzależniona jest od poziomu wód.

4.2.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 4.2.

- Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej
- Operat glebowo-siedliskowy
- Prognoza oddziaływania na środowisko *planu urządzenia lasu**
- Zapisy w *planach urządzenia lasu**
- Inwentaryzacje torfowisk
- Numeryczny model terenu

4.2.2. Strategie zarządzania HCV 4.2.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	**Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 4.2.**
• **Zagospodarowanie zapewniające stałą obecność szaty leśnej, np. stosowanie rębni częściowych, gniazdowych, stopniowych, czy cięć przerębowych. w pierwszej kolejności gdy jest to możliwe przed zrębami zupełnymi lub pozostawianie bez użytkowania. Rębnia zupełna może być stosowana tylko w przypadku *katastrof naturalnych*. Utrzymanie, a w przypadku możliwości odtworzenie permanentengo uwodnienia gleb organicznych.** • **Zrównoważone użytkowanie lasów na glebach organicznych z ukierunkowaniem na ochronę zasobów węgla w glebach organicznych. Brak użytkowania może być również elementem strategii zarządzania.** • **W razie potrzeby, rezygnacja z pozyskania drewna**	• Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej • Zapisy w *planach urządzenia lasu** • Zasady Hodowli Lasu

4.2.3. Monitoring HCV 4.2.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	**Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 4.2.**
• **Wykonywanie obserwacji (w tym stanu uwodnienia gleb organicznych)**	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie (m.in. stanu uwodnienia gleb organicznych) • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze (m.in stanu zmurszenia gleb organicznych, np. podczas prac glebowo-siedliskowych) • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i GDOŚ, PIG) • Wiedza ekspercka • Wyniki interpetacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian strukturalnych w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji *planów urządzenia lasu**

4.3. Element 3 (HCV 4.3.)

Ochrona innych lokalnie istotnych usług ekosystemowych zidentyfikowanych przez zarządcę, które występują w *jednostce gospodarowania.**

Usługi ekosystemowe to korzyści, jakie ludzie czerpią z natury. Lasy zapewniają społeczeństwu szeroki zakres korzyści, od obiegu czystej wody, po żyzną glebę i sekwestrację dwutlenku węgla.

Obejmują one:

a. usługi zaopatrzenia, takie jak żywność, produkty leśne i woda;
b. usługi regulacyjne, takie jak regulacja powodzi, susz, degradacji gleby, jakości powietrza, klimatu i chorób;
c. usługi wspierające, takie jak tworzenie gleby i obieg składników odżywczych;
d. oraz usługi i wartości kulturowe, takie jak korzyści rekreacyjne, duchowe, religijne i inne korzyści niematerialne.

4.3.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do identyfikacji i oceny elementu 4.3 HCV

- FSC. 2020a. High Conservation Value Guidance for Forest Managers. FSC-GUI-30-009 V1-0 EN. https://fsc.org/en/document-centre/documents/resource/422.
- HCVRN. 2017. Common Guidance for the Identification of High Conservation Values. High Conservation Value Resource Network. October 2013, amended September, 2017. https://hcvnetwork.org/library/common-guidance-for-the-identification-of-high-conservation-values/
- FSC. 2021. Ecosystem Services Procedure: Impact Demonstration and Market Tools. FSC-PRO-30-006 V1-2. https://connect.fsc.org/document-centre/documents/resource/316

Strategie zarządzania oraz monitoring elementu HCV 4.3. powinny być wdrażane stosownie do występujących wartości.

5. HCV 5 - Potrzeby społeczności lokalnych. Miejsca i zasoby o fundamentalnym znaczeniu dla zaspokajania podstawowych potrzeb *społeczności lokalnych** lub *ludności rdzennej** (w zakresie środków do życia, zdrowia, odżywiania, wody itp.) zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** tych społeczności lub *ludności rdzennej**.

W Polsce nie odnotowano obecności *ludności rdzennej**.

5.1. Element 1 (HCV 5.1.)

Potrzeby społeczności lokalnych. Miejsca i zasoby o fundamentalnym znaczeniu dla zaspokajania podstawowych potrzeb *społeczności lokalnych (w zakresie środków do życia, zdrowia, odżywiania, wody itp.) zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** tych społeczności.**

Dla Polski obszary o wysokich walorach *ochronnych** HCV 5.1. (HCVF 5.1. – potrzeby społeczności) definiuje się jako miejsca i zasoby o fundamentalnym znaczeniu dla utrzymania i przetrwania *społeczności lokalnych**, zidentyfikowane poprzez *odpowiednie kulturowo** *zaangażowanie** ze społecznościami.

Według wytycznych FSC-GUI-60-009 „HCV5: Przykłady miejsc i zasobów fundamentalnych dla podstawowych potrzeb ludności rdzennej i społeczności lokalnych mogą obejmować źródła wody; źródła wody do nawadniania; tradycyjną żywność i leki; oraz inne zasoby leśne, od których zależne są miejscowe społeczności.

Za podstawowe potrzeby uważa się „dobrostan” *społeczności lokalnej** i należy je określić poprzez współpracę ze *społecznościami lokalnymi**.

Prawdopodobnie istnieje niewiele sytuacji, w których *społeczności lokalne** są zasadniczo zależne od lasów w celu zaspokojenia swoich podstawowych potrzeb.

5.1.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do identyfikacji i oceny elementu 5.1 HCV

- *Najlepszą Dostępną Informacją** ma być *kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* społeczności lokalnych*.*
- Inne źródła informacji mogą zostać wykorzystane w celu uzupełnienia informacji społeczności.

5.1.2. Strategie zarządzania HCV 5.1

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady Najlepszych Dostępnych Informacji*, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 5.1.
• **Strategie opracowane we współpracy z przedstawicielami i członkami *społeczności lokalnych*.**	• Przedstawiciele i członkowie *społeczności lokalnych**

5.1.3. Monitoring HCV 5.1

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady Najlepszych Dostępnych Informacji*, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 5.1.
• **Wykonywanie obserwacji**	• Obserwacje i badania prowadzone przez *społeczności lokalne**. • Wyniki własnych obserwacji uzyskanych w terenie, potwierdzone przez *społeczności lokalne*.* • Wiedza ekspercka

6. HCV 6 - Wartości kulturowe. Miejsca, zasoby, *siedliska** i *krajobrazy** o globalnym lub krajowym znaczeniu kulturowym, archeologicznym lub historycznym i/lub *kluczowym** znaczeniu kulturowym, ekologicznym, ekonomicznym lub religijnym/uświęconym dla tradycyjnej kultury *lokalnych społeczności** lub *ludności rdzennej**, zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** tych społeczności lub *ludności rdzennej**.

W Polsce nie odnotowano obecności *ludności rdzennej**.

6.1. Element 1. (HCV 6.1.)

Wartości kulturowe. Miejsca, zasoby, *siedliska i *krajobrazy** o *kluczowym** globalnym, krajowym lub lokalnym znaczeniu kulturowym, archeologicznym lub historycznym.**

Dla Polski *obszary o szczególnych wartościach ochronnych** HCV 6.1. (HCVF 6.1. - kulturowe, archeologiczne czy historyczne) są definiowane jako: miejsca, zasoby, *siedliska** i *krajobrazy** o globalnym, krajowym lub lokalnym znaczeniu kulturowym, archeologicznym, historycznym.

Obszary HCV 6.1. mogą obejmować: zabytki, stanowiska archeologiczne, miejsca historyczne.

6.1.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do identyfikacji i oceny elementu HCV 6.1 .

- Ewidencje zabytków, rejestr zabytków
- Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę
- Publikacje, ekspertyzy, inwentaryzacje itp. dotyczące zasobów kulturowych, archeologicznych lub historycznych
- Studia i plany zagospodarowania przestrzennego
- Wykazy obiektów o istotnym znaczeniu historycznym, archeologicznym i kulturowym w planach ochrony parków krajobrazowych
- Rozdziały dotyczące dziedzictwa kulturowego w dokumentacjach planów ochrony i w planach ochrony rezerwatów
- Program ochrony przyrody z *planu urządzenia lasu**
- Dokumenty historyczne m. in. historyczne mapy topograficzne
- Informacje od ekspertów i pasjonatów

6.1.2. Strategie zarządzania HCV 6.1.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 6.1.
• **Stosowanie dedykowanych sposobów ochrony ze szczególnym uwzględnieniem wytycznych konserwatora zabytków, jeśli występują** • **Zarówno brak użytkowania, jak i odpowiednie modyfikacje gospodarki leśnej mogą być częścią strategii zarządzania.**	• Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami • Zapisy w *planie urządzenia lasu** lub w załącznikach • Wyniki, wnioski i wytyczne wynikające z przeprowadzonych badań na danym obszarze • Wiedza ekspercka

6.1.3. Monitoring HCV 6.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 6.1.
• **Wykonywanie obserwacji**	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wiedza ekspercka

6.2. Element 2 (HCV 6.2.)

Wartości kulturowe. Miejsca, zasoby, *siedliska i *krajobrazy** o *kluczowym** znaczeniu kulturowym, ekologicznym, gospodarczym lub *religijnym** dla tradycyjnej kultury *społeczności lokalnych**, zidentyfikowane poprzez zaangażowanie* z tymi społecznościami.**

Dla Polski *szczególne wartości ochronne** HCV 6.2. (HCVF 6.2. – wartości kulturowe społeczności lokalnych) definiuje się jako miejsca, zasoby, *siedliska** i *krajobrazy** o znaczeniu kulturowym, ekologicznym, gospodarczym lub *religijnym** dla tradycyjnej kultury *społeczności lokalnych**, zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** z tymi społecznościami.

Obszarami HCV 6.2 mogą być miejsca pamięci (cmentarze, pomniki), miejsca kultu religijnego oraz inne miejsca i obszary wskazane przez *społeczności lokalne**.

Pojęcie wartości *kluczowej** odnosi się do braku substytucyjności i przypadków, w których utrata lub poważne uszkodzenie takiego HCV spowodowałoby poważną szkodę, i należy to określić poprzez *zaangażowanie** *społeczności lokalnych**.

Sama wartość rekreacyjna lasów nie jest wystarczającą podstawą do uznania HCV 6.2.

6.2.1. *Najlepsze Dostępne Informacje** proponowane do identyfikacji i oceny elementu HCV 6.2

- *Odpowiednie kulturowo** ***zaangażowanie**** z samorządami lokalnymi i innymi członkami *społeczności lokalnych** ma być główną, *najlepszą dostępną informacją**.
- W celu uzupełnienia informacji społeczności można wykorzystać inne źródła informacji, np. wiedzę własną, informacje od ekspertów itp.

6.2.2. Strategie zarządzania HCV 6.2.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	**Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 6.2.**
• **Strategie opracowane we współpracy z przedstawicielami i członkami *społeczności lokalnych**** • **Stosowanie dedykowanych metod zabezpieczenia, ze szczególnym uwzględnieniem wytycznych konserwatora zabytków, jeżeli takie istnieją** • **Unikanie działań mogących skutkować utratą *kluczowych** wartości dla tradycyjnej tożsamości kulturowej *społeczności lokalnych**,** • **Zarówno brak użytkowania, jak i odpowiednie modyfikacje gospodarki leśnej mogą być częścią strategii zarządzania.**	• Przedstawiciele i członkowie *społeczności lokalnych** • Wiedza ekspercka • Oświadczenia, artykuły, przemówienia, petycje, konsultacje społeczne

6.2.3. Monitoring HCV 6.2.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	**Przykłady *Najlepszych Dostępnych Informacji**, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 6.2.**
• **Wykonywanie obserwacji**	• Obserwacje i badania prowadzone przez *społeczności lokalne**. • Wyniki własnych obserwacji uzyskanych w terenie, potwierdzone przez *społeczności lokalne** • Wiedza ekspercka • Oświadczenia, artykuły, przemówienia, petycje, konsultacje społeczne

Sekcja 3. Przykładowa literatura dla wybranych HCV

HCV	Literatura
HCV 1	• Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000 https://natura2000.gdos.gov.pl/podreczniki-metodyczna • Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Przewodniki metodyczne http://siedliska.gios.gov.pl/pl/publikacje • Zawadzka D., Ciach M., Figarski T., Kajtoch Ł, Rejt Ł. 2013. Materiały do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. GDOŚ, Warszawa (dot.: 1.2.2.;)
HCV 2	• Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000 https://natura2000.gdos.gov.pl/podreczniki-metodyczna • Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Przewodniki metodyczne http://siedliska.gios.gov.pl/pl/publikacje • Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki J. 2010. Ostoje ptaków o znaczeniu miedzynarodowym w Polsce. OTOP, Marki (dot. 2.1.2.;) • Mirek Z. i in. 2005. Ostoje roślinne w Polsce. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Kraków. (dot. 2.1.2.;) • Jermaczek A., Kwaśny Ł. 2019. Czy sieć Natura 2000 w Polsce pokrywa się z obszarami bez infrastruktury – potencjalnymi obszarami dzikimi? Przegląd Przyrodniczy 30,4: 108-131. (dot. 2.1.2.;) • Jędrzejewski W., Nowak S., Stachura K., Skierczyński M., Mysłajek R. W., Niedziałkowski K., Jędrzejewska B., Wójcik J. M., Zalewska H., Pilot M., Górny M., Kurek R.T., Ślusarczyk R. 2011. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża. Dostęp 12.10.2020 [https://korytarze.pl/mapa/mapa-korytarzy-ekologicznych-w-polsce]. (dot. 2.1.2.;) • Jermaczek A. 2014b. Obszary dzikości – warunek skutecznej ochrony antropofobnej fauny. Przegląd Przyrodniczy 25, 4: 104-129. (dot. 2.1.2.;) • Selva N., Kreft S., Kati V., Schluck M., Jonsson B-G., Mihok B., Okarma H., Ibisch P. 2011. Roadless and low-traffic areas as a conservation target in Europe. Environ. Manag. 48: 865-877. (dot. 2.1.2.;) • Mysłajek R.W., Nowak S. 2014. Podręcznik Najlepszych Praktyk. Ochrona Wilka, Rysia i Niedźwiedzia brunatnego.
HCV 3	• Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000 https://natura2000.gdos.gov.pl/podreczniki-metodyczna • Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Przewodniki metodyczne http://siedliska.gios.gov.pl/pl/publikacje • Pawlaczyk P. 2012. Natura 2000 i inne wymagania europejskiej ochrony przyrody – Niezbędnik leśnika. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin. (dot. 3.1.2.; 3.2.2) • Wysocki Cz., Sikorski P. 2002. Fitosocjologia stosowana. Wyd. SGGW. Warszawa • Matuszkiewicz W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN. Warszawa

Załącznik J Przykładowe źródła wiedzy dotyczące wskaźnika 6.3.8.

Stan wiedzy na 1 lipca 2022 r.

Przegląd wyników badań nad progowymi wartościami martwego drewna w lasach europejskich dostępnych w naukowych bazach danych wskazuje bardzo zróżnicowane wartości ilości martwego drewna niezbędnego dla utrzymania specyficznych wartości przyrodniczych. Autorzy tych badań jednoznacznie wskazują, iż oprócz ilości należy zadbać również o cechy jakościowe martwego drewna (zróżnicowana grubość, gatunki), jego przestrzenne rozmieszczenie oraz zapewnienie jego obecności we wszystkich fazach wzrostu drzewostanu. Przykładowo, korzystniejszym jest ustanowienie na poziomie krajobrazu kilku drzewostanów z ilością martwego drewna powyżej 20-50 m3/ha (w zależności od siedliska), w stosunku do założenia niższego celu we wszystkich drzewostanach. Powyższe priorytety mogą być realizowane przy pomocy dostępnej literatury naukowej, której wybrane przykłady zawarto poniżej:

- GDOŚ Poradniki ochrony siedlisk i gatunków
- MÜLLER, Jörg; BÜTLER, Rita. A review of habitat thresholds for dead wood: a baseline for management recommendations in European forests. European Journal of Forest Research, 2010, 129.6: 981-992.
- RANIUS, Thomas; FAHRIG, Lenore. Targets for maintenance of dead wood for biodiversity conservation based on extinction thresholds. Scandinavian Journal of Forest Research, 2006, 21.3: 201-208.
- SIITONEN, Juha. Forest management, coarse woody debris and saproxylic organisms: Fennoscandian boreal forests as an example. Ecological bulletins, 2001, 11-41.
- SVERDRUP-THYGESON, Anne; GUSTAFSSON, Lena; KOUKI, Jari. Spatial and temporal scales relevant for conservation of dead wood associated species: current status and perspectives. Biodiversity and conservation, 2014, 23.3: 513-535

Załącznik K Słownik pojęć

Pojęcia i terminy oznaczone w tym dokumencie gwiazdką i kursywą to pojęcia i terminy, których definicje można znaleźć w Słowniku pojęć. Słownik Pojęć dołączono do niniejszego standardu, aby ułatwić zrozumienie terminów wymagających przejrzystości i spójnej interpretacji w ramach standardu. Jest to wewnętrzny słownik terminów na potrzeby Przejściowego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Lesnej FSC dla Polski, stworzony na podstawie Słownika pojęć zawartego w Ogólnych Wskaźnikach Międzynarodowych FSC.

Słownik pojęć uwzględnia akceptowane międzynarodowo definicje, gdzie tylko to możliwe. Źródła definicji to na przykład Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Konwencja o różnorodności biologicznej (1992), Milenijna ocena ekosystemów (2005), a także definicje ze słowników internetowych zamieszczonych na stronie Światowej Unii Ochrony Przyrody (World Conservation Union IUCN), Międzynarodowej Organizacji Pracy (International Labour Organisation, ILO) oraz Programu Inwazyjnych Gatunków Obcych Konwencji o Różnorodności Biologicznej (The Invasive Alien Species Programme of the Convention on Biological Diversity). W przypadku odwołania się do innych źródeł podano stosowny odnośnik.

Pojęcie ‘na podstawie’ oznacza, że dana definicja została zaadaptowana z istniejącej definicji zawartej w międzynarodowym źródle.

W celu adaptacji do lokalnych warunków, twórcy standardu dodali lub zmienili niektóre terminy i definicje. Pozostałe terminy i definicje pochodzą z FSC-STD-60-004 V2-0.

Terminy w Załączniku K, które są wyszarzone, nie mają zastosowania w Polsce, ale zostały dla przejrzystości zachowane w Standardzie.

Pojęcia użyte w Ogólnych Wskaźnikach Międzynarodowych, które nie zostały zdefiniowane w Słowniku Pojęć lub innych normatywnych dokumentach FSC, są używane zgodnie z definicją zawartą w The Shorter Oxford English Dictionary lub The Concise Oxford Dictionary.

Akceptowalne na arenie międzynarodowej protokoły naukowe: określona procedura naukowa, opublikowana przez międzynarodową sieć lub unię naukową, lub często występująca w międzynarodowej literaturze naukowej (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Bardzo ograniczona część: Obszar, którego dotyczy to określenie nie może przekraczać 0,5% powierzchni obszaru *Jednostki Gospodarowania** w dowolnym jednym roku, ani też łącznie nie może stanowić więcej niż 5% powierzchni *Jednostki Gospodarowania** (Źródło: na podstawie FSC-STD-01-002 V1-0 FSC Słownik pojęć (2009)).

Bezprawne pozyskiwanie: pozyskiwanie drewna, roślin, grzybów, zwierząt niezgodne z prawodawstwem.

Cechy siedliskowe: Cechy i struktura drzewostanu, zawierające następujące elementy (choć nieograniczające się do nich):

- stare drzewa, których wiek znacząco przekracza średni wiek górnego piętra;
- drzewa o szczególnej wartości ekologicznej;
- zwarcie pionowe i poziome;
- stojące martwe drzewa;
- leżące martwe drewno;
- luki w drzewostanie, które można przypisać zaburzeniom naturalnym;
- miejsca gniazdowania;
- małe tereny podmokłe, torfowiska, moczary;
- stawy;

- obszary służące reprodukcji;
- obszary żerowania i schronienia, w tym w okresie rozrodczym;
- obszary do migracji;
- obszary do zimowania. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Cel: Podstawowy zamiar określony przez *Organizację** dla przedsiębiorstwa leśnego, włączając w to decyzję w sprawie polityki oraz wyboru środków, które będą służyły osiągnięciu zamierzonego efektu (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie F.C. Osmaston. 1968. Zarządzanie lasami. Hafner, Nowy Jork; i D.R. Johnston, A.J. Grayson and R.T. Bradley. 1967. Planowanie lasu. Faber & Faber, Londyn).

Cel zarządzania: określone cele zarządzania, praktyki, wyniki i podejścia ustanowione w celu osiągnięcia wymagań niniejszego standardu. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Choroba zawodowa: Jakakolwiek choroba nabyta w wyniku narażenia na czynniki ryzyka w wyniku pracy zawodowej (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP). Biuro biblioteki i systemów informacyjnych MOP. Tezaurus MOP przedstawiony na stronie internetowej MOP).

Ciężka praca (w kontekście pracy dzieci): odnosi się do pracy, ktora może być szkodliwa lub niebezpieczna dla zdrowia dzieci. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Raportu FSC dotyczącego ogólnych kryteriów i wskaźników opartych na zasadach Podstawowych Konwencji MOP, 2017).

Core area: The portion of each *Intact Forest Landscape** designated to contain the most important cultural and ecological values. *Core areas** are managed to exclude *industrial activity**. *Core Areas** meet or exceed the definition of *Intact Forest Landscape** (Source: FSC-STD-60-004 V2-0).

Deklaracja MOP dotycząca podstawowych zasad i praw w pracy oraz jej kontynuacja, przyjęta przez Międzynarodową Konferencję Pracy na jej osiemdziesiątej szóstej sesji w Genewie, 18 czerwca 1998 r. (załącznik zmieniony 15 czerwca 2010 r.): stanowi zdecydowane potwierdzenie zasad MOP (art. 2) który oświadcza, że wszyscy Członkowie, nawet jeśli nie ratyfikowali danych Konwencji, mają obowiązek wynikający z samego faktu członkostwa w organizacji szanować, popierać i realizować, w *dobrej wierze **i zgodnie z Konstytucją, zasady dotyczące praw podstawowych będących przedmiotem tych Konwencji, a mianowicie:

- Wolność zrzeszania się i skuteczne uznanie prawa do *rokowań zbiorowych**;
- Eliminacja *wszelkich form pracy przymusowej lub obowiązkowej**;
- Skuteczne zniesienie *pracy dzieci**; I
- Eliminacja *dyskryminacji** w odniesieniu do zatrudnienia i pracy* (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie raportu FSC na temat ogólnych kryteriów i wskaźników w oparciu o zasady Podstawowych Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), 2017).

Długoterminowe: Skala czasowa właściciela lasu lub zarządcy lasu przedstawiona w celach *planu gospodarowania**, we wskaźniku pozyskania i w zobowiązaniu do utrzymywania stałej powierzchni leśnej. Długość czasu będzie się różnić w zależności od kontekstu i warunków ekologicznych i będzie funkcją tego, jak długo trwa odzyskanie naturalnej struktury i składu przez dany ekosystem po wycince lub zakłóceniach lub wytworzenie dojrzałych lub pierwotnych warunków (Źródło: FSC-STD-01-002 V1-0).

Dobra wiara: proces zaangażowania, w którym strony podejmują wszelkie wysiłki w celu osiągnięcia porozumienia, prowadzą prawdziwe i konstruktywne negocjacje, unikają opóźnień

w negocjacjach, przestrzegają porozumień już zawartych i będących w trakcie uzgadniania oraz przeznaczają wystarczającą ilość czasu na dyskusje i rozstrzyganie sporów (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, zaadaptowano z Wniosku 40:2017).

Dobrowolna, uprzednia i świadoma zgoda (Free, Prior, and Informed Consent, FPIC): Prawny warunek, na mocy którego można stwierdzić, że osoba lub społeczność udzieliła zgody na działanie przed jego rozpoczęciem, na podstawie wyraźnego zrozumienia faktów, skutków i przyszłych konsekwencji działań oraz będąc w posiadaniu wszystkich istotnych faktów w chwili wydania zgody. Dobrowolna, uprzednia i świadoma zgoda obejmuje prawo do udzielania, modyfikowania, wstrzymywania lub cofania zatwierdzenia (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Wstępnego dokumentu roboczego dotyczącego wolnej, uprzedniej i świadomej zgody ludności rdzennej (…) (E/CN.4/Sub.2/AC.4/2004/4 8 July 2004) podczas 22 sesji Komisji Narodów Zjednoczonych dotyczącej praw człowieka, Podkomisja ds. promocji i ochrony praw człowieka, Grupa robocza ds. ludności rdzennej, 19–23 lipca 2004).

Drzewa biocenotyczne: za drzewa biocenotyczne uważa się np.:

- żywe i martwe drzewa, miejscowo spróchniałe (ze zgnilizną);
- drzewa dziuplaste;
- drzewa o nietypowym pokroju;
- drzewa z nietypowymi formami morfologicznymi np. szyszek, kory;
- drzewa rodzimych gatunków biocenotycznych: naturalnie występujące lub wprowadzone, poprawiające bazę żerową zwierzyny, nektarodajne, urozmaicające krajobraz, takie jak jabłoń, grusza, czereśnia i inne;
- drzewa z gniazdami ptaków, o średnicy gniazd powyżej 25 cm;
- przestoje: drzewa i grupy drzew pozostawione na następną kolej rębu lub do ich naturalnej śmierci i rozkładu;
- drzewa będące siedliskiem chronionych gatunków grzybów, roślin i zwierząt;
- drzewa wyraźnie wyróżniające się wiekiem lub rozmiarami w stosunku do innych drzew na tym terenie;
- drzewa stanowiące pamiątkę kultury leśnej, np. osobniki gatunków egzotycznych (wyróżniające się wiekiem lub wymiarami), wszystkie powierzchnie doświadczalne założone przed 1945 r. (bez względu na gatunek);
- drzewa tworzące założenia przestrzenne, np. aleje, szpalery. (na podstawie Instrukcji Ochrony Lasu)

Due consideration: To give such weight or significance to a particular factor as under the circumstances it seems to merit, and this involves discretion (Source: FSC-STD-60-004 V2-0, based on Black's Law Dictionary, 1979).

Dziecko: każda osoba poniżej 18 roku życia (Source: FSC-STD-60-004 V2-0 na podstawie Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) nr 182, Artykuł 2).

Dyskryminacja: obejmuje a) wszelkie rozrożnienia, wykluczenia lub preferencje ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, religię, poglądy polityczne, pochodzenie narodowe, pochodzenie społeczne, orientację seksualną, co skutkuje unieważnieniem lub osłabieniem równości szans lub równego traktowania w zatrudnieniu lub pracy; b) inne rozróżnienie, wykluczenie lub uprzywilejowanie, które skutkuje unieważnieniem lub osłabieniem równości szans lub równego traktowania w zakresie zatrudnienia lub pracy, jakie może zostać określone przez Członka, ktorego dotyczy po konsultacji z reprezentatywnymi organizacjami pracodawców i pracowników*, jeżeli takie istnieją, oraz z innymi właściwymi organami ((Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0 dostosowano z Konwencji MOP nr 111, art. 1). "Orientacja seksualna" została dodana do definicji podanej w Konwencji nr 111, ponieważ została ona zidentyfikowana jako

dodatkowy rodzaj dyskryminacji, który może wystąpić.

Efekty zewnętrzne: Pozytywny i negatywny wpływ działań na strony, które nie są w nie bezpośrednio zaangażowane lub wpływ na zasoby naturalne lub na środowisko, które zwykle nie wchodzą w skład standardowych systemów księgowania kosztów, tak, że ceny rynkowe produktów będących następstwem tych działań nie odzwierciedlają pełni kosztów lub korzyści (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Eco-regional: Large unit of land or water containing a geographically distinct assemblage of species, natural communities, and environmental conditions (Source: FSC-STD-60-004 V2-0, based on WWF Global 200. http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/what_is_an_ecoregion/).

Ekosystem: Dynamiczne zgrupowanie roślin, zwierząt, mikroorganizmów oraz ich nieożywione środowisko, wspólnie tworzące jednostkę funkcjonalną (Źródło: Konwencja o różnorodności biologicznej, 1992, Artykuł 2).

Ekosystem rodzimy: patrz „Warunki naturalne/ekosystem rodzimy

Formal and informal workers organization: association or union of *workers**, whether recognized by law or by *The Organization** or neither, which have the aim of promoting *workers** rights and to represent *workers** in dealings with *The Organization** particularly regarding working conditions and compensation (Source: FSC-STD-60-004 V2-0).

Fragmentation: The process of dividing *habitats** into smaller patches, which results in the loss of original *habitat**, loss in *connectivity**, reduction in patch size, and increasing isolation of patches. *Fragmentation** is considered to be one of the single most important factors leading to loss of native species, especially in forested *landscapes**, and one of the primary causes of the present extinction crisis. In reference to *Intact Forest Landscapes**, the *fragmentation** of concern is understood to be that caused by human industrial activities. (Source: FSC-STD-60-004 V2-0, adapted from Gerald E. Heilman, Jr. James R. Strittholt Nicholas C. Slosser Dominick A. Dellasala, BioScience (2002) 52 (5): 411-422.)

Funkcja ekosystemu: Rzeczywista charakterystyka ekosystemu związana z zestawem warunków i procesów, które umożliwiają jego integralność (takich jak wydajność pierwotna, łańcuch pokarmowy i cykle biogeochemiczne). Funkcje ekosystemu obejmują następujące procesy: rozkład, produkcja, obieg składników odżywczych i przepływ energii. Dla celów FSC definicja ta obejmuje także ekologiczne i ewolucyjne procesy, takie jak przepływ genów i reżimy zaburzeń, cykle regeneracyjne i stadia rozwoju (sukcesje) ekologicznego (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie R. Hassan, R. Scholes i N. Ash. 2005. Ekosystemy i dobrobyt ludzki: Synteza. The Millennium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC; oraz R.F. Noss. 1990. Wskaźniki do monitorowania różnorodności biologicznej: a podejście hierarchiczne. Conservation biology 4(4):355–364).

Gatunki inwazyjne: Gatunki gwałtownie rozwijające się poza ich rodzimym zasięgiem. Gatunki inwazyjne mogą zmieniać relacje ekologiczne między gatunkami rodzimymi, a także wpływać na funkcje ekosystemu i zdrowie ludzkie (Źródło: Na podstawie Światowej Unii Ochrony Przyrody (World Conservation Union, IUCN). Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej IUCN).

Gatunki obce: Gatunki, podgatunki lub niższe jednostki taksonomiczne wprowadzone poza swój naturalny zasięg (przeszły lub teraźniejszy), włączając jakiekolwiek części, gamety, nasiona, jaja lub zarodniki tych gatunków, które mogą przetrwać, a następnie się rozmnożyć *(Źródło:* FSC-STD-01-001 V5-2 na podstawie *Konwencji o różnorodności biologicznej*

(Convention on Biological Diversity, CBD), Program dotyczący inwazyjnych gatunków obcego pochodzenia. Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej CBD).

Gatunki rodzime: Gatunki, podgatunki lub niższe taksony występujące w ich naturalnym zasięgu (przeszłym lub teraźniejszym) i potencjalnie rozpraszające się (zgodnie z ich naturalnym lub możliwym zakresem bez bezpośredniej lub pośredniej ingerencji ludzkiej) (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie Konwencji o różnorodności biologicznej (CBD). Program dotyczący inwazyjnych gatunków obcego pochodzenia. Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej CBD).

Gatunki rzadkie: Gatunki, które występują rzadko, ale nie są sklasyfikowane jako zagrożone. Są one zlokalizowane w ograniczonym zasięgu geograficznym lub ściśle określonych siedliskach lub są rozproszone na dużą skalę. Są one w przybliżeniu równoznacznie z kategorią podwyższonego ryzyka (2001, IUCN, Near Threatened (NT)), włączając w to gatunki, które są bliskie sklasyfikowaniu lub mogą być sklasyfikowane w najbliższej przyszłości jako zagrożone (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie IUCN. (2001). Czerwona lista kategorii i kryteriów IUCN: Wersja 3.1., Komisja IUCN dot. przetrwania gatunków. Gland, Szwajcaria i Cambridge, Wielka Brytania.).

Threatened species: Species that meet the IUCN (2001) criteria for Vulnerable (VU), Endangered (EN) or Critically Endangered (CR), and are facing a high, very high or extremely high *risk** of extinction in the wild. These categories may be re-interpreted for FSC purposes according to official national classifications (which have *legal** significance) and to local conditions and population densities (which should affect decisions about appropriate conservation measures) (Source: FSC-STD-60-004 V2-0, based on International Union for Conservation of Nature (IUCN). 2001. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. IUCN Species Survival Commission. IUCN. Gland, Switzerland and Cambridge, UK).

Gatunki zagrożone: Gatunki spełniające kryteria Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN, 2001) dla gatunków wrażliwych (VU), zagrożonych (EN) lub krytycznie zagrożonych (CR), oraz stojące w obliczu wysokiego, bardzo wysokiego lub ekstremalnie wysokiego ryzyka wyginięcia w środowisku naturalnym. Kategorie te mogą zostać ponownie zaadaptowane do celów FSC zgodnie z oficjalnymi klasyfikacjami krajowymi (mającymi znaczenie prawne) oraz w odniesieniu do warunków naturalnych i lokalnego zagęszczenia populacji (co powinno wpłynąć na decyzję dotyczącą stosownych środków ochrony podejmowanych przez Jednostkę Gospodarowania*) (Źródło: Na podstawie IUCN. (2001). Czerwona lista kategorii i kryteriów IUCN: Wersja 3.1., Komisja IUCN dot. przetrwania gatunków. Gland, Szwajcaria i Cambridge, Wielka Brytania.).

Genotyp: Genetyczna budowa organizmu (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

High grading: High grading is a tree removal practice in which only the best quality, most valuable timber trees are removed, often without regenerating new tree seedlings or removing the remaining poor quality and suppressed understory trees and, in doing so, degrading the ecological health and commercial value of the forest. High grading stands as a counterpoint to sustainable resource management (Source: FSC-STD-60-004 V2-0, based on Glossary of Forest Management Terms. North Carolina Division of Forest Resources. March 2009).

Hodowla lasu: dział leśnictwa zajmujący się zagadnieniami powstawania i rozwoju drzewostanów, zależnościami między nimi a środowiskiem przyrodniczym oraz wpływem zabiegów gospodarczych na rozwój i ukształtowanie się drzewostanów.

Silviculture: The art and science of controlling the establishment, growth, composition, health and quality of *forests** and woodlands to meet the targeted diverse needs and values of landowners and society on a sustainable basis (Source: FSC-STD-01-001 V5-2, based on Nieuwenhuis, M. 2000. Terminology of Forest Management. IUFRO World Series Vol. 9. IUFRO 4.04.07 SilvaPlan and SilvaVoc).

Indigenous cultural landscapes: *Indigenous cultural landscapes** are living landscapes to which *Indigenous Peoples** attribute environmental, social, cultural and economic value because of their enduring relationship with the land, water, fauna, flora and spirits and their present and future importance to their cultural identity. An *Indigenous cultural landscape** is characterized by features that have been maintained through *long-term** interactions based on land-care knowledge, and adaptive livelihood practices. They are landscapes over which *Indigenous Peoples** exercise responsibility for stewardship (Source: FSC-STD-60-004 V2-0).

Industrial activity: Industrial forest and resource management activities such as road building, mining, dams, urban development and timber harvesting (Source: FSC-STD-60-004 V2-0).

Informacje niejawne: Informacje, które zgodnie z prawem krajowym nie mogą być udostępniane, w szczególności:

- w związku z przepisami ustawy o ochronie informacji niejawnych;
- w związku z przepisami o ochronie danych osobowych;
- ponieważ ich udostępnienie stwarzałoby znaczące ryzyko naruszenia stanu środowiska;
- w związku z ochroną tajemnicy zawodowej i handlowej, przewidzianej przepisami prawa.

Confidential information: Private facts, data and content that, if made publicly available, might put at risk *The Organization**, its business interests or its relationships with stakeholders, clients and competitors (Source: FSC-STD-60-004 V2-0).

Infrastruktura: w kontekście gospodarki leśnej, drogi, mosty, przepusty, miejsca załadunku kłód, kamieniołomy, zbiorniki retencyjne, budynki i inne obiekty potrzebne w procesie realizacji *planu gospodarowania*.* (Source: FSC-STD-60-004 V2-0).

Infrastructure: in the context of forest management, roads, bridges, culverts, log loading sites, quarries, retention reservoirs, buildings and other facilities needed in the process of implementing the *management plan**.

Intensywność: Miara natężenia lub stopnia istotności działalności gospodarczej lub innych czynników wpływających na skutki prowadzonych działań (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Jednostka gospodarowania: Obszar (obszary) przestrzenny wyznaczony do certyfikacji FSC z wyraźnie określonymi granicami, zarządzany zgodnie z zestawem wyraźnie zdefiniowanych, długoterminowych celów zarządzania sformułowanych w *planie gospodarowania**. Obszar (obszary) ten zawiera:

- wszystkie obiekty i tereny w obrębie danego obszaru przestrzennego, lub jego sąsiedztwie, lub obszary będące własnością lub pozostające pod kontrolą zarządzania przez lub w imieniu organizacji dla osiągnięcia określonych celów zarządzania; i
- wszystkie obiekty i tereny znajdujące się na zewnątrz i niesąsiadujące z danym obszarem zarządzane przez *Organizację** lub w jej imieniu wyłącznie w celu przyczyniania się do osiągnięcia określonych celów zarządzania. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Katastrofa naturalna: zdarzenie związane z działaniem sił natury, którego skutki zagrażają

życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, w szczególności wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powodzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi albo też działanie innego żywiołu. (na podstawie: Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej, Dz.U.2017 poz. 1897).

Critical: The concept of criticality or fundamentality in Principal 9 and HCVs relates to irreplaceability and to cases where loss or major damage to this HCV would cause serious prejudice or suffering to affected stakeholders*. An ecosystem service* is considered to be critical (HCV 4) where a disruption of that service is likely to cause, or poses a threat of, severe negative impacts on the welfare, health or survival of local communities*, on the environment, on HCVs, or on the functioning of significant* infrastructure* (roads, dams, buildings etc.). The notion of criticality here refers to the importance and risk for natural resources and environmental and socio-economic values (Source: FSC-STD-01-001 V5-2).

Kluczowy: Pojęcie kluczowego lub fundamentalnego w Zasadzie 9 i HCV odnosi się do niemożności zastąpienia i przypadków, w których utrata lub poważne uszkodzenie takiego HCV spowodowałoby poważne szkody wśród *zaangażowanych stron**. Funkcja ekosystemu uznana jest za kluczową (HCV 4), kiedy jej zakłócenie może spowodować lub stanowić zagrożenie negatywnym wpływem na dobrostan, zdrowie lub przetrwanie lokalnych społeczności, środowisko, HCV lub funkcjonowanie istotnej *infrastruktury** (drogi, tamy, budynki itp.) dla dobrostanu. Pojęcie kluczowy odnosi się do znaczenia i ryzyka dla zasobów naturalnych oraz wartości przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych.

Pojęcie *kluczowej** wartości odnosi się do braku możliwości jej zastąpienia i przypadków, w których utrata lub poważne uszkodzenie takiej HCV spowodowałoby poważne szkody. (Źródło: FSC-STD-50-001 V5-0).

Konserwacja/Ochrona: Pojęć tych używa się zamiennie odnosząc się do działań zarządczych mających na celu utrzymanie wcześniej określonych długoterminowych wartości przyrodniczych lub kulturowych. Działania zarządcze mogą ograniczać się do zerowej lub minimalnej interwencji ale też rozszerzać się aż po ściśle określone działania mające na celu utrzymanie lub kompatybilność z utrzymaniem tych zidentyfikowanych wartości (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Krajobraz: Geograficzna mozaika złożona z oddziałowujących na siebie ekosystemów będąca rezultatem wzajemnego oddziaływania czynników geologicznych, topograficznych, glebowych, klimatycznych, biotycznych i ludzkich na danym obszarze (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN). Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej IUCN).

Kryterium (l.mn. Kryteria): środek oceny do weryfikacji, czy dana Zasada (gospodarki leśnej) została spełniona (Źródło: FSC-STD-01-001 V4-0).

Kulturowo odpowiednie [mechanizmy]: Środki / podejście do dotarcia do grup docelowych, które są w harmonii z obyczajami, wartościami, wrażliwością i sposobem życia grupy docelowej. Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Las: Obszar ziemi zdominowany przez drzewa (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0. Zaczerpnięto z Przewodnika FSC dla Jednostek certyfikujących, Zakres certyfikacji leśnej, Część 2.1 po raz pierwszy opublikowana w 1998 i zrewidowana jako FSC-GUI-20-200 w 2005, a następnie

poddana kolejnej rewizji w 2010 jako FSC-DIR-20-007 FSC Dyrektywa FSC dotycząca oceny gospodarki leśnej, ADVICE-20-007-01).

Las rodzimy: Obszar leśny o wielu cechach podstawowych i kluczowych elementach rodzimych ekosystemów, takich, jak złożoność, struktura i różnorodność biologiczna, z uwzględnieniem charakterystyki gleby, flory i fauny, na którym wszystkie lub prawie wszystkie drzewa są gatunkami rodzimymi, nieklasyfikowany jako plantacje.

'Las rodzimy' obejmuje następujące kategorie:

- Las poddany pozyskaniu drewna lub innym działaniom gospodarczym, w którym drzewostany są odnawiane lub zostały odnowione poprzez połączenie odnowienia naturalnego i sztucznego gatunków typowych dla lasów na tym obszarze, i gdzie, w dalszym ciągu, występują liczne cechy lasu naturalnego. W lasach borealnych i północnych lasach strefy umiarkowanej, które w sposób naturalny składają się tylko z jednego lub kilku gatunków drzew, kombinacja naturalnego i sztucznego odnowienia lasu tymi samymi gatunkami rodzimymi, które stanowią kluczowy element ekosystemu rodzimego nie jest uznawana za konwersję w plantacje.
- Lasy utrzymywane poprzez tradycyjne praktyki leśne, w tym naturalne lub wspomagane naturalne odnowienie.
- Lasy wtórne lub lasy skolonizowane rodzimymi gatunkami, które odnowiły się lub zostały wprowadzone sztucznie na obszarach nieleśnych.
- Lasy naturalne powstałe w wyniku naturalnych procesów przyrodniczych i w których procesy naturalne dominują na każdym etapie istnienia, tzn: odnowienia, wzrostu, dojrzewania, starzenia i rozpadu.

Las rodzimy nie obejmuje obszarów, które nie są zdominowane przez drzewa, wcześniej nie były lasem, i które nie zawierają jeszcze wielu cech i elementów ekosystemów rodzimych.

Lasy o małej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania (z ang. SLIMF):

- lasy o powierzchni poniżej 500 ha, lub
- lasy, w których współczynnik pozyskania drewna jest mniejszy niż 20% rocznego przyrostu, a całkowite roczne pozyskanie jest mniejsze niż 5000 m³.

Lekka praca: *przepisy krajowe** lub regulacje mogą zezwalać na zatrudnienie lub pracę osób w wieku od 13 do 15 lat do lekkiej pracy, która: a) nie może być szkodliwa dla ich zdrowia lub rozwoju; oraz b) nie może uszczuplać ich obecności w szkole, ich uczestnictwa w szkoleniach zawodowych lub programach szkoleniowych zatwierdzonych przez właściwy organ lub ich zdolności do korzystania z otrzymanych instrukcji (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) nr 138, art. 7).

Ludność rdzenna: Ludzie lub grupa ludzi, którą można zidentyfikować w poniższy sposób:

- Kluczową cechą lub kryterium jest samoidentyfikacja na poziomie indywidualnym jako ludność rdzenna oraz akceptacja członków społeczności
- Ciągłość historyczna ze społecznością przedkolonialną lub przedosadniczą
- Silny związek z obszarami i otaczającymi je zasobami naturalnymi
- Odrębny system społeczny, ekonomiczny lub polityczny
- Odrębny język, kultura i system wierzeń
- Tworzenie niedominującej grupy społecznej
- Decydująca się zachowywać i powielać środowisko rodowe oraz systemy, jako wyróżniające ludzi i wspólnoty.

(Źródło: Zaadaptowano ze Stałego Forum Organizacji Narodów Zjednoczonych na temat problemów ludności rdzennej, Broszura ‘Kim są ludności rdzenne’ październik 2007; Grupa rozwojowa Organizacji Narodów Zjednoczonych ‘Przewodnik po zagadnieniach dotyczących ludności rdzennej’ 2009, Deklaracja praw ludności rdzennych, 13 września 2007).

Ludność tradycyjna: Ludność tradycyjna to grupy społeczne lub ludy, które samodzielnie nie identyfikują się jako ludność rdzenna jednocześnie potwierdzając prawa do swoich ziem, lasów i innych zasobów w oparciu o wieloletnie obyczaje lub prawa do użytkowania (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, Program ludów leśnych (Marcus Colchester, 7 października 2009)).

Łączność: Miara połączenia lub przestrzennej ciągłości korytarza, sieci lub matrycy. Im mniejsze luki, tym większa łączność. Powiązana jest z koncepcją strukturalnej łączności; funkcjonalna lub behawioralna łączność odnosi się do połączenia przestrzeni w odniesieniu do procesu, np. przemieszczanie się zwierząt poprzez różne elementy krajobrazu. Łączność wodna dotyczy dostępności i transportu materiałów i organizmów, poprzez wody gruntowe i powierzchniowe, między różnymi płatami ekosystemów wodnych wszystkich rodzajów. (Źródło:FSC-STD-60-004 V2-0) na podstawie R.T.T. Forman. 1995. Mozaiki lądowe. Ekologia krajobrazów i regionów, Cambridge University Press, str. 632).

Materiały odpadowe: nieużyteczne lub niepożądane substancje lub produkty uboczne, takie jak:

- Niebezpieczne odpady, w tym odpady chemiczne i baterie;
- Pojemniki;
- Olej i paliwo silnikowe i inne paliwa i oleje;
- Śmieci, w tym metale, plastik i papier; i
- Opuszczone budynki, maszyny i urządzenia.

Minimalny wiek (zatrudnienia): nie jest niższy niż wiek ukończenia obowiązku szkolnego, i w każdym przypadku nie powinien być niższy niż 15 lat. Jednak kraj, którego gospodarka i zaplecze edukacyjne są niewystarczająco rozwinięte, może początkowo określić minimalny wiek jako 14 lat. *Prawo krajowe** może również zezwalać na zatrudnianie 13-15 -latków do *lekkiej pracy**, która nie szkodzi ani ich obecności w szkole, ani zdrowiu dziecka, ani jego rozwojowi. Osoby w wieku 12-13 lat mogą ubiegać się o *pracę lekką* * w krajach, które określają minimalny wiek na 14 lat (Konwencja MOP nr. 138, artykuł 2). W Polsce minimalny wiek zatrudnienia jest określony w przepisach krajowych.

Nadrzędne wymogi bezpieczeństwa publicznego: aktualne, rzeczywiste i ponadprzeciętne zagrożenie dla ludzi, którego nie można wyeliminować w inny sposób, wynikające z lokalizacji elementu niebezpiecznego w miejscu:

- wykorzystywanym przez ludzi nieświadomych ryzyka istniejącego w lesie, np. poruszających się drogą publiczną;
- wykorzystywanym przez ludzi długotrwale przebywających w jednym miejscu w lesie (np. miejsce biwakowania);
- wykorzystywanym przez ludzi korzystających z lasu w sposób skoncentrowany punktowo lub liniowo (np. szlaki turystyczne),

jeśli stwarzane ryzyko jest wysokie.

Najgorsze formy pracy *dzieci*: obejmuje a) wszelkie formy niewolnictwa lub praktyki podobne do niewolnictwa, takie jak sprzedaż i handel dziećmi, niewola za długi i niewolnictwo oraz

praca przymusowa, w tym przymusowa lub obowiązkowa rekrutacja dzieci do użycia w konfliktach zbrojnych; b) wykorzystywanie, pozyskiwanie lub oferowanie *dziecka** do prostytucji, do produkcji pornografii lub przedstawień pornograficznych; c) wykorzystywanie, pozyskiwanie lub oferowanie *dziecka** do nielegalnej działalności, w szczególności w zakresie produkcji i handlu narkotykami, zgodnie z definicją zawartą w odpowiednich umowach międzynarodowych; d) praca, która ze względu na swoj charakter lub warunki, w ktorych jest przeprowadzana, może zaszkodzić zdrowiu, bezpieczeństwu lub moralności dzieci (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na posdstawie Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) nr182, art. 3).

Najlepsze dostępne informacje: dane, fakty, dokumenty, ekspertyzy i wyniki badań terenowych, konsultacje ze stronami, które są najbardziej wiarygodne, dokładne, kompletne lub adekwatne i można je uzyskać przy *racjonalnym** wysiłku i kosztach, z zastrzeżeniem *skali* i intensywności** działań gospodarczych i *podejścia przezornościowego** (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0).

Natural forest: A *forest** area with many of the principal characteristics and key elements of native ecosystems, such as complexity, structure and biological diversity, including soil characteristics, flora and fauna, in which all or almost all the trees are native species, not classified as plantations.

'*Natural forest*'* includes the following categories:

- *Forest** affected by harvesting or other disturbances, in which trees are being or have been regenerated by a combination of natural and artificial regeneration with species typical of *natural forests** in that site, and where many of the above-ground and below-ground characteristics of the natural forest are still present. In boreal and north temperate *forests** which are naturally composed of only one or few tree species, a combination of natural and artificial regeneration to regenerate *forest** of the same *native species**, with most of the principal characteristics and key elements of *native ecosystems** of that site, is not by itself considered as conversion to plantations;
- *Natural forests** which are maintained by traditional *silvicultural** practices including natural or assisted natural regeneration;
- Well-developed secondary or colonizing *forest** of *native species** which has regenerated in non-*forest** areas;
- The definition of '*natural forest*'* may include areas described as wooded *ecosystems**, woodland and savannah.

The description of *natural forests** and their principal characteristics and key elements may be further defined in FSC Forest Stewardship Standards, with appropriate descriptions or examples.

'*Natural forest*'* does not include land which is not dominated by trees, was previously not forest, and which does not yet contain many of the characteristics and elements of *native ecosystems**. Young regeneration may be considered as *natural forest** after some years of ecological progression. FSC Forest Stewardship Standards may indicate when such areas may be excised from the *Management Unit**, should be *restored** towards more *natural conditions**, or may be converted to other land uses.

FSC has not developed quantitative thresholds between different categories of *forests** in terms of area, density, height, etc. FSC Forest Stewardship Standards may provide such thresholds and other guidelines, with appropriate descriptions or examples. Pending such guidance, areas dominated by trees, mainly of *native species**, may be considered as *natural forest**.

Thresholds and guidelines may cover areas such as:

- Other vegetation types and non-*forest** communities and *ecosystems** included in the *Management Unit**, including grassland, bushland, *wetlands**, and open woodlands;

- Very young pioneer or colonizing regeneration in a primary succession on new open sites or abandoned farmland, which does not yet contain many of the principal characteristics and key elements of *native ecosystems**. This may be considered as *natural forest** through ecological progression after the passage of years;
- Young natural regeneration growing in *natural forest** areas may be considered as *natural forest**, even after logging, clear-felling or other disturbances, since many of the principal characteristics and key elements of *native ecosystems** remain, above-ground and below-ground;
- Areas where deforestation and *forest** degradation have been so severe that they are no longer 'dominated by trees' may be considered as non-*forest**, when they have very few of the principal above-ground and below-ground characteristics and key elements of *natural forests**. Such extreme degradation is typically the result of combinations of repeated and excessively heavy logging, grazing, farming, fuelwood collection, hunting, fire, erosion, mining, settlements, *infrastructure**, etc. FSC Forest Stewardship Standards may help to decide when such areas should be excised from the *Management Unit**, should be restored towards more *natural conditions**, or may be converted to other land uses (Source: FSC-STD-01-001 V5-2).

Nawóz: substancje mineralne lub organiczne, najczęściej N, P_2O_5 i K_2O, które są aplikowane do gleby w celu zwiększenia wzrostu roślin. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0).

Niedrzewne produkty leśne (Non-timber forest products, NTFP): Wszystkie produkty inne niż drewno pochodzące z Jednostki Gospodarowania. (Źródło: FSC- STD-01-001 V5-2).

Nienaruszony krajobraz leśny: terytorium w obecnym globalnym zasięgu pokrywy leśnej, które zawiera ekosystemy leśne i inne niż lasy, będące pod minimalnym wpływem działalności gospodarczej człowieka, o powierzchni co najmniej 500 km^2 (50 000 ha) i minimalnej szerokości 10 km (mierzonej jako średnica koła całkowicie wpisanego w granice terytorium) (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Intact Forests / Global Forest Watch. Definicja słownikowa podana na stronie internetowej Intact Forest. 2006-2014).

Non-SLIMF: lasy zarządzane przez Organizacje dużej i średniej skali.

- **Średnia skala**: Jednostki Gospodarowania o powierzchni od 500 do 10 000 ha (własność pojedyncza lub współwłasność – wspólnota).
- **Duża skala**: Jednostki Gospodarownia o powierzchni powyżej 10 000 ha (własność pojedyncza lub współwłasność – wspólnota).

Obowiązkowy kodeks postępowania: Podręcznik lub inny zbiór technicznych instrukcji, które muszą być wdrożone przez organizację na mocy prawa (Źródło: FSC- STD-01-001 V5-0).

Obowiązujące prawo (przepisy)/mające zastosowanie prawo: Prawo mające zastosowanie w ramach działania *Organizacji** jako legalnego podmiotu prawnego lub przedsiębiorstwa dla lub na rzecz *Jednostki gospodarowania** oraz te przepisy, które mają wpływ na wdrożenie Zasad i Kryteriów FSC. Obejmuje ono dowolną kombinację prawa ustawowego (zatwierdzonego przez parlament), orzecznictwa (interpretacje sądowe), przepisów pomocniczych, powiązanych procedur administracyjnych oraz krajowej konstytucji (jeśli istnieje), która zawsze jest nadrzędna względem wszystkich innych instrumentów prawnych (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Obszar ochrony: Zobacz definicję 'Strefy ochronne'. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0).

Obszary i terytoria: Na potrzeby Zasad i Kryteriów są to obszary lub terytoria, które, w ujęciu tradycyjnym, były własnością ludności rdzennej lub społeczności lokalnych lub były zwyczajowo użytkowane lub zajmowane, i na które dostęp do zasobów naturalnych ma kluczowe znaczenie dla trwałości ich kultury i utrzymania (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na

podstawie Banku Światowego OP 4.10 Ludność rdzenna, sekcja 16 (a), lipiec 2005.)

Obszary o szczególnych wartościach ochronnych: Strefy i przestrzenie fizyczne posiadające *Szczególne Wartości Ochronne** lub niezbędne do istnienia i utrzymania *Szczególnych Wartości Ochronnych** (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0).

Ocena oddziaływania na środowisko (OOŚ): Systematyczny proces służący do identyfikacji potencjalnych skutków środowiskowych i społecznych proponowanych projektów, do oceny podejść alternatywnych oraz do przygotowania i wdrażania środków zapobiegawczych, łagodzących, a także środków zarządzania i monitorowania. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie Ocena oddziaływania na środowisko, wytyczne dla projektów terenowych FAO. Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (FAO), Rzym).

Ochrona: Zobacz definicję ‘Konserwacja/Ochrona’.

Odporność: Zdolność systemu do utrzymania kluczowych funkcji i procesów w obliczu napięć lub nacisków powstałych w efekcie obrony przed zmianami lub próby dostosowania się do nich. Pojęcie to odnosi się zarówno do systemów ekologicznych, jak i społecznych (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Światowej Komisji ds. obszarów chronionych, (IUCN-WCPA). 2008. Ustanowienie morskich obszarów chronionych – sprawmy, by to się stało. Waszyngton D.C.: IUCN-WCPA National Oceanic and Atmospheric Administration and The Nature Conservancy).

Organizacja: Osoba lub podmiot prawny posiadający lub ubiegający się o certyfikat FSC, a tym samym odpowiedzialny za wykazanie zgodności z wymogami, na których opiera się certyfikacja (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Organizacja pracowników: każda organizacja *pracowników** mająca na celu popieranie i ochronę interesów *pracowników** (zaadaptowano z Konwencji MOP 87, art. 10). Ważne jest, aby pamiętać, że zasady i wytyczne dotyczące składu organizacji pracowników rożnią się w poszczegolnych krajach, szczególnie w odniesieniu do tych, którzy są uznawani za członków zwyczajnych, a także tych, ktorzy są uznawani za posiadających władzę do "zatrudniania i zwalniania". Organizacja pracowników ma tendencję do oddzielania związków między tymi, ktorzy mogą "zatrudniać i zwalniać", a tymi, ktorzy nie mogą. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Raportu FSC dotyczącego ogólnych kryteriów i wskaźników opartych na zasadach Podstawowych Konwencji MOP).

Organizm: Każda jednostka biologiczna zdolna do reprodukcji lub przenoszenia materiału genetycznego. (Źródło: Dyrektywa Rady 90/220 / EWG).

Organizm modyfikowany genetycznie: Organizm, w którym materiał genetyczny został zmieniony w sposób niezachodzący w sposób naturalny w wyniku krzyżowania i/lub naturalnej rekombinacji. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, w oparciu o interpretację FSC-POL-30-602 FSC dotyczącą GMO (organizmów modyfikowanych genetycznie)).

Pesticide: Any substance or preparation prepared or used in protecting plants or wood or other plant products from pests; in controlling pests; or in rendering such pests harmless. This definition includes insecticides, rodenticides, acaricides, molluscicides, larvaecides, fungicides and herbicides (Source: FSC-STD-01-001 V5-2).

Pestycyd: każda substancja lub mieszanina substancji chemicznych lub składników biologicznych przeznaczonych do odstraszania, niszczenia lub zwalczania szkodników bądź regulowania wzrostu roślin (źródło: Międzynarodowy kodeks postępowania FAO w zakresie

zarządzania pestycydami). Definicja ta obejmuje środki owadobójcze, gryzoniobójcze, roztoczobójcze, moluskocydy, larwicydy, środki nicieniobójcze, grzybobójcze i chwastobójcze. (źródło: Polityka Pestycydowa FSC, FSC-POL-30-001 V3-0 EN).

Plan gospodarowania: Zbiór dokumentów, raportów, zapisów i map opisujący, uzasadniający i regulujący działania prowadzone przez zarządcę, pracowników lub organizację w ramach Jednostki gospodarowania lub w odniesieniu do niej, z uwzględnieniem deklaracji co do celów i polityk (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Plan urządzenia lasu: podstawowy dokument gospodarki leśnej opracowywany dla określonego obiektu, zawierający opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej. Na potrzeby standardu pojęcie obejmuje również uproszczony plan urządzenia lasu.

Plantation: A *forest** area established by planting or sowing with using either alien or *native species**, often with one or few species, regular spacing and even ages, and which lacks most of the principal characteristics and key elements of *natural forests**. The description of plantations may be further defined in FSC Forest Stewardship Standards, with appropriate descriptions or examples, such as:

- Areas which would initially have complied with this definition of 'plantation' but which, after the passage of years, contain many or most of the principal characteristics and key elements of *native ecosystems**, may be classified as *natural forests**.
- Plantations managed to *restore** and enhance biological and *habitat** diversity, structural complexity and *ecosystem functionality** may, after the passage of years, be classified as natural forests.
- Boreal and north temperate *forests** which are naturally composed of only one or few tree species, in which a combination of natural and artificial regeneration is used to regenerate *forest** of the same *native species**, with most of the principal characteristics and key elements of *native ecosystems** of that site, may be considered as *natural forest**, and this regeneration is not by itself considered as conversion to *plantations** (Source: FSC-STD-01-001 V5-2).

Plantacja: Obszar zalesiony z wykorzystaniem gatunków obcego lub rodzimego pochodzenia, często jednego lub kilku gatunków, w równych odstępach i w równym wieku, i który nie posiada większości cech charakterystycznych i kluczowych elementów lasu naturalnego. Plantacje zakłada się w celu intensywnej produkcji drewna w skróconym cyklu produkcyjnym, dostosowanym do gatunku i warunków siedliskowych.

Płaca umożliwiająca utrzymanie: Wynagrodzenie otrzymane za standardowy tydzień pracy przez pracownika w konkretnym miejscu, wystarczające, aby zapewnić przyzwoity standard życia dla pracownika i jego rodziny. Elementy przyzwoitego standardu życia obejmują żywność, wodę, mieszkanie, edukację, opiekę zdrowotną, transport, odzież i inne podstawowe potrzeby, w tym rezerwę na nieoczekiwane zdarzenia (Źródło: Wspólne podejście do płacy umożliwiającej utrzymanie) ISEAL Living Wage Group. Listopad 2013).

Podejście przezornościowe: Podejście wymagające, by w sytuacji, kiedy dostępne informacje wskazują, że działalność zarządcza stwarza zagrożenie poważnymi lub nieodwracalnymi szkodami dla środowiska lub dobrobytu człowieka, organizacja podejmie zdecydowane i skuteczne środki w celu zapobiegnięcia szkodom i uniknięciu zagrożeń dla dobrostanu, nawet jeśli informacje są niekompletne lub niejednoznaczne, oraz kiedy nie ma pewności, że wartości przyrodnicze mogą doznać uszczerbku (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie Zasady 15 Deklaracji z Rio w sprawie środowiska i rozwoju z 1992 r. oraz Oświadczenia Wingspread w sprawie zasady ostrożności na konferencji Wingspread, 23-25 stycznia 1998 r.).

Podstawowe Konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP): są to standardy pracy, które obejmują podstawowe zasady i prawa w pracy: wolność zrzeszania się i skuteczne uznawanie prawa do *rokowań zbiorowych**; eliminacja wszelkich form *pracy przymusowej lub obowiązkowej**; skuteczne zniesienie pracy *dzieci**; oraz eliminacja *dyskryminacji** w odniesieniu do *zatrudnienia i zawodu**.

Osiem Podstawowych Konwencji to:

- Konwencja MOP dotycząca wolności zrzeszania się i ochrony prawa do organizowania się, 1948 r. (Nr 87)
- Konwencja MOP dotycząca prawa organizowania się i rokowań zbiorowych, 1949 (Nr 98)
- Konwencja MOP dotycząca pracy przymusowej, 1930 (Nr 29)
- Konwencja MOP dotycząca likwidacji pracy przymusowej, 1957 (Nr 105)
- Konwencja MOP dotycząca wieku minimalnego, 1973 (Nr 138)
- Konwencja MOP dotycząca najgorszych form pracy dzieci, 1999 (Nr 182)
- Konwencja MOP dotycząca równego wynagrodzenia, 1951 (Nr 100)
- Konwencja MOP dotycząca dyskryminacji (zatrudnienie i zawód), 1958 (Nr 111)

(Źródło: Raport FSC dotyczący ogólnych kryteriów i wskaźników opartych na zasadach Podstawowych Konwencji MOP).

Posiadacz praw: osoby i grupy, w tym *ludność rdzenna**, *ludność tradycyjna** i *społeczności lokalne** posiadające prawa lub *prawa zwyczajowe**, których *dobrowolna, wcześniejsza i świadoma zgoda** jest wymagana w celu podjęcia decyzji zarządczych (Źródło: FSC-STD- 60-004 V2-0).

Powierzchnie referencyjne: Fragmenty *Jednostki Gospodarowania** wyznaczone w celu zachowania lub przywrócenia ekosystemu, który naturalnie występowałby w tym regionie geograficznym. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Powszechna ochrona lasu: kształtowanie równowagi w ekosystemach leśnych i zwiększanie naturalnej odporności drzewostanów. W szczególności obejmuje ona:

- zabiegi profilaktyczne i ochronne zapobiegające powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów;
- zapobieganie, wykrywanie i zwalczanie nadmiernego występowania i rozprzestrzeniania się organizmów szkodliwych;
- ochronę gleby i wód leśnych. (Źródło: Ustawa o lasach, art. 9 ust. 1)

Poziom pozyskania: rzeczywista wielkość pozyskania drewna wykonana w *Jednostce Gospodarowania**, mierzona w jednostkach objętości (np. w metrach sześciennych) lub powierzchni (np.hektary) w celu porównania z obliczonym (maksymalnym) dopuszczalnym poziomem pozyskania. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Praca niebezpieczna (w kontekście pracy dzieci): każda praca, która może zagrozić fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu zdrowiu dzieci, nie powinna być wykonywana przez nikogo poniżej 18 lat. Niebezpieczna praca *dziecka** to praca w niebezpiecznych lub niezdrowych warunkach, w wyniku której *dziecko** może zginąć lub zostać ranne/okaleczone (często na stałe) i/lub zachorować (często na stałe) w wyniku niskich standardów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz warunkow pracy. Przy określaniu rodzaju niebezpiecznej pracy dzieci, o ktorej mowa w art. 3 lit. d) Konwencji MOP nr 182, oraz przy identyfikowaniu gdzie występuje, należy uwzględnić, między innymi:

- Pracę, ktora naraża dzieci na fizyczne, psychiczne lub seksualne wykorzystywanie;

- Pracę pod ziemią, pod wodą, na niebezpiecznych wysokościach lub w ograniczonych przestrzeniach;
- Pracę z niebezpiecznymi maszynami, sprzętem i narzędziami, lub która wymaga ręcznego przenoszenia lub transportu ciężkich ładunków;
- Pracę w niezdrowym środowisku, które może, na przykład, narażać dzieci na niebezpieczne substancje, czynniki lub procesy, lub temperatury, poziom hałasu lub wibracje szkodliwe dla ich zdrowia;
- Pracę w szczególnie trudnych warunkach, takich jak praca przez długie godziny lub w nocy lub praca, w której przebywanie *dziecka** jest nieracjonalnie ograniczone do siedziby pracodawcy (MOP, 2011: *IPEC Mainstreaming Child labour concerns in education sector plans and Programmes, Geneva, 2011& ILO Handbook on Hazardous child labour, 2011*).

Praca przymusowa lub obowiązkowa: praca lub usługa wymagana od jakiejkolwiek osoby pod groźbą kary i do której ta osoba nie zgłosiła się dobrowolnie (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) nr 29, art. 2.1).

Pracownicy: Wszystkie zatrudnione osoby, w tym pracownicy publiczni, a także osoby ‘samozatrudnione’. Uwzględnia się zarówno pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin, pracowników sezonowych, pracowników wszystkich rang i kategorii, z uwzględnieniem pracowników fizycznych, administratorów, przełożonych, kierowników, pracowników wykonawców oraz samozatrudnionych wykonawców i podwykonawców (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) nr 155 w zakresie bezpieczeństwa, zdrowia pracowników i środowiska pracy, 1981).

Prawa lokalne (przepisy lokalne): patrz Prawo krajowe. The whole suite of primary and secondary laws (acts, ordinances, statutes, decrees) which is limited in application to a particular geographic district within a national territory, as well as secondary regulations, and tertiary administrative procedures (rules / requirements) that derive their authority directly and explicitly from these primary and secondary laws. Laws derive authority ultimately from the Westphalian concept of sovereignty of the Nation State (Source: FSC-STD-01-001 V5-2).

Prawa użytkowania: Prawa do użytkowania zasobów Jednostki gospodarowania określone przez zwyczaje lokalne, wzajemne porozumienia lub określone przez inne podmioty posiadające prawa użytkowania. Prawa te mogą ograniczać użycie określonych zasobów do wskazanego poziomu konsumpcji lub technik pozyskania (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Prawa zwyczajowe: Prawa będące rezultatem serii długich powszechnych i zwyczajowych działań, które poprzez swoją powtarzalność i nieprzerwalność uzyskały moc prawną w ramach danej jednostki geograficznej lub socjologicznej (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Prawnie właściwy: Upoważniony prawem do wykonywania określnej funkcji (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Prawny/ustawowy: Zgodny z prawem nadrzędnym (prawo krajowe lub lokalne) lub prawodawstwem wtórnym (przepisy dodatkowe, rozporządzenia, nakazy itp.). ‘Prawny’ obejmuje także decyzje oparte na regułach podejmowania decyzji określonych przez kompetentne organy, w przypadku, gdy wynikają one w sposób bezpośredni i logiczny z przepisów ustawowych i wykonawczych. Decyzje podjęte przez prawnie kompetentne organy mogą nie być prawne, jeśli nie wynikają w sposób bezpośredni i logiczny z prawodawstwa i regulacji prawnych, i jeśli nie są oparte na wymogach prawa, ale ustalane w trybie administracyjnym (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Prawo krajowe: zespół aktów normatywnych mających zastosowanie na terenie danego kraju, na który składają się: konstytucja, ustawy, akty wykonawcze (rozporządzenia), ratyfikowane umowy międzynarodowe, akty prawa miejscowego (obowiązujące na obszarze działania organów, które je ustanowiły), a także akty administracyjne niższego rzędu (zarządzenia, uchwały, wytyczne i inne), przyjęte bezpośrednio i wyraźnie na podstawie wymienionych wyżej aktów normatywnych powszechnie obowiązujących.

Prawo posiadania (prawo do posiadania): Społecznie zdefiniowana umowa pomiędzy osobami indywidualnymi lub grupami, uznana przez ustawy prawne lub praktyki zwyczajowe, dotycząca ‘pakietu praw i obowiązków’ w zakresie posiadania, utrzymania, dostępu do lub użytkowania konkretnych obszarów lub powiązanych z nimi zasobów (takich jak pojedyncze drzewa, gatunki roślin, woda, minerały itp.) (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie Światowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej IUCN)).

Prawo stanowione: Zbiór praw zawarty w ustawach parlamentu (legislatura krajowa) *(Źródło: Oksfordzki słownik prawa).*

Prawo zwyczajowe: Powiązane ze sobą zbiory *praw zwyczajowych** mogą być uznane jako prawo zwyczajowe. W części jurysdykcji prawo zwyczajowe jest równoważne z prawem ustawowym, w ramach określonego obszaru kompetencji i może zastępować prawo ustawowe w obrębie zidentyfikowanych grup etnicznych i społecznych. W niektórych jurysdykcjach prawo zwyczajowe uzupełnia prawo ustawowe i jest stosowane w określnych okolicznościach. *(Źródło:* FSC-STD-01-001 V5-2 *na podstawie N.L. Peluso and P. Vandergeest. 2001. Genealogie polityczne lasu i praw zwyczajowych w Indonezji, Malezji i Tailandii, Journal of Asian Studies 60(3):761–812).*

Przestrzegać/Podtrzymywać: Uznawać, szanować, podtrzymywać i wspierać (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Przywrócić/Przywracanie: Określenia te są używane w różnych znaczeniach w zależności od kontekstu i mowy potocznej. W niektórych przypadkach ‘przywrócić’ oznacza naprawić szkody wyrządzone wartościom przyrodniczym, które są skutkiem działalności gospodarczej lub innych aktywności. W innych przypadkach ‘przywrócenie’ oznacza stworzenie bardziej naturalnych warunków w miejscach, które zostały silnie zdegradowane lub przekształcone w inne rodzaje użytkowania gruntów. W Zasadach i Kryteriach pojęcie ‘przywracanie’ nie jest stosowane do określenia odtworzenia żadnego wcześniejszego, prehistorycznego, przedindustrialnego lub innego wcześniej istniejącego ekosystemu (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

*Organizacja** nie jest zobligowana do przywrócenia wartości przyrodniczych, na które wpływ miały czynniki będące poza jej kontrolą, na przykład szkody powstałe w wyniku klęsk żywiołowych, zmian klimatu lub legalnych działań stron trzecich, takich jak publiczna infrastruktura, górnictwo, łowiectwo lub osadnictwo. *FSC-POL-20-003 Wyłączenie obszarów z zakresu certyfikacji* opisuje działania, na podstawie których takie obszary, jeśli jest to stosowne, mogą być wyłączone z zakresu certyfikacji (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Organizacja nie jest także zobligowana do przywrócenia wartości przyrodniczych, które mogły istnieć przez jakiś czas lub w przeszłości, lub tych, na które negatywnie wpłynęła działalność poprzednich właścicieli lub organizacji. Jednakże, oczekuje się od *Organizacji** podjęcia racjonalnych środków, w celu ograniczenia, kontroli i zapobiegania degradacji środowiskowej, która ma miejsce w *Jednostce gospodarowania** jako rezultat wcześniejszych oddziaływań

(Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Publicznie dostępny: W sposób dostępny lub powszechnie obserwowalny dla ludzi (Źródło: Słownik języka angielskiego Collins, Edycja 2003).

Punkt pierwszej sprzedaży: miejsce, z którego „podmiot handlowy" tj. osoba fizyczna lub prawna, w ramach działalności handlowej, nabywa prawa własności dotyczące drewna lub produktów z drewna od *Organizacji**.

Racjonalny: oparty na nowoczesnych, naukowych metodach, dobrze zaplanowany i dający dobre wyniki, oparty na logicznym rozumowaniu, kierujący się rozumem, (Źródło: Słownik języka polskiego PWN).

Reasonable: Judged to be fair or appropriate to the circumstances or purposes, based on general experience (Source: FSC-STD-60-004 V2-0, based on Shorter Oxford English Dictionary).

Ratyfikowany: Proces, w wyniku którego prawnie zatwierdzono międzynarodowe prawo, umowę lub porozumienie (w tym wielostronna umowa w sprawie ochrony środowiska) przez ustawodawcę krajowego lub równoważny mechanizm, tak, by prawo międzynarodowe, porozumienia lub umowy automatycznie stały się częścią prawa krajowego lub rozpoczęły rozwój prawa krajowego, który będzie miał dać taki sam efekt prawny (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Refugia (Ostoje): Wyizolowany obszar, w którym nie wystąpiły rozległe zmiany powodowane zwykle zmianami klimatu lub zaburzeniami spowodowanymi przez działalność człowieka, oraz gdzie mogą przetrwać rośliny i zwierzęta typowe dla danego regionu (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Glen Canyon Dam, Adaptacyjny program zarządzania, Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej Glen Canyon Dam).

Rejestracja prawna: Krajowa lub lokalna licencja prawna lub zestaw pozwoleń do prowadzenia przedsiębiorstwa wraz z prawem do komercyjnego kupowania i sprzedawania produktów lub usług. Licencja lub pozwolenia mogą dotyczyć osoby fizycznej, prywatnego przedsiębiorstwa lub przedsiębiorstwa państwowego. Prawa do kupowania i sprzedawania produktów lub usług nie są jednoznacznie z koniecznością, stąd rejestracja prawna ma także zastosowanie do organizacji działających w Jednostce gospodarowania niesprzedających produktów lub usług, a na przykład, oferujących bezpłatną rekreację lub ochronę różnorodności biologicznej, czy siedlisk (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Rębnia: Rębnia jest działaniem z zakresu użytkowania lasu, mającym na celu stworzenie najkorzystniejszych warunków dla odnowienia lasu o właściwym, z punktu widzenia gospodarki leśnej, składzie gatunkowym drzew i uzyskania pożądanej budowy drzewostanu.

Rokowania zbiorowe: dobrowolne negocjacje między pracodawcami lub organizacjami pracodawców, a *organizacją pracowników** w celu uregulowania warunków zatrudnienia za pomocą układow zbiorowych (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) nr 98, art. 4).

Równość płci: Równość płci lub sprawiedliwe relacje między płciami oznacza, że kobiety i mężczyźni mają równe warunki do korzystania z pełni praw człowieka oraz do przyczyniania się do rozwoju gospodarczego, społecznego, kulturowego oraz politycznego i czerpania korzyści z niego płynących. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, zaadaptowano z warsztatów FAO, IFAD i ILO pt. 'Luki, trendy i aktualne badania w zakresie płci w zatrudnieniu w rolnictwie i na obszarach wiejskich: zróżnicowane ścieżki wyjścia z ubóstwa', Rzym, od 31 marca do 2

kwietnia 2009.).

Różnorodność biologiczna: Różnorodność pośród wszystkich żywych organizmów zamieszkujących, między innymi, *ekosystemy** lądowe, morskie i inne ekosystemy wodne oraz kompleksy ekologiczne, których są częścią, a także różnorodność w obrębie gatunków, pomiędzy gatunkami i różnorodność ekosystemów *(Źródło:* FSC-STD-60-004 V2-0 na podstawie *Konwencji o różnorodności biologicznej, 1992, Artykuł 2).*

Ryzyko: Prawdopodobieństwo nieakceptowanego, negatywnego wpływu wynikającego z jakiejkolwiek aktywności w *Jednostce Gospodarowania** z uwzględnieniem powagi możliwych konsekwencji (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Sieć obszarów ochronnych: te części *Jednostki Gospodarowania**, dla których ochrona jest głównym i w pewnych warunkach wyłącznym celem; takie obszary obejmują *powierzchnie referencyjne**, *strefy ochronne**, *obszary ochrony**, obszary ***łączności**** i *obszary o szczególnych wartościach ochronnych**. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0).

Siedlisko: Miejsce lub rodzaj miejsca, w którym występuje *organizm** lub populacja *(Źródło:* FSC-STD-60-004 V2-0, *na podstawie Konwencji o różnorodności biologicznej, Artykuł 2).*

Skala, intensywność i ryzyko: Zobacz definicję terminów ‘skala, ‘intensywność i ‘ryzyko’.

Skala: Miara stopnia, w jakim działania gospodarcze mają wpływ na wartości przyrodnicze lub jednostkę gospodarowania w czasie lub przestrzeni. Działania o małej skali przestrzennej mają w danym roku wpływ na proporcjonalnie małą część lasu, a działania o małej/niskiej skali czasowej występują jedynie w długich odstępach czasu (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

SLIMF: patrz ‘Lasy o małej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania’.

Słuszna rekompensata: Wynagrodzenie proporcjonalne do wielkości i rodzaju usług świadczonych przez inną Stronę lub szkód, lub proporcjonalnie do wielkości i rodzaju szkody, którą można przypisać pierwszej Stronie. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Local communities: Communities of any size that are in or adjacent to the Management *Unit**, and also those that are close enough to have a *significant** impact on the economy or the environmental values of the *Management Unit** or to have their economies, rights or environments *significantly** affected by the management activities or the biophysical aspects of the *Management Unit** (Source: FSC-STD-01-001 V5-2).

Społeczność lokalna: zbiorowość, w ramach której wytworzyła się sieć powiązań społecznych oraz poczucie przynależności do tej zbiorowości, występująca na obszarze *Jednostki Gospodarowania** lub sąsiadująca z nią, a także taka która jest wystarczająco blisko by wywierać znaczący wpływ na Jednostkę Gospodarowania lub by Jednostka Gospodarowania wpływała na tę społeczność (Na podstawie FSC-STD-01-001 V5-2).

Spór: dla celów Międzynarodowych Ogólnych Wskaźników (IGI) jest to wyraz niezadowolenia ze strony jakiejkolwiek osoby lub organizacji przedstawiany jako skarga do *Organizacji**, dotycząca jej działań gospodarczych lub ich zgodności z Zasadami i Kryteriami FSC, na którą jest oczekiwana odpowiedź. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie FSC-PRO-01-005 V3-0 Rozpatrywanie odwołań).

Spór o udziale znacznej liczby interesów: Spór, w który zaangażowana jest większość zainteresowanych stron w każdej z podgrup społecznych, gospodarczych i przyrodniczych i który jest przedmiotem *toczących się spraw sądowych**, w których wydano nakaz sądowy wstrzymania prac leśnych.

Spór o znacznej wielkości: Spór będący przedmiotem *toczącej się sprawy sądowej**, w którym wydano nakaz sądowy wstrzymania prac leśnych i który obejmuje jedno lub więcej z poniższych:

- Wpływa na ustawowe lub zwyczajowe prawa lokalnej społeczności;
- Tam, gdzie negatywny wpływ działań zarządczych ma taką skalę, że nie można go odwrócić ani złagodzić;
- Przemoc fizyczna;
- Zniszczenie mienia;
- Obecność sił wojskowych;
- Akty zastraszania pracowników leśnych i stron. (Source: FSC-STD-60-004 V2-0).

Spór o znacznym czasie trwania: Spór będący przedmiotem *toczącej się sprawy sądowej**, w którym wydano nakaz sądowy wstrzymania prac leśnych i który trwa ponad dwa razy dłużej od wstępnie określonego terminu w systemie FSC (trwa dłużej niż 6 miesięcy po otrzymaniu skargi, na podstawie FSC-STD-20-001).

Stan przed pozyskaniem drewna [warunek]: różnorodność, skład i struktura lasu lub plantacji przed ścięciem drzew i działaniami pomocniczymi, takimi jak budowa dróg. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Status prawny: Sposób, w jaki *Jednostka gospodarowania** jest sklasyfikowana względem prawa. Pod względem formy własności oznacza to kategorię własności, taką jak grunty komunalne lub dzierżawione, grunty państwowe lub rządowe itp. Jeśli *Jednostka gospodarowania** jest w trakcie przekształcania z jednej formy własności w drugą (np. z gruntów państwowych w grunty komunalne ludności rdzennej) status obejmuje bieżącą pozycję w procesie przejściowym. Pod względem administracyjnym, status prawny może oznaczać, że obszar jest własnością całego narodu i jest administrowany w jego imieniu przez jednostkę rządową oraz jest, na mocy koncesji, dzierżawiony przez ministerstwo rządowe operatorowi z sektora prywatnego (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Strefa przybrzeżna: powierzchnia styku między lądem, a *zbiornikiem wodnym** i roślinność z nią związana. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Strefy ochronne i obszary ochrony: Zdefiniowane obszary, wyznaczone i zarządzane przede wszystkim w celu ochrony gatunków, siedlisk, ekosystemów oraz cech naturalnych i innych specyficznych dla danego miejsca wartości z uwagi na ich naturalne wartości przyrodnicze lub kulturowe, lub do celów monitorowania, ewaluacji i badań, niekoniecznie wykluczając przy tym inne aktywności związane z gospodarowaniem. Na potrzeby Zasad i Kryteriów powyższe terminy są stosowane zamiennie, bez wskazywania na wyższość jednego względem drugiego w kontekście konserwacji lub ochrony. Termin ‘obszary chronione’ nie jest stosowany, gdyż sugeruje on prawny lub oficjalny status ustanowiony na mocy regulacji prawnych w wielu krajach. W kontekście Zasad i Kryteriów działania w obrębie takich obszarów powinny uwzględniać czynną, nie bierną, ochronę .(Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Strona (Interesariusz): Zobacz definicję ‘zaangażowana strona’ i ‘zainteresowana strona’.

Strona, na którą może mieć wpływ działalność Jednostki Gospodarowania /Zaangażowana strona: Jakakolwiek osoba, grupa osób lub podmiot, który podlega lub może podlegać wpływom działalności Jednostki. Przykłady obejmują, ale nie ograniczają się (np. w przypadku właścicieli gruntów położonych w dole cieków) do osób, grup osób lub podmiotów zlokalizowanych w sąsiedztwie Jednostki Gospodarowania.

Przykłady zaangażowanych stron to:

- Społeczności lokalne
- Ludność rdzenna
- Pracownicy
- Mieszkańcy lasu
- Sąsiedzi
- Właściciele gruntów położonych w dole cieków
- Lokalni przetwórcy
- Lokalne przedsiębiorstwa
- Posiadacze praw własności i użytkowania, w tym właściciele gruntów
- Organizacje uprawnione do działania lub działające w imieniu zaangażowanych stron, na przykład organizacje pozarządowe zajmujące się kwestiami społecznymi i przyrodniczymi, związki zawodowe itd. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0)

Szczególne Wartości Ochronne (High Conservation Value, HCV): Dowolny z poniższych walorów:

HCV 1 - Różnorodność gatunkowa. Koncentracja *różnorodności biologicznej** z uwzględnieniem gatunków endemicznych oraz gatunków rzadkich i *zagrożonych**, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.

HCV 2 – *Ekosystemy** i mozaiki na poziomie *krajobrazu**. *Nienaruszone krajobrazy leśne** oraz *ekosystemy** i mozaiki *ekosystemów** występujące na poziomie krajobrazu, które są *znaczące** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym, i które zawierają zdolne do przeżycia populacje większości naturalnie występujących gatunków z ich naturalnym wzorem rozmieszczenia i zagęszczenia.

HCV 3 - Ekosystemy i siedliska. Rzadkie lub zagrożone ekosystemy, *siedliska** lub *ostoje**.

HCV 4 - Kluczowe usługi ekosystemów. Podstawowe *funkcje ekosystemowe** w sytuacjach kluczowych, włączając w to ochronę zlewni wodnych i kontrolę erozji wrażliwych gleb i zboczy.

HCV 5 - Potrzeby społeczności lokalnych. Miejsca i zasoby o fundamentalnym znaczeniu dla zaspokajania podstawowych potrzeb *społeczności lokalnych** lub *ludności rdzennej** (w zakresie środków do życia, zdrowia, odżywiania, wody itp.) zidentyfikowane poprzez zaangażowanie tych społeczności lub *ludności rdzennej**.

HCV 6 - Wartości kulturowe. Miejsca, zasoby, siedliska i *krajobrazy** o globalnym lub krajowym znaczeniu kulturowym, archeologicznym lub historycznym i/lub kluczowym* znaczeniu kulturowym, ekologicznym, ekonomicznym lub religijnym/uświęconym dla tradycyjnej kultury *lokalnych społeczności** lub *ludności rdzennej**, zidentyfikowane poprzez zaangażowanie tych społeczności lub *ludności rdzennej**.

(Źródło: Na podstawie FSC-STD-01-001 V5-2).

Środki kontroli biologicznej: Organizmy użyte do eliminacji lub regulacji populacji innych organizmów. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie: Światowa Unia Ochrony Przyrody. Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej IUCN).

Tereny podmokłe: obszary przejściowe między systemami lądowymi i wodnymi, w których zwierciadło wody zwykle znajduje się na powierzchni lub w jej pobliżu lub ląd jest pokryty płytką wodą (źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie: Cowarding, L.M., Carter, V., Golet, F.C., Laroe, E.T. 1979. Klasyfikacja siedlisk podmokłych i głębinowych Stanów Zjednoczonych,

Departament USA Waszyngton DC).

Zgodnie z Konwencją z Ramsar tereny podmokłe mogą obejmować równiny błotne pływowe, naturalne stawy, bagna, dziury, podmokłe łąki, grzęzawiska, torfowiska*, bagna słodkowodne, namorzyny, jeziora, rzeki, a nawet niektóre rafy koralowe (Źródło: FSC-STD-60-004 V2 -0, w oparciu o Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody (IUCN), definicje IUCN – angielski).

Terminowo: zobacz ‘w odpowiednim czasie’.

Testowanie włókien: zestaw technologii służących identyfikacji drewna, wykorzystywanych do identyfikacji rodziny, rodzaju, gatunku i pochodzenia wyrobów z litego drewna i włókien drzewnych. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0).

Tocząca się sprawa sądowa: spór bedący przedmiotem postępowania sądowego.

Torfowisko: składa się z zalanych i podmokłych obszarów, z dużymi nagromadzeniami materiału organicznego, pokryty jest warstwą ubogiej roślinności związanej z określonym stopniem kwasowości i który ma charakterystyczną bursztynową barwę. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie: Aguilar, L. 2001. About Fishermen, Fisherwomen, Oceans and tides. IUCN. San Jose (Costa Rica)).

Tradycyjna wiedza: informacje, *know-how*, umiejętności i praktyki, które są rozwinięte, podtrzymywane i przekazywane z pokolenia na pokolenie w ramach społeczności, często tradycyjna wiedza stanowi część tożsamości kulturowej lub duchowej społeczności (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie definicji Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (z ang.WIPO). Definicja słownikowa zgodnie z Polityką / Tradycyjna wiedza na stronie WIPO)).

Transakcja FSC: Zakup lub sprzedaż produktów z oświadczeniem FSC na dokumentach sprzedaży. (Źródło: ADV-40-004-14).

Usługi ekosystemowe (usługi ekosystemów): Korzyści, które ludzie czerpią z ekosystemów. Obejmują one:

- zaopatrywanie w pożywienie, produkty leśne i wodę;
- usługi regulacyjne, takie jak regulacja w przypadku powodzi, suszy, degradacji terenu, jakości powietrza, klimatu i chorób;
- usługi wspierające takie jak tworzenie gleby i obieg składników odżywczych; oraz
- usługi kulturowe i wartości kulturowe takie jak rekreacyjne, duchowe, religijne i inne korzyści niematerialne.

(Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie R. Hassan, R. Scholes i N. Ash. 2005. Ekosystemy i samopoczucie człowieka: Synteza. The Millennium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC).

Urazy przy pracy: wszelkie obrażenia ciała, choroby lub śmierć wynikające z wypadku przy pracy (źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP). Biuro Bibilioteki i systemów informacyjnych. Tezaurus MOP zgodnie z instrukcją stronie internetowej MOP).

Ustawowy: patrz definicja „Prawny”

Vast majority: 80% of the total area of *Intact Forest Landscapes** within the *Management Unit** as of January 1, 2017. The *vast majority** also meets or exceeds the minimum definition of *Intact Forest Landscape** (Source: FSC-STD-60-004 V2-0).

Very limited portion of the core area: The area affected *shall** not exceed 0.5% of the area of the *core area** in any one year, nor affect a total of more than 5% of the area of the *core area**.

W odpowiednim czasie/terminowo: tak szybko, jak pozwalają na to okoliczności; nie przekładany umyślnie przez Organizację; w zgodzie z obowiązującymi przepisami, umowami, licencjami lub fakturami.(Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Walory krajobrazowe: Walory krajobrazu mogą być zwizualizowane jako warstwy ludzkiej percepcji nałożone na fizyczny krajobraz. Niektóre walory krajobrazowe, takie jak ekonomiczne, rekreacyjne, odżywcze i wizualne, są ściśle powiązane z fizycznymi atrybutami krajobrazu. Inne walory krajobrazowe, takie jak wartość wewnętrzna lub duchowa, mają bardziej symboliczny charakter i są inspirowane bardziej indywidualną percepcją lub konstrukcją społeczną niż fizyczne atrybuty krajobrazu (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na postawie strony internetowej Instytutu Walorów Krajobrazowych).

Wartości przyrodnicze: Poniższy zestaw elementów środowiska biofizycznego i ludzkiego:

- funkcje ekosystemu (z uwzględnieniem sekwestracji i magazynowania węgla);
- różnorodność biologiczna;
- zasoby wodne;
- gleby;
- atmosfera;
- walory krajobrazowe (z uwzględnieniem wartości kulturowych i duchowych).

Konkretna wartość przypisana powyższym elementom uzależniona jest od sposobu ich postrzegania przez jednostki i społeczeństwa. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Warunki naturalne/ekosystem rodzimy: Dla potrzeb Zasad i Kryteriów FSC oraz wszystkich mających zastosowanie technik odtwarzania terminy takie jak ‘bardziej naturalne warunki’ i ‘ekosystem rodzimy’ mają prowadzić do działań na korzyść lub przywrócenia pierwotnych warunków i zespołów gatunków rodzimych, które są typowe dla danego miejsca, a także zarządzanie tymi zespołami i innymi wartościami środowiskowymi w taki sposób, by tworzyć ekosystem typowy dla danego obszaru. Dalszych wskazówek mogą dostarczać Standardy Gospodarki Leśnej FSC (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Weryfikacja transakcji: Weryfikacja dokonywana przez jednostki certyfikujące i/lub międzynarodową jednostkę akredytacyjną ASI (Accreditation Services International), czy oświadczenia FSC materiału wyjściowego stosowane przez posiadacza certyfikatu FSC są właściwe i pasują do oświadczeń FSC materiału wejściowego jego partnerów handlowych. (Źródło: FSC-STD-40-004 V3-0).

Weryfikowalne cele: konkretne cele, takie jak pożądane przyszłe warunki leśne, ustanowione w celu mierzenia postępów w osiąganiu każdego z *celów zarządzania**. Cele te są wyrażone jako jasne wyniki, takie, że ich osiągnięcie można zweryfikować i można określić, czy je osiągnięto czy nie.

Wiążąca umowa: umowa lub pakt, na piśmie lub nie, która obowiązuje sygnatariuszy i jest wykonalna na mocy prawa. Strony zaangażowane w umowę robią to i akceptują dobrowolnie (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0).

Własność intelektualna: Praktyki oraz wiedza, innowacje i inne wytwory umysłu. *(*Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie Konwencji o różnorodności biologicznej, Artykuł 8(j); oraz Światowej Organizacji Własności Intelektualnej. Czym jest własność intelektualna? Publikacja numer. 450(E)).

Wskaźnik: Zmienna ilościowa lub jakościowa, która może być zmierzona lub opisana, zapewniająca sposób oceny dotyczący tego, czy dana jednostka gospodarki leśnej spełnia wymogi Kryterium FSC. Wskaźniki i powiązane z nimi progi określają więc wymogi dotyczące odpowiedzialnej gospodarki leśnej na poziomie Jednostki Gospodarki Leśnej i stanowią podstawę oceny lasów. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0 Słownik pojęć (2009)).

Wspólnota gruntowa: szczególny rodzaj własnosci lasów, utworzony na podstawie rozporządzeń i dekretów wydawanych nawet przed wiekami przez dawnych władców kraju (królów, cesarzy), obecnie regulowanych przez „Ustawę o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych" wydaną 01.01.2016 r.

Wszystkie strony: *zaangażowane strony** oraz *zainteresowane strony**.

Wynagrodzenie: obejmuje zwykłą, podstawową lub minimalną płacę lub wynagrodzenie oraz wszelkie dodatkowe wynagrodzenie, które jest wypłacane bezpośrednio lub pośrednio, czy to w gotówce, czy w naturze, przez pracodawcę na rzecz pracownika i wynikające z zatrudnienia *pracownika** (Konwencja MOP nr. 100, art.1a).

Wypadek w miejscu pracy: Zdarzenie powstałe podczas pracy powodujące uraz lub śmierć (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP). Biuro biblioteki i systemów informacyjnych MOP. Tezaurus MOP przedstawiony na stronie internetowej MOP).

Zaangażować lub zaangażowanie: Proces, w którym *Organizacja** komunikuje się, konsultuje się lub zapewnia udział zainteresowanym lub zaangażowanym stronom zapewniając jednocześnie, że ich obawy, pragnienia, oczekiwania, potrzeby, prawa i możliwości są uwzględniane podczas ustanawiania, wdrożenia i aktualizacji *planu gospodarowania*.* (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Zagrożenia naturalne: zakłócenia, które mogą stanowić zagrożenie dla wartości społecznych i *wartości przyrodniczych** w *Jednostce Gospodarowania**, mogą również obejmować ważne funkcje ekosystemu; przykłady obejmują suszę, powódź, pożar, osunięcie ziemi, burzę, lawinę itp. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0).

Zagrożenie: Wskazanie lub ostrzeżenie o zbliżających się lub prawdopodobnych szkodach lub negatywnych wpływach (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, na podstawie Słownika oksfordzkiego j. angielskiego).

Zainteresowana strona: Jakakolwiek osoba, grupa osób lub podmiot wykazująca zainteresowanie lub będąca znana z zainteresowania aktywnością *Jednostki Gospodarowania**. Poniżej zamieszczono przykłady zainteresowanych stron.

- Organizacje zajmujące się ochroną przyrody, na przykład przyrodnicze organizacje pozarządowe;
- Organizacje pracownicze, np. związki zawodowe;
- Organizacje zajmujące się prawami człowieka, na przykład społeczne organizacje pozarządowe;
- Lokalne projekty w zakresie rozwoju;
- Lokalne samorządy;
- Krajowe departamenty rządowe działające na danym obszarze;
- Krajowe biura FSC;
- Eksperci w zakresie konkretnych zagadnień, np. szczególnych wartości ochronnych. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Zarządzanie adaptacyjne: Systematyczny proces ciągłego ulepszania polityk w zakresie gospodarowania i praktyk poprzez wyciąganie wniosków z bieżących działań (Źródło: Na podstawie Światowej Unii Ochrony Przyrody (World Conservation Union, IUCN). Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej IUCN).

Zasada: Kluczowa wytyczna lub element, w przypadku FSC, gospodarowania lasami (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Zasoby leśne: Ogół składników lasu możliwych do określenia ilościowego, obejmujący elementy biocenozy, a szczególnie drzewostany, runo i zwierzynę oraz składniki biotopu, glebę i wodę.

Zatrudnienie i zawód: obejmuje dostęp do kształcenia zawodowego, dostęp do zatrudnienia i poszczególnych zawodów, oraz warunki zatrudnienia (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0, Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) nr 111, art. 1.3).

Water bodies (including water courses): Seasonal, temporary, and permanent brooks, creeks, streams, rivers, ponds, and lakes. Water bodies include riparian or wetland systems, lakes, swamps, bogs and springs (Source: FSC-STD-60-004 V2-0).

Zbiorniki wodne (w tym cieki naturalne): sezonowe, tymczasowe i trwałe potoki, strumienie, rzeki, strugi płynące naturalnymi lub uregulowanymi korytami. Zbiorniki wodne obejmują systemy przybrzeżne lub systemy mokradeł, jeziora, bagna, grzęzawiska i źródła.

Zintegrowane metody ochrony lasu: metoda łącząca wszystkie metody ochrony lasu w celu minimalizacji ryzyka strat, zarówno ekologicznych, jak i ekonomicznych. Stosowane zabiegi mają na celu zapobieganie nadmiernemu rozmnażaniu się organizmów szkodliwych, a nie ich niszczenie. Osiąga się to poprzez modyfikację środowiska w kierunku zmian niekorzystnych dla organizmów chorobotwórczych. Modyfikując środowisko, należy w pełni wykorzystywać metody: biologiczne, chemiczne, hilotechniczne, fizyczne i inne, nie powodując zmian w ekosystemie. (Źródło: Instrukcja Ochrony Lasu, 2004)

Znaczący: Na potrzeby Zasady 9, HCV 1, 2 i 6 wyróżnia się trzy główne wyjaśnienia:

- Oznaczenie, klasyfikacja lub uznany, przez międzynarodową organizację taką jak IUCN lub Birdlife International, status ochrony.
- Oznaczenie przez władze państwowe lub regionalne, lub przez odpowiedzialną krajową organizację ochrony przyrody na podstawie koncentracji różnorodności biologicznej.
- Dobrowolne rozpoznanie dokonane przez zarządcę, właściciela lub organizację na postawie dostępnych informacji lub potwierdzonego bądź podejrzewanego istnienia znaczącej koncentracji różnorodności biologicznej, nawet jeśli nie zostało to oficjalnie uznane przez inne organizacje.

Każda z powyższych form stanowi uzasadnienie dla wyznaczenia HCV 1, 2 i 6. Wiele regionów na świecie ma rozpoznaną ważną różnorodność biologiczną, na podstawie pomiarów dokonanych na różne sposoby. Istniejące mapy i klasyfikacje dotyczące obszarów ochrony różnorodności biologicznej odgrywają kluczową rolę w identyfikacji potencjalnej obecności wartości HCV 1,2 i 6 (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Żywotność ekonomiczna: Zdolność do rozwoju i przetrwania jako niezależna jednostka społeczna, ekonomiczna lub polityczna. Żywotność ekonomiczna może wymagać, ale nie musi być synonimem, opłacalności (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2,na podstawie definicji umieszczonej na stronie internetowej Europejskiej Agencji Środowiska).

FSC International – Performance and Standards Unit
Adenauerallee 134
53113 Bonn
Germany

Phone: +49 -(0)228 -36766 -0
Fax: +49 -(0)228 -36766 -30
Email : psu@fsc.org